

(10)

ఆంధ్రభూమి

స్థాపితము ౧౯౩౩.

సాలుచందా 1-8-0.

సర్వవిషయములను చర్చించు

సచిత్రాంధ్రమాసపత్రిక.

సంపాదకుడు :

ఆంధ్ర శేషగిరిరావు, బి. ఏ.

సంపుటము : ర.

యువ, కార్తీకము : నవంబరు, 1935.

సంచిక : ౫.

సంపాదకీయ సమాలోచన

1. యద్ధప్రారంభమునకు ఆనాడు ఆగష్టు, ఈనాడు అక్టోబరు :—

గత మహాసంగ్రామము ఆగష్టుమాసములో ప్రారంభమైనది; కొద్దిరోజులలో మహా సంగ్రామముగ మారగలదని రాజకీయవేత్తలు సూచించుచున్న నేటి ఇటలీఅభిసీనియా యద్ధము అక్టోబరుమాసములో ప్రారంభమైనది. అక్టోబరు రెండవతేదీని ఆసేతుహిమా చలము ప్రతిఘట్టణమునగ్రామమున భారతీయులు శాంతిమహాదూతయగు గాంధీమహాత్ముని జయంత్యుత్సవములు జరిపి ఆ వృత్తాంతములను దినపత్రికలకు పంపి అవి మఱునాటి దినపత్రికలలో చదువ కుతూహలరై యుండెరి. మఱునాటి దినపత్రికలు ఆశాంతిదూతయగు గాంధీజయంత్యుత్సవములవా ర్తలతోబాటు భారతీయులు శాంతిదూతయగు గాంధీజయంత్యుత్సవములను జరిపిన అక్టోబరు 2-వ తేదీనే ఆఫ్రికాఖండమున ఇటలీఅభిసీనియాలకు సమరము ప్రారంభమైనదను వార్తనుకూడ కొనివచ్చినవి. అభిసీనియాదేశమున వానలు వెనుకపట్టుటతో ఇటలీ సేనలు ముందునకు సమచునని ముసోలినినియంత లోగడ చెప్పియేయున్నాడు. మరియు ఆతనికి అక్టోబరు అచ్చివచ్చినమాసము. సరిగా పదమాడు సంవత్సరములకు పూర్వము ఇదే మాసమున ఇరువదిరెండవ తేదీని ఆతనిఆజ్ఞపై ఆతనిఅనుచరులు రోము మహాసగరమునకు మహాప్రస్థానముగావించిరి. ఆ మహాప్రస్థానము ఫలముగా ఆరురోజులలో ఇటలీ మంత్రాంగ మంతయు ముసోలిని ముష్టిలో ఇమిడిపోయినది. 1922-వ సంవత్సరము అక్టోబరు 30-వ తేదీని ఇటలీరాజు ఇమాన్యుయల్ ముసోలినిమంత్రిత్వమును సిరపరచినాడు. ఆ అక్టోబరు మాసములో ముసోలినిగారి ఇటలీరాజ్యనియంతస్థానమునకు విఘ్నేశ్వరపూజ జరుగగా ఈ అక్టోబరుమాసములో ముసోలినిగారి ఇటలీసామ్రాజ్యస్థాపనాచార్య స్థానమునకు అంకురార్పణ జరుగగలదని ఆశించుట కవకాశమున్నది గదా? 1896 లో ఏ అహోవాపాటిమీద అభిసీనియనులకు ఓడిపోయి పరాభవమును అనుభవించిరో ఆ అహోవాగోటపై ఇప్పుడు యద్ధము ప్రారంభించిన మూడురోజులలో ఇటాలియనులు తమ బావుటాను ఎగురవైచి విజయోన్మాదులు కాగల్గిరి కదా!

2. అప్పుడును ఇప్పుడును యద్ధప్రారంభమునకు చిలిపికారణములే :—

అసలు కారణము లేవియగుగాక అప్పుడును ఇప్పుడును యద్ధప్రారంభమునకు ప్రత్యేక కారణములు మిక్కిలి చిలిపియైనవిగానే ఉన్నవి. గత ఐరోపామహాయద్ధము ఎట్లు ప్రారంభమైనది? ఒక సెర్బియన్ విద్యార్థి ఒక ఆస్ట్రియన్ ఆర్చిడ్యూక్ ను 1914 జూలైలో

హత్యచేయుటచేతనే గదా? మరి ప్రస్తుతయుద్ధమునకు ప్రత్యేక కారణములు అంతకంటెను చిలిపియైనవి. ఇచట హత్యకాదు కారణము. ఒక ఆడదాని విషయకమైన తగాదా. ఇటాలియన్ వర్తకులకు చెందిన ఇతోపియన్ సేవకులకును, అచటి ఇతోపియన్ ప్రభుత్వపుటువ్యోగులకును గోండాక్ లో 1934 నవంబరులో ఒక స్త్రీని గురించి తగాదా తటస్థించింది. సట్టి ప్రయివేటు తగాదా, అందును స్త్రీవిషయకము. అయినను గిల్లికజ్జా పెట్టదలచిన ఇటాలియనులు అబిసీనియాయందలి తమ రాయబారులద్వారా గోరంతటి ఈ విషయమును కొండంతటి దిగా చేసిరి. దీనికితోడు ఊల్వాల్ వద్ద నీటితగువు. ఆ ఎడారిలో నీరు ఆవునేయికంటె విలువయైనదే. కాని ప్రబలయుద్ధవ్యయమునకు సరితూగగల విలువగలదా? ఇట్లు ఊల్వాల్ నీరు, గోండాక్ నీరజాక్షి ఈతగువునకు ప్రత్యేక కారణములు. నీటికొరకు, నీరజాక్షి మూలమున రెండు ప్రత్యేక జాతులనడుమ యుద్ధము రేగినది.

౧. ముసోలిని చెప్పక కారణములు మూడు :—

ఈ యుద్ధమునకు ముసోలిని మూడు కారణములు చెప్పుచున్నాడు : (1) ఇటలీ రాజ్యమున పెచ్చు పెరుగుచున్న జనులకు తగిన వలసరాజ్యమును స్థాపించుట అత్యవసరమైనది. (2) ఆఫ్రికాఖండమున ఇటలీకి చెందిన ఇరిట్రియాసోమాలిల్యాండులను కలుపుచు అబిసీనియాగుండా రైలువేయవలసియున్నది. (3) అబిసీనియాదేశపు అనాగరకత ఇటలీనాయకత్వమున లోగింపవలసియున్నది. ఈ మూడు కారణములు ఎంతవఱకు సమర్థనీయములో ఒక్కొంత చూతము. మొన్న మొన్నటివరకును ఇటాలియనులను ఆతడు సంతానాభివృద్ధికై ముక్తకంఠముతో పొచ్చరించుచునే యున్నాడు. బహుళసంతానవతులకు బహుమానము లనుకూడ ఇచ్చుపద్ధతి నెలకొల్పినాడు. ఎంతప్రయత్నించినను ఇటలీ జనాభా నాలుగు కోట్ల ఇరువదియేడు లక్షలకు మించలేదు. 1927 లో దక్షిణ అమెరికాలో ఇటాలియన్ కార్మికులకు గిరాకీవచ్చినది. కాని, అప్పటిలో ఇటలీదేశమునుండి అచటికి కార్మికులు పోగూడదని ముసోలిని నిషేధించెను. జనాధిక్యమే ఒక సమస్యయై ఉండేనేని ఈ నిషేధమేల? ఇంతకును అబిసీనియా శీతోష్ణస్థితి ఇటాలియన్ కార్మికులకు ఎంతమాత్రమును తగినదికాదు. అది వలస ఎట్లుకాగలదు? జనాధిక్యసమస్య అను కారణమైన తరువాత రైలునిర్మాణ హేతువు. ఇటాలియన్ యిరిట్రియానుండి వారి సోమాలీల్యాండునకు అబిసీనియాగుండా రైలువేయచో ఆరైలుబాట నిడివి ఇటలీనిడివికి మూడురెట్లుండును! మఱియు ఆబాట పోవు ప్రదేశమంతయు సైకతసముద్రము—ఎడారి—అట్టిచోట అట్టి రైలుబాట నిర్మింపబడుటకు ఎంత డబ్బు కావలయును? ప్రపంచమున రైలుబాటలన్నియు రోడ్డు మోటారు పోటీతో కొట్టుకాడుచున్న ఈ దినములలో అట్టి రైలుబాట నిర్మించి విశేషవ్యయమునకు పాల్పడుచునను ముసోలిని మాటలు నిజములని ఎవరు నమ్ముదురు? ఇక మూడవ కారణము. అబిసీనియా అనాగరక దేశమని గదా అత డనుచున్నది. అగుచో నతడేల 1923 లో సీఫారుసుచేసి అబిసీనియాను జాతి సమితిలో సభ్యురాలిగా జేర్చినాడు? నాటికంటె నేడు అబిసీనియాలో నాగరకపు పద్ధతులెన్నో ప్రవేశపెట్టబడినవే. ఆ అనాగరక దేశముతో 1928 లో ఒడంబడిక గావించుకొనుట అతనికి అనాగరక మనిపింపలేదా? 1923 లో, 1928 లో లేని క్రొత్త అనాగరకత అబిసీ

నియూలో ఇప్పుడు ఏమిసాడనూపినది? ఇట్టిమూడుకారణములలో ఒక్కటికూడ నిలువ జాలినదిగాలేదు.

౧. అయితే యుద్ధమునకు అసలు కారణమేమి?

ముసోలిని స్వార్థమే నియంతృపాలనమే ఇటలీకి మోక్షము నీయగలదని ఆతడెన్నియో పర్యాయములు చెప్పి చెప్పియున్నాడు. 'మాకు పదిసంవత్సరముల గడువిండు, ఇటలీని భాగ్యవంతము చేయగలము. దానికి ప్రపంచమున ఉన్నతస్థానము సంపాదించుము' అని ఆతడు 1924 లో అక్టోబరు 25-వ తేదీని ఎన్నికల ప్రచారనమయమున చాటినాడు. పదివండ్లు వచ్చి వెళ్ళినవి. అనుకున్నంతగా ఇటలీ భాగ్యవంతము కాలేదు. అనుకున్నంతగా ఇటలీకి ప్రపంచమున ఉన్నతస్థానము ఉపలభ్యముకాలేదు. కాగా దేశమున అసంతృప్తి పొడనూపినది. పైగా 1933 జనవరినుండియు యూరపియన్ రాజ్యాంగరంగమున హిట్లరు ప్రతిభ హెచ్చుస్థాయిలో ఉంటున్నది. అధికారమునకు వచ్చిన రెండుసంవత్సరములలో హిట్లరు బ్రిటను, ఫ్రాంసు దేశములు యుద్ధవిముఖములై యుండుట గమనించి పోలెండుతో సంధిచేసుకొని; జాతీయమితికి స్వస్తిచెప్పి; వర్సలీస్ సంధిపత్రములోని ఆయుధనిషేధసూత్రములను త్రోసిరాజి; ఆస్త్రియా శక్తిోస్థావాకియా, రష్యారాజ్యములను వెలగొందచేసి; ఫ్రాంసుబ్రిటనులను తిరస్కరించి, బ్రిటనుతో నావికసంధి గావించుకొని—ఉజ్వలప్రకాశము నందిరాడు. మరితానో? ముసోలిని ఇది అంతయు చూచిరాడు. దేశమున ప్రజలను అసంతృప్తినుండి మధ్యపెట్టుటకును, విదేశములందు తాను జాజ్వల్యమానుడగుటకును యుద్ధప్రారంభముతప్ప అన్యతరణ్యములేదు అని అనుకొన్నాడు. అధికారమునకు వచ్చిన కొద్దిరోజులలో నెపోలియన్ ఫ్రెంచివారికిని, బిస్మార్కు జర్మన్ వారికిని క్రొత్తరాజ్యమును సంపాదించివారు. తాను ఇటలీనియంతయై పదమూడేండ్లయినది. ఇంతవఱకు నూతనరాజ్యసంపాదనము జరుగలేదు. ఇక జాగుచేయుటకు వీలులేదు. వీలులేదు కావుననే యుద్ధము ప్రారంభించినాడు.

౨. జాతీయమితిసంఘసభలో ఇటలీప్రతినిధి సిగరెట్టు:—

జాతీయమితి సంఘసభలో ఇటలీనేరస్థురాలను ఉపపాదనపై వివిధరాజ్యప్రతినిధుల సమ్మతులు పుచ్చుకొనునప్పుడు ఇటలీప్రతినిధియగు బారన్ అలాయిసి అతి నిర్లక్ష్యభావముతో తనసిగరెట్టు నిప్పుఎరుపు ఎదుటివారికికనబడునంత గాఢమైన దమ్ముతీసి ఫ్రెంచిప్రతినిధియగు లావల్ నుచూచి మందహాసము చేసినాడట. తన జాతియొక్క చావు బ్రతుకులకు సంబంధించిన ఉపపాదన, అట్టి సమయమున అలవోకగా సిగరెట్టు కాల్పుటకు ఎంతటి చిత్తస్థైర్యముండవలెను! అయితే సిగరెట్టుకు సంబంధించిన ఈ చిత్తస్థైర్యము బారన్ అలాయిసి తన నాయకుడగు బెనిటోముసోలినినుండియే నేర్చుకొనియుండే ననవచ్చును. ముసోలిని 'ఆవంతి' పత్రికా సంపాదకుడుగా నున్నప్పుడు సంపాదకీయవ్యాసములతో బాటుతనగదిలో బాంబులుకూడ తయారుచేయువాడు. ఒకప్పుడు ఒక మిత్రుడురాగా, కాల్పుచున్న సిగరెట్టు పక్కనిపెట్టి ఆతనితో సంభాషించుచున్నాడు. పక్కని పెట్టుటలో సిగరెట్టు బాంబుమీడి పెట్టబడినది. ముసోలిని గమనించలేదు. మిత్రుడు గమనించినాడు. చెప్పినాడు. మరియొక

డై నయెడల అట్టి సమయమున ఎంత కంగారుపడును? ముసోలిన్స్ ఎట్టి కంగారునులేకయే సిగరెట్టు తీరిగి అందుకొని దమ్ములుతీయుచు సంభాషణకు ఉపక్రమించినాడు. సిగరెట్టు నిప్పు తగిలి బాగబుప్రేలివచో ఏమైయుండునో అనుతలంపే ఆతనికి కల్గలేదు. అట్టి ముసోలిన్స్ ప్రతి నిధిఅయిన అలాయిసి సిగరెట్టు విషయమునో ముసోలిన్స్వలె ప్రవర్తించుటలో ఏమియు విశేషములేదు. విశేషమంతయు ఫ్రెంచిమంత్రియగు లావెల్ నుచూచి మందహాసము చేయుటతోనే ఉన్నది.

౧. ఈపుండు రేపినవాడు లావెల్ మంత్రి.

లావెల్ మంత్రి ఈసంవత్సరపు జనవరి మాసమున రోమునగరమున ముసోలిన్స్ తో మంతనములాడినాడు. ఫ్రెంచి ఇటలీ సరిహద్దులలో సేనలు తొలగింపబడినవి. ఫ్రెంచి సేనలు జర్మను సరిహద్దుకు, ఇటలీ సేనలు ఆస్ట్రియా సరిహద్దుకు పంపబడినవి. ఇటలీ స్నేహముతో జర్మనీనుండి జడుపు కొంతతగ్గించుకొని లావెల్ యిందుకు ప్రతిఫలముగా నిటలీకి అబిసీనియా విషయమునో హుషారు వుట్టుటకు అవకాశమిచ్చినాడు. అది యింతకు తెచ్చినది. బ్రిటన్ యిటలీకి ఎదురుతిగుటతో లావెల్ యిటుకునబడినాడు. జనవరి నాటికి తేని ప్రధానామాత్య పదవి తనకిప్పుడు లభ్యమైనది. అయినను ఏమిసంతోషము? తనకు బ్రిటన్ స్నేహము ఇటలీ స్నేహము రెండునుకావలెను. వీనిలో ఏఒకటిగాని జర్మనీతో కలియరాదు. కలియరాదు కావుననే అతడు ఇంగ్లండుచెప్పినిదానికి తలఁజేయుచు తాను జాతీయమితి సంఘసభలో ఈయదలచిన ఉపన్యాసమును వ్రాసి ముందు ముసోలిన్స్ కి చూపిపాడు— కలియరాదు కావుననే అబిసీనియా లో మారణహోమమంత్రిములును, జాతీయమితిలో శాంక్షన్ ల హోమమంత్రిములును నిన దించుచున్నను వినిపించుకొనక లావెల్ తన ముక్తకంఠముతో ఇంకను సంధిమంత్రిములు పఠించుచున్నాడు. జాతీయమితిలో అందరు ప్రతినిధులుండగా ఒక్కలావెల్ మంత్రినేచూచి బారన్ అలాయిసి నాడు ఎందుకు మందహాసముచేసినాడో ఇప్పుడు తెలు తెల్లమగుచున్నది.

౨. డెక్కన్ అన్యూరెన్సు కంపెనీవారి అభివృద్ధి :—

ఇన్సూరెన్సు వ్యాపారనిపుణులును, 'ది ఇండియన్ పోలీస్ హోల్డర్స్ కెహూస్' సంపాదకులును, ఆంధ్రాభీమానులును అగు శ్రీయుత శీలం శెట్టి గోవర్ధనరావుగారు స్థాపనాచార్యులుగా—ఆంధ్ర దేశపు భీమా కేంద్రమగు బెజవాడ ప్రధానకార్యస్థానముగా నెలకొల్పబడిన డెక్కన్ అన్యూరెన్సు కంపెనీవారి మాడుపత్సరముల అభివృద్ధిని 30-9-1935 తేదీని ప్రకటింపబడిన ఈక్రిందిపట్టిక తెలుపుచున్నది.

జారీచేసిన పట్టాలు	1343	గవర్నమెంటు సెక్యూరిటీలు	43,000
పెయిడప్ వ్యాపారము	12,00,000	ట్రైఫ్ ఫండ్	32,000
సాలీనా ప్రీమియం రాబడి	49,000	అంగీకరింపబడి చెల్లింపబడిన క్లెములు	4,500

ఇట్లే ఈ ఆంధ్రభీమాసంస్థ క్రమాభివృద్ధి నందుచు ఆంధ్రుల భీమావ్యాపారవై పుణ్యమునకును, వారి స్వదేశీభీమావ్యాపారాభీమానమునకును నిదర్శనమై వెలయుచుండుగాక యని 'ఆంధ్రభూమి' మనఃపూర్వకముగ కోరుచున్నది.

క్రీ. శ్రీ. క పి ల వా యి రా మ నా థ శా స్త్రీ

అలనాడు త్యాగరాజస్వామి తన తేనుగు కీర్తనలచే అరవలను పాఠకులనుగా నిద్ది తీర్చినాడు. ఈనాడు రామనాథశాస్త్రీ తన ఆంధ్రగానముచే అరవలను శ్రోతలనుగా తార్చి కూర్చినాడు ఇట్లు నేటి ఆంధ్రకీర్తిల తకు పట్టుకొమ్మలైన వారిలో నొకడైన రామనాథ శాస్త్రీ అట్టోబరు 1-వ తేది మంగళవారము 11 గంటలకు నివంతుడైనాడు.

... ..
మద్రాసులో రామనాథశాస్త్రీ ఒక ప్రత్యేక సమస్య. ఆతను తేనుగునాడు, అతనుపాడేది తేనుగుపాట. అయినా మదరాసులో ఆతడు వచ్చాడంటే తేనుగువాడికి టిక్కెట్టు దొరికేదికాదు. బోడిగుండ్లతో, గూడకట్లతో, తమ కానట బీసటతో అరవవారు హల్లొక్రిక్కిరిసిపోయేవారు. రమంతేకపోవడంచేత అరవలైన వారికి రామనాథశాస్త్రీ కంతరవం ఎంతేనా ఆనందాన్ని కొలిపేది.

... ..
ఇటీవల రామనాథశాస్త్రీ ప్రిజమీద నుంచోలేని నీరసంలో పడ్డాడు. నుంచో లేను కూర్చుని పాడతానంటే 'మహాప్రభో! కూర్చున్నానసరే రెండు ముక్కలు వినిపించండి' అని అగమ్యులవారి శిష్యులైన అరవలు ఈ ఆంధ్రగాయకుడికి దాసోహం చేశేవారు. ఆతని పాటంటే వారికి అంతప్రీతి.

... ..
చనిపోవడానికి కొద్దికాలముండు ఈ మహనీయుడు ఆంధ్రులకు మరవరాని బహుమానం ఒకటి చేసినాడు. అది లోకప్రసిద్ధికాంచిన కృష్ణతులాభారం అనే తేనుగుటాకీలోని ఆతని నారదవేషం. ఈ బహుమానానికి రెండుకొట్లకు మైబడిన ఆంధ్రులలో ఒక్కడుకూడా ఆనందించలేదు. ఈ నారదవేషంలో ఆతని రంగమారాండత్వం చాలవఱకు మృగునారింది అనకతీరదు.

... ..
అసలు రామనాథశాస్త్రీ అనడంతోటే గ్రామ

భోనుపాటలు జ్ఞాపకం వస్తాయి. ఆతని గ్రామభోనురికార్డులు ఆంధ్రేతరులచేతను, ఆంధ్రేతరప్రాంతములందును మంచి ప్రచారంలో ఉన్నాయి. నేను కొలంబో పోయినపుడు అక్కడ ఒక అరవకాఫీహోటల్లో రామనాథశాస్త్రీగారి ప్లేటు పెట్టబడడం చూచి నేను పొందిన ఆనందానికి మేరలేదు. ఉత్తరాదిని సిమ్లా కొండలమీద, దక్షిణాదిని తేయానతోటలలోను నాగేశ్వరరావుగారి అమృతాంజనం ప్రకటనచూచి ఆంధ్రుని వ్యాపారనైపుణ్యానికి ఎంత సంతోషిస్తామో నేను ద్రాల అవతల సింహళదీప్వపరాజధాని కొలంబో నగరంలో రామనాథశాస్త్రీ తేనుగుప్లేటు విన్నామంటే ఆంధ్రుని గాననైపుణ్యానికి అంతగానూ సంతోషిస్తాము. ఇంతకీ ఈ గ్రామభోను ప్లేట్ల వర్తకులు రామనాథశాస్త్రీ ప్లేట్లమూలంగా ఎంతనామ్ము అర్జించారో? మద్రాసులో ఏ అరవ కాఫీహోటలు—కాఫీ హోటల్లు అన్నీ ఆరవ్వారిచేగా—లో చూచినా రామనాథశాస్త్రీ ప్లేట్లే.

... ..
రామనాథశాస్త్రీ గ్రామభోనుపాటలంటే అరవలకు సాంబారుకంటే కూడా ఎక్కువప్రీతి. భోజనంలో మధ్యమధ్య సాంబారు నంచుకున్నట్లు అరవవారు నాటకంలో మధ్యమధ్య ఈ పాటలు పాడమంటే రామనాథశాస్త్రీ పాపం! పాడేవాడు. నాటకం పాడొతుందేమో అన్న సందేహం శాస్త్రీకి ఉండేదికాదు, సాంబారుస్వాములకి ఉండేదికాదు.

... ..
'కపిలవాని రామనాథశాస్త్రీగారు ఆంధ్రనాటకరంగస్థలమునందు సంగీతమునకు ఒక కొత్త బాసిన తెచ్చిన అభినేతలు. పద్యములు చదువుటలో శాస్త్రీయమైన సంగీతమును ప్రవేశపెట్టి రసము పుట్టించు స్వతంత్రప్రజ్ఞ వీరిసామ్యు.' అని విశాఖపత్రిక అతణ్ణి గురించి వ్రాస్తూంది.

‘సద్యము చుదవిడములో క్రింది పాదముమీద... మీద పాదము, కింద త్రిప్పి పట్టుకొట్టించి సయుక్తి కముగ పండితపాదులకుకూడ అర్థమయ్యేటట్లు విడ దీసి పాదగతికి రంగమార్పాడునిది.’ అని విరావతి పత్రికలో దుంగా లక్ష్మీనరసింహారావుగారు వ్రాస్తున్నారు.

... ..

నాటకరంగంలో రామనాథశాస్త్రిగారి క్రిటిక్ పట్టు సారవ ‘రామదాసు’ వేషం. ‘మిమ్ము నిర్మించిన’, ‘సర్వ శ్వరుండగు శౌరి’ మొదలగు పాటలు వారి నోటినుండి విన్నవారు ధన్యతే. కాని తమ పాటలచే శ్రోతలను ధన్యులను చేసిన ఆ రంగమార్పాడుడు నాటకరంగము నుండి సినీమారంగమున ప్రవేశించుట పడమటకు వాలు టయే అయినది. నాటకరంగమున గొప్ప కీర్తిగాంచిన వారు సినీమారంగమున జయమందక పోవచ్చుననుటకు శాస్త్రి యొకనిదర్శనము.

... ..

రామనాథశాస్త్రికి చెందిన ఈ క్రింది వృత్తాంతము నేటి ఆంధ్రనటకుల స్థితిని కొంత తెలుపును. ‘సాలూరుకు శ్రీయ్యత రామనాథశాస్త్రిగారు రావడము ఇదే ప్రధమము. వీరు విప్రసారాయణనాటకం సాలూరు శ్రీ సీతారామవిలాసహాలులో ఆడుటకు లిఖితముగ వ్రాసియిచ్చి కొంత అడ్వాన్సుగూడ పొంది ఆకస్మాత్తుగా ఒక రోజు వ్యవధిలో ఘనమేళ్ళరీ హాలులో ఆడపడునని ప్రచరించిరి. శ్రీ సీతారామ విలాస హాలువారి చాల వ్యయప్రయాసలు అయినవి. నాటక మాడునాటి రాత్రికి సరిగా పార్వతీపురం డిస్ట్రిక్టు మున్సిబు గారివద్దనుండి నాటక మాపుటకు ఇంజక్షన్ ఆర్డరు శ్రీ సీతారామవిలాసహాలువారు పీనుకొనివచ్చిరి. ఫిర్యాదిగారును కోర్టు చేటామీనును పోలీసులతో ఆర్డరుపట్టుకొని నాటకమారంభము కాకముందు హాలులో నికరాగా రామనాథశాస్త్రిగా రప్పటికి కొటాధరించుటకు రాలేదు. మళ్ళి వత్తుమని వీరు బైటకువెళ్ళి తిరిగి వచ్చునంతలో తలుపులు బంధించి రాత్రి సుమారు 12 గంటలవరకును దీయరైరి. నాటకము సాగుచుండెను. ఇంతలో ప్రేక్షకులలో ఒకరిద్దరికి కడుపులో నొప్పి

రాగా బలవంతముపై తలుపులు తెరువబడెను. ఆపుడు చేటామీను రంగస్థలముమీదకువెళ్ళి విప్రసారాయణ పాత్రధారియైన రామనాథశాస్త్రిగారిని నోటినుపై సంకతము చేయగోర వారు నిరాకరించిరట. వారిపై చర్య జరుగుచున్నది. జూన్ 11 తేదికి వాయిదా వేయబడినది రామనాథశాస్త్రిగారు ఆ నాటికి పార్వతీపురం మున్సిబుకోర్టుకు హాజరు కావలసియుంటుంది.’ ఇట్టిఘట్టాలు తవ్వితే ఇంకా కొన్నిఉన్నాయి. కాని మరణించినవారిన గూర్చి మంచి చెప్పకొవాలిగాని చెడుపు చెప్పకొకూడదు కాబట్టి ఇంతలో ఈ విషయం విరమిస్తాను.

... ..

సికిందరాబాదు ఆంధ్రసుహాశయలు ఒక బహిరంగ సభలో రామనాథశాస్త్రికి ‘రంగమార్పాడ’ దిగుద ‘మిచ్చి తమ ఉచితజ్ఞతను ప్రకటించుకొనిరి.

... ..

రమణరావు అనువారు ‘సుదర్శిని’లో రామనాథ శాస్త్రినిగురించి గీతమాలిక వ్రాస్తూ ఇట్లు ముగించినారు. ‘తామరసనేత్ర లిండ్ల బంధాలుగారో’
యన్న సత్కవితవ్వరుని వాక్యాలపటిమో?
అతని జీవితకథ నెల్ల నరసి యాంధ్ర
నటులమెలవవ మెలగ విన్నపము నాది.
మననటకులు వింటారా?

... ..

గుణములకు, దుర్గుణములకుకూడా రామనాథశాస్త్రి ఆంధ్రనటులలోకి ఖిమామణితరగతికి చెందినాడు. పక్ష వాతము ఎనిమిది సంవత్సరములుగ పాటపాడుతూ తుదకు తయస్థాయినంది ఆ గాయకుణ్ణి ఎత్తుకుపోయింది. ముప్పదియేండ్లు నిండందే ముసలివాడైనాడు, వృత్తు దేవతకు లోగినాడు.

... ..

తల్లి వృద్ధురాలు, కూతురు ఎనిమిదేండ్లది, సహోదరులు ముగ్గురు, భార్య—ఈ దుఃఖసమయమున వీరికి సానుభూతి తెలుపుకొనుచున్నాను. శాస్త్రి ఆత్మకు కాంతి కలుగుగాక!

—జి. వెంకటరావు, బి.ఎ.

ఆనాడు ఆషాఢ శుద్ధ పాడ్యమి

[గతసంచిక తరువాయి]

౪

మర్నాడు మధ్యాహ్నం రెండుగంటలకల్లా వికాలం, నాభర్తా బడికి వెళ్లారు. నాకింటివద్ద పనేమీలేదు. ఏపని కల్పించుకుని చేయడానికి బుద్ధిపుట్టలేదు. ఏమీ తోచక రవీంద్రుని కథల పుస్తకం తీసి కొంచెం చదవాలని పుటలు తిరగవేశాను. కాని ఆశ్రయత్నానికీ, మనసులో ఉన్న కోరికకూ యేమీసంబంధం లేనందున ఆ పుస్తకంలోని ఏపుటకూ తనమీద నామనస్సుని నిలపగలిగే శక్తి లేకపోయింది. ఒకసారి జానకిగారింటికి వెళ్ళాలని నామనస్సు ఊరికే పీనుకపడింది. అందుచేత త్వరగా తలదువ్వకుని సంతజడ అల్లుకుని సరిగంతు ఊరేదామీరా, నీలంపూల రవికా ధరించి రెండున్నరకొక ముంజీ జానకిగారింటికి బయల్దేరాను.

నేనువెళ్ళేసరికి అబ్బాయి వీడిలో ఈజీఫైయర్లొకామని ఏదో పుస్తకం చూసుకుంటున్నాడు. జానకి చిట్టని ఒళ్ళో కూచోబెట్టుకుని ఆతని కెదురుగా చిరిచాపమీద కూచునుంది. నేను జంకుతూ జంకుతూ సావిట్రించి 'వోదినా' అని పిలిచాను. జానకి నన్ను ఆదరంగా పిలిచి పక్కను కూచోమంది. నేను ఓసరిల్లి ఆమెపక్కనీ కూచున్నాను. జానకి నన్ను ద్వేషించి యేవో ప్రశ్నలమీద ప్రశ్నలు వేస్తూంది నేను వాటికి క్లుప్తంగా జవాబు కిస్తున్నాను. ఇంతలో అబ్బాయి ఏదో నాలో మాట కలపడానికి:

'ఇవాళ ఉదయంనుంచీ మీ ఆయన కనిపించడమే మానేశాడు' అన్నాడు.

నేను తెచ్చిపెట్టుకున్న కోపంతో 'ఆయన మీయింటికి... ధారు. నేను మరి రాదలుచుకోలేదు!' అన్నాను.

'ఏమి?' అన్నాడు గోముగా.

'నీమీద మాకు కోపంవచ్చింది' అంటూ ముఖం పక్కకు తిప్పుకుని నాలో నేనే నవ్వుపన్నాను.

'ఎందుకూ?'

'ఎందుకా? నువ్వు మెడ్రాసునుంచి వచ్చై ఆగవై రూపాయిల విలువగల వస్తువులు మాకు తీసుకువచ్చావు. వాటి ఖరీదు ఆయననే తీసుకున్నావుకావట. అయితే ఏదా? అంతసామ్మ ముగించి నువ్వు ఖర్చు పెట్టడం ఏమీ బాగులేదు. వాటి ఖరీదు నువ్వు పుచ్చుకుంటేగాని మీయింటికి మేము మరి రాదలుచుకోలేదు.'

'పోనీలే...' అన్నాడు నావి ఉత్తమాటలకింద కట్టినట్టు మందహాసంచేస్తూ.

'అబద్ధంకాదు' అన్నాను చిరునవ్వుతో.

చిట్టని ముద్దులాడుతూ 'నాచిట్టతల్లి పెళ్ళికి వడ్డీతోకూడా చదివించి కుండి' అంటూ మాసంభాషణ మార్చిసింది మావోదిన.

తరువాత అరగంటవరకూ మాసంభాషణ అనేక విషయాలమీద ఎంతో చనువుగా, సరదాగా సాగింది. మొదట ఒకటి రెండు నిమిషాలు అతనితో మాట్లాడడానికి నాకు కొంచెం జంకుగాఉంది. కాని ఆతడంత చనువుగా, స్వేచ్ఛగా మాట్లాడుతూఉంటే నాసంకోచమంతా మాయమయింది. అలా మేము ముగ్గురమూ మాట్లాడుతూ ఉంటే ఆగరదాలో ఎంత నేళయింది కూడా నేను గుర్తించలేదు అబ్బాయి అయినా గుర్తించాడని నేను చెప్పలేను. ఇంతలో గడియారం నాలుగు కొట్టినందున కాఫీ గాచుకోవాలని నేను లేచాను.

నేను లేచడంతో 'ఎన్నిగంటలు కాస్తావు కాఫీ?' అన్నాడబ్బాయి.

ఆమాటలకు 'అప్పుడే తొందరలేదు. మరి కాస్తానీవు

కూచుని వెళుదూ!' అన్నట్టుగా నేనర్థంచేసుకున్నాను. అంతశీఘ్రం గా నన్ను విడవడానికి ఎంతమాత్రం ఇష్టం లేనట్టు నాముఖంవంక ఆతికాపీనంతో చూసే ఆతని కళ్ళుకూడా 'ఔను. అదే దానిభావం' అని మాటల కంటే స్పష్టంగా నాకు తెలియజేశాయి. నిజందాచడం మంచిపని కాదు. నాకుకూడా అప్పుడక్కడనుంచి ఏ మాత్రము కదిలివెళ్ళాలని లేదు. కాని ఒకసారి వెళుతానని లేచినతరువాత చిన్ననూచనమీద తిరిగి కూచుండి నాకు సంకోచం కలిగింది. 'ఇంకా చాలా పనులున్నాయి' అని 'నొదినా, నువ్వోస్తాని మాయింటికి రాకూడదూ?' అంటూ వెళ్ళిపోయాను.

ఇంటికి వెళ్ళక కొంచెంనసిలి కాఫీపెట్టాను.

మావారు న్యూలునుంచి ఇంటికివచ్చి అప్పుడే కాఫీ తీసుకున్నారు; ఇంతలో అబ్బాయి నలుగురైదుగురు స్నేహితులతో వచ్చి వీధిగుమ్మంలోనుంచే పి.కారుకు ఆయన్ని కేకవేశారు. వారందరూ పి.కారు వెళ్ళారు; మావొదిన చిట్టని తీసుకుని మాఇంటికివచ్చి, ఆరుగంటలవరకూ సరదాగా మాతో కాలక్షేపంచేసి వారింటికి వెళ్ళిపోయింది.

మర్నాడు ఉదయం నేను మామూలుగా జానకి గాంటికి వెళ్ళేసమయానికి అబ్బాయి ఇంట్లోలేడు. నుమారు ఆరుగంటలో, మున్నాపుగంటలో జానకితోనూ, దొడ్డమ్మతోనూ గడిసి అబ్బాయిదర్శనం కాకుండానే ఇంటికి వచ్చాను.

మధ్యాహ్నం నాలుగుగంటలవుతుంది. మా అమ్మ చీడీలోకూచుని బాల్సుకు తుడుతూంది. నేను లోగుమ్మంలో కూచుని ఏదోపత్తిక చూసుకుంటున్నాను. ఇంతలో చల్లని పడఁదన్న మెల్లమెల్లగా మమ్మల్ని సమీపిస్తున్నట్లయింది. ఆ అడుగుల తాళమానములు నాకు బాగాతెలుసు. అవి సదా నాహృదయంలో ధ్వజిస్తునే ఉంటాయి. తలెత్తి చూశాను. అబ్బాయే నెమ్మదిగా నిల్చున్నాడు.

అతడప్పుడు వస్తాడని నేననుకోలేదు. ఆసంగతి తెలిసినట్లయితే అప్పుడే నిద్రనుంచి లేచిన జిడ్డుముఖంతో, చీదరజుట్టుతో అలాకూచుని ఉండను. నేనుకట్టు

కున్న ఉదాచీరకూడా సఖంసఖం వెలసినరంగుతో వెడవెడలాడి పోతుంది. వీటితో అతనికంటే బడడ మెలాగు? అతడు నన్ను చూడకుండా ఉంటే బతికి పోతాననుకున్నాను. కాని...అతడు బాగా దగ్గరగడిపా యాడు. నేను ముఖమెత్తేసరికి అతడు నావంకే చూస్తున్నట్టు కూడా నాకు వ్యక్తమయింది. చీరమార్చుకుందికీ, జుట్టు సవరించుకుందికీ దేనికి మరి అవకాశంలేదు. ఒకవేళ యేవి సవరించుకుందామన్నా తనకోసమే ముస్తాబయ్యే ననుకుంటాడేమో! అయినా అలా కూచుండికి నానుససాప్పులేదు ఏదో పనున్నట్టు చటుక్కున లోనికి వెళ్ళిపోయాను.

అబ్బాయి మాఅమ్మతో ఏదోమాట్లాడుతున్నాడు. అతడు వెళ్ళిపోయేవరకూ వెలుపలకు రాకూడదనుకున్నాను. కాని మన సుందరపట్టలేదు. అద్దంముందు నిలుచుని అచీరే ముడతలు సద్దుకుని తిరిగి కట్టుకున్నాను. వేళ్ళతో ముంగురులు సవరించుకుని తడిదట్టితో ముఖం తుడుచుకుని మెల్లగావచ్చి లోగుమ్మంలో యేమిఎరగనట్టే తిరిగికూచున్నాను. అబ్బాయి నావంక నొకసారి చూసి మందహాసంచేసి తిరిగి తనధోరణిలో పడ్డాడు.

రెండుమాడు నిమిషాలైన సేతురువాత నన్నుజేకించి 'ఇంకా మీఆయన బడినుంచి రాలేదూ?' అని ప్రశ్నించాడు.

నారు అయిదుగంటలయితే గాని బడినుంచి రారనే సంగతి లెకేకపోవడమే అప్రశ్నకు కారణమని నమ్ముకునే మా అమ్మవంటివారు కొందరుంటారు. నేను మాత్రం కేవలం నన్ను మాట్లాడించడానికే అలా అడిగాడని ఊహించుకుని 'ఇంకా రాలేదు. వచ్చేవేళ ఆయింది'అంటూ ఆయనకి 'కాఫీపెట్టడానికిని లేచాను. నేనూ కాఫీనీళ్ళు మరిగిస్తున్నాను; ఆయనా బడినుంచి వచ్చారు. అబ్బాయి, ఆయనా ముందరగడిలో కూచుని ఏదో మాట్లాడుతున్నారు నేనింతలో కాఫీ తయారు చేసి రెండు కప్పులతో తీసుకుని వెళ్ళి వారిరువురి ముందు ఉంచాను.

అబ్బాయిముందు కాఫీఉంచుతూ ఉంటే 'నా కందుకూ? నేను కాఫీతీసుకునే వచ్చాను' అన్నాడు.

‘కాఫీతీసుకునే వచ్చావా? సరేలే...!’ అంటూ ముఖంపక్కకు తిప్పుకున్నాను గంభీరంగా.

‘కోపం వచ్చిందా?’ అన్నాడు మందహాసంతోషంతో.

‘కోపమెందుకూ? మాలాంటివారి యిళ్ళలో నువ్వు కాఫీతీసుకుందికి మేమంత గొప్పవాళ్ళమా?’ అన్నాను.

‘ఓస్. ఈమాత్రానికే అంతకోపమా? అయితే ఇయ్యి! మళ్ళీ పుచ్చుకుంటాను’ అంటూ కష్టపడి తీసుకున్నాడు.

ఇద్దరూ కాఫీతాగారు.

ఇహను బయల్దేరుదామా అంటే సరే అనుకుని ఇరువురూ క్రాఫింగులు సవరించుకుని జోక్యువేసుకుని ముందు ఆయనా వెనుక అబ్బాయి బయల్దేరారు పికారు. నేను ద్వారంలో నిలుచుని అబ్బాయివంకే చూస్తున్నాను. అబ్బాయి నడుస్తూఉంటే ఆడకలో ఎంత నాజూబు? ఎంత కెక్కు? రూపంకదలికతో మాట్లాడుకుంది కావోలు! అబ్బాయి ప్రతీ అడుగునూ, ప్రతీ చలనమూ ఆతని అందంలోని ఒక్కొక్క నూతనరహస్యాన్ని బైటపెడుతున్నదేమో ననిపించింది.

అబ్బాయి మొదటే పచ్చని బంగారమువంటి శరీరచ్ఛాయ, గుండ్రని ముఖమూ, నీలల్లాంటి కళ్ళూ, మృదువైన శరీరమూ ఎంతో సుకుమారంగా ఉంటాడు. ఆరోజున మరీ ఆవిచిత్రమైన వల్లెబాటూ, చక్కని అంచుల ఖాడీపంచా, సన్నని లాల్చీధరించి ఆతడు వెళుతూఉంటే జగన్మోహనంగా ఉన్నాడు. నే నతనివంకే చూస్తున్నాను. నేనక్కడ నిలుచున్నట్టు అబ్బాయికి కూడా తెలిసినందున ఆతడుకూడా తప్పక నావంక నొకసారిచూస్తాడనే నానమ్మకం. కాని అబ్బాయి ఆతనితో మాట్లాడుతూ నావేపు ముఖమైనా తిప్పకుండా నాతలంపే ఆతనితలలో లేనట్లు అతినిర్లక్ష్యంగా వెళ్ళిపోయాడు.

ఆతడంతనిర్లక్ష్యంగా వెళ్ళిపోతాడని నేననుకోలేదు. నాకు చాలాకోపం, అభిమానం కలిగాయి. అబ్బాయికి నామీద ఎంతోప్రేమనీ, నాముఖం చూడ

డానికి, నామాటలు విన్నానికి అతడెంతో ఆత్మతపడుతూ ఉంటాడనీ నేనింతవరకూ భావించుకున్న భావంతో వట్టిభ్రమేనని అప్పుడు నాకు తట్టింది.

౩

ఆరాత్రి పన్నెండుదాటింది. నాకు నిద్రపట్టలేదు. మనుపెప్పుడూ నాలోకలగని భావాలు నాహృదయంలో ఉద్భవించి అర్థంకాకుండా నన్ను బాధపెడుతున్నాయి. ఏదో తెలిసి, చెప్పలేనిభారం నాహృదయంలో చోటుచేసుకుని కూచున్నట్టుంది. ఏదేనా చదువుకుందామని పుస్తకం తెరిచాను. మనసుపోలేదు. వెలుపలకు వచ్చి చల్లగాలిలో కొంతసేపు తిరిగాను. పక్కమరో సారి సర్దుకుని నిద్రపడుతుండేమో అని అటూ ఇటూ దొర్లాను ఏమిచేసినా, ఎంత ప్రయత్నించినా ఆభారాన్ని నాహృదయంలోనుంచి తొలగించుకోలేక పోయాను.

నామనసుని కొంచెం కుదుటబరుచుకుని నెమ్మదిగా నాలో నేనే విత్రించుకోవడం మొదలుపెట్టాను

‘ఏమిటి నన్నిలా పీడిస్తున్నది?’

లోపటినుంచి ఈప్రశ్నేవచ్చింది.

‘నిన్ను చూడాలని ఆత్మతపడేటంత మమకారం ఆబ్బాయికి నీమీద ఉందా?’

‘లేకపోలే...? నన్నుచూడాలని ఆతడెందుకు ఆత్మతపడాలి? ఆతడు నాకోసం ఆత్మత పడలేదని నేనింత మధనపడడం మెందుకూ? అబ్బాయి నాకెవరు?’

‘అబ్బాయి నీకెవరా! అదేమిటి? ఆతడు నీకేమీ కాకపోవడమేమిటి? నీబాల్యస్నేహితుడు. నీగురువు, ప్రియతములలో కల్లా ప్రియతముడు. ఇంకా అతడు నీకేం కాకపోతాడు? అతడే పరాయివాడికింద లెట్టు అయితే ఆప్తులని ఎవరిని చెప్పుకోగలవు?’

‘నిజమే. అతడే పరాయివాడయితే నాకీలోకంట్లో ఆప్తులని చెప్పుకోదగినవారెవ్వరాలేరు. అయితేమాత్రం? ఆతనికి నాతలంపే లేనప్పుడు నాకుమాత్రం ఆతనంటే ఎందుకూ ఇంతమమకారం?’

‘ఆతనికి నీతలంపేలేదని నీకలా తెలుమా?’

‘ఉంలే నావంక తిరిగెనా మాడకుండా అంత నిర్లక్ష్యంగా వెళ్ళిపోగలుగుతాడా!’

ఇలా ఆలోచిస్తున్నకొద్దీ నా అభిమాన సుధిక మయింది. ఆతల్లి మాడకుండా నేనుమాత్రం ఎందుకు ఉండలేనో చూస్తాను అని భావించుకున్నాను. ఆతల్లి మరిచిపోవాలి; ఆతని సంగతి మరి తలపెట్టకూడదు — అని నిశ్చయించుకొన్న కొద్దీ ఆతని తలంపే నాహృదయ మంతటా అధికారంచేయడం మొదలుపెట్టింది. ఈ ఆలోచనలతో నా కారాత్రల్లా సరిగా నిద్రలేదు.

మర్నాడు ఉదయాన్నే పడులతో మేలుకుని రోజూ నాఅలవాటుచొప్పున పెరట్లో జామిచెట్టు కిందకున్న గచ్చుతిన్నెవైన కూచుని పశ్యునోముకుంటున్నాను. చల్లనిగాలి నాజుట్టునీ, నన్నని వైటచేర గునీ అటూ యిటూ మృదువుగా కదిలిస్తూఉంలే ఆ పూడే ఉదయిస్తున్న లేతసూర్యుడు నానుదిటిని వక్షాస్థి ముద్దిడుకోవాలని ఆకులసందుల్లోంచి ఊరికే వెనుగులాడుతున్నాడు. ఆసంగతి కనిపెట్టి కావోలు మల్లెలు తమలో దామూ మునీమునీ నవ్వులు నవ్వుకుంటున్నాయి.

అబ్బాయిగారి పెరట్లోఉన్న వరుళివృక్షశాఖ వై నుంచి కోయిల ‘కో, కో’ అనీ ‘కుము, కుము’ అనీ అవిరామంగా కేరుతూంది. వీందుకు? కేవలం నన్ను రంజింపజేయడానికేనా? అయిఉండదు ప్రబంధకవులు వర్ణించినట్లు ‘కాముకుల వృందయాలను కలవరపెట్టడాని కంతకన్న కానేరదు. ఈరెంటినీ మించిన స్వార్థపరమైన ఉద్దేశమేదో దానికి ఉండి ఉంటుంది. ఆవిన్ని పక్షియొక్క మనోవృత్తాంతాలు మనకేం తెలుస్తాయి? అయినా పూలవైనుంచి రెమ్మలవైనుంచి మెల్లగా తెరలు తెరలుగాసాగుతున్న సూర్యమాయని స్వంతో, యెడతెగని ఉత్సాహంతో అదిలా కేరుతూఉంటే చెవుల్లో ఆమృతం చిమ్ముతున్నట్లయి నాహృదయమే ఆ నందంతో గానంచేస్తున్నట్లుంది. నాహృదయంలోని కొంతభాగమే అపిట్టిలో కూడా ఇమిడిఉన్నదేమో ననిపించింది. ఆచేతనములై న వృక్షములు నైతం దాని పాటకు మెచ్చుకుని తల లూపుతున్నప్పుడు, చిగుళ్ళు

నైతం తన్మయత్వంతో దాని సంగీతాన్ననుసరించి తాళంచేస్తున్నప్పుడు మానవుల సంగతి వేరే చెప్పరలసిందేముంటుంది?

ఇంతలో కోయిలవ్వరాన్ని మించిన చల్లని స్వరం తో ఈగీతం నాచెవిని బడింది.

‘ఏపువు పూసినా

ఏపాట పాడినా

ఎందుకో ఈహృదయ

మింత కళకళపడును?’

ఆ గొంతు కవరవో గుర్తించడం నాకొక కష్టమైన పనికాదు. తలెత్తి చూశాను. వాయుస్పర్శకల్ల మృదువుగా చలిస్తూ గుబురుగా నుదిటిమీదకు వారిఉన్న ఆ పొడుగాటి క్రాంతా, మందహాసం నాట్యమాడుతూ లేడిపిల్ల కళ్ళకంటే చుంచలమైన అసోగకరూప అబ్బాయే! వాళ్ళ దాదామీద పిట్టగోడ నానుకుని మనోజ్ఞమైన అతవలె విలాసంగా నిలబడి పశ్యునోముకుంటున్నాడు. (పురుషునివషయంలో ఇటువంటి వర్ణనలు కొంతవరకు అస్వభావికంగానూ, అనుచితం గానూ ఉన్నట్లు కొందరికి తోస్తేమట్టుకు నేనుచేసేదేమీలేదు. అది నాతప్పుకాదు. అబ్బాయిలోఉన్న ఆమృదుత్వమూ, ఆ కోమలతా, ఆసాసమార్యమూ పురుషులలోనే కాదు, చక్కని అమ్మాయిలలోకూడా నేనెక్కడా చూడలేదు.) అతడు నావేపు చాలాసేపటినుంచి అదేపనిగా చూస్తున్నట్టు నాకు తట్టింది. నేను ముఖంఎత్తేసరికి అతడు అనందంతో ‘టక్కున’ మందహాసంచేశాడు. నేనూ చిరునవ్వుతో అతనివంకచూసి... చూస్తూ అలా ఉండిపోయానెంతసేపో. నాభర్తకు కాఫీపెట్టవలసిన వేళ అతిక్రమించిపోతున్నదనే సంగతికూడా నాకప్పుడు తట్టలేదు.

ఆరుగంటలు కొట్టారు. అబ్బాయి నావేపు ‘అ... బ్బ! నిన్నెలావొదిలి వెళ్ళడం?’ అన్నట్లు తిరిగితిరిగి చూస్తూ అతికష్టమొద మెల్లమెల్లగా కిందకుదిగి పోయాడు. ఆచూపుల్లోని ధ్వని యేమిటా అని ఆలోచించుకుంటూ నేనూ లోపలికి వెళ్ళిపోయాను. సాయంత్రం

నుంచీ నన్ను బాధిస్తున్న నాహృదయంలోని భార మంతా ఒక్కసారి తొలగిపోయింది.

మర్నాటినుంచీ నేను సరిగా పెరటిలోకి పళ్ళు దోముకుందికి వెళ్ళేసమయానికే అతడూ డాబామీదకు వచ్చేవాడు. అతడు గోవరించేసరికి మేఘముదయించే టప్పుటికి నెమలిమనసు మోస్తరుగా నామనసు ఆ హృదయం పొందేది. ఇల్లనిగాలి నాజుట్టునీ, సన్నని పైట చెరగునీ ఆల్లలాడిస్తూ ఉంటే నాకై ప్రేమతోనిండిన అబ్బాయి పక్కచూపులతో పరవశురల్పయి, కొత్త రావ్యాన్ని వశపరుచుకున్న రాజువలె ఆనందిస్తూ అలా కూచునేదాన్ని. పరిగెత్తేకాలాన్నికూడా గుర్తించకుండా.

తదకు నాముఖమీదనుంచి కళ్ళు, తిప్పకోలేక తిప్పకోలేక నానేపు అతిగమృత్తుగా చూస్తూ అతడు డాబా దిగిపోయేవాడు. సరిగా అతడూ వెళ్ళిపోయే సమయానికే నాపళ్ళునోముకోడంకూడా పూర్తవుతున్నందున ముఖంకడుకుని నేనూ లోనికి వెళ్ళిపోయేదాన్ని.

ఇలారోజూ ఉదయాన్నే ఒకరొకరు దర్శించుకోడం మాకు బాగా అలవాటయింది. రోజంతటిలోనూ ఇదొక మహావర్షాగమనం ఉండేది మాకు. ఎప్పుడు ఉదయచువుతుందా అని ఇరువురమూ ఎదురుమాసే వాళ్ళం. ఒకరోజు నేను పెరటిలోకి వచ్చేవేళకుసరిగా అబ్బాయి డాబామీద ఉండకపోతే నాకతనిమీద అమితమైన కోపంవచ్చి, ఇంత నిర్లక్ష్యమా అని ఎంతో అభిమానం కలిగేది. ఆదివయస్సు విచారమయంగా, వెలితిగా, వ్యర్థంగా తోచి ఏపనిమీదా మనసు పోయేదికాదు. నేను కనబడకపోతే అబ్బాయికి కూడా అలాగే ఉండేదని చెప్పబట్టలేకపోయాననే తెలుసుకుంటాడు.

ఒకరోజున, మర్నాడు నాభర్తకు కలవుపూట అయినందున చాలారాత్రివరకూ మాఇంటిలో అందరూ పేకాట నేనుకున్నాము. అందుచాత మర్నాడు నాకు మెతుకువచ్చేసరికి చాలాపొద్దెక్కింది. అప్పటికి

అబ్బాయి డాబాదిగిపోయి ఉంటాడనే నమ్మకంతో నేపెరటిలోకి వెళ్ళాను. కాని నేనువెళ్ళేసరికి అబ్బాయి ఇంకా డాబామీద నిలుచునే ఉన్నాడు, అతృతతో మా పెరటివంక తిరిగిస్తూ. నేనూ పెరటిలోకి రావడం కనిపెట్టి 'నువ్వుంత ఆలస్యంచేస్తే నీకోసం నేను కనిపెట్టుకుని కూచోను. నీలక్ష్యం నాకెంతమాత్రంలేదు' అన్నట్లు తీక్షణమైన ఒక చూపు నామీదవిసిరి నావంక మరి చూడకుండానే ఊపిరితిరగనంత పనియేనో ఉన్నట్టు చరచరా దిగిపోయాడు.

అ...బ్బ! ఆమెహంలా ఎంత గాంభీర్యం! ఎంత తెక్కు? ఎంతనిర్లక్ష్యం? నాకు చాలా అభిమానమూ, ఆహంకారమూ కలిగాయి. అతణ్ణి చూడకుండా నేను బతకలేన నే కావోలు అతనిఉద్దేశం? పోనీ తనుకూడా నన్ను చూడాలని సరదాపడుతున్నాడు కదా అని అతనికవుపడేట్టు కూచుంటే తనకోసమే కామకొని కూచున్నానని కావోలు అతనిగర్వం? అతణ్ణిచూడకుండా నేనుమాత్రం ఎంతకుండలేనో చూస్తాను. మళ్ళీ అతడు నాకోసం తపనపడిపడి నాఎదుట జాలిగా కన్నీరు కార్చేవరకూ అతనికంటబడకూడదని కపథం చేసుకున్నాను.

మరుసగా రెండురోజులు నేను పెరటిలోకిగాని వారింటికిగాని వెళ్ళలేదు. ఆకారణమున అబ్బాయిసంగతులేమీ తెలిలేదు అమూడోరోజున సుమారు ఎనిమిదిగంటలప్పుడు మా ఆయనవద్దనున్న ఏదేవున్నతంకోసమని అబ్బాయి మాయింటికి వచ్చాడు. అప్పుడాయన ఇంటిలో లేరు. రెండుసార్లు, మూడుసార్లు అలాగే నాలుగైదుసార్లు ఉదయం, మధ్యాహ్నం ఆరోజున అబ్బాయి మాయింటికి తిరిగాడు. ఆయనకోసమే; ఆవున్నతం కోసమే! కాని, ఒకసారికూడా అబ్బాయికి ఆయన దొరకలేదు. అవే ఆయన ఇంటిలోఉండే సమయాలు కానేకావు. ఆసంగతి అబ్బాయికి తెలిదని ఎవరేనా భావించుకుంటే నాకు నిజంగా నవ్వువస్తుంది. ఆయనండరిని తెలిసే అన్నిసార్లు ఎందుకు తిరిగేదో నాకర్థంకాలేదు. అబ్బాయి మాయింటికి వచ్చినప్పుడల్లా నేను గదిలో గుమ్మం చాటున నిలుచుని అతనితట్టే చూస్తూఉండేదాన్ని. నే

నక్కడఉన్నట్టు, అలా అతణ్ణి గమనిస్తున్నట్టు అబ్బాయి కేమాత్రము తెలియదు.

బాల్యంనుంచీ పుస్తకాలంటే అబ్బాయి ఒక్కెర గడు. పేస్పీసరు, పెళ్ళీ, నా, కాళిదాసు, భవభూతి, రవీంద్రుడు మొదలైన మహాకవుల గ్రంథాలేవైనా చదువుతున్నప్పుడు అబ్బాయి నిద్రాహారాలు కూడా మరిచి వాటిలో లీనమైపోయేవాడు. రెండు మూడు దినములాయి ఆపుస్తకాలపై అబ్బాయికి మరీ అధికమైనట్లుంది. సాయంత్రంపూటలు కూడా స్నేహితులలో పీకారమని ఒంటరిగా చీకటిపడేవరకూ డాబామీదే గడుపుతున్నాడు ఏవో పుస్తకం ముఖమీద ఉంచుకొని. నే నతనికంటబడకపోయినా పెరటి గుమ్మంవాటిన నిలుచుని, పుస్తకంచేతనుంచుకుని అతడు డాబాయెక్కడా ఉండడం, మాపెరటితట్టునున్న పిట్టగోడనానుకుని పేజీలమీద పేజీలు తిరగవేస్తూ ఉండడం, చిన్నచప్పుడయేసరికి అదిరిపడి మా పెరటివంక చూస్తూఉండడం అన్నవికనిపెడుతూనేఉండేదాన్ని. నేనక్కడ నిలుచున్నట్టుగాని, అలా అతణ్ణి గమనిస్తున్నట్టుగాని అతనికి తెలిసేదికాదు.

ఆమరుచటిదినంకూడా ఉదయం బాగాపొద్దెక్కినవరకూ అలాగే పుస్తకంచూసుకుంటూ డాబామీద నిలుచుని నిల్చుని దిగిపోయాడు. సుమారు పదిగంటలవేళ తువ్వాలారవేసుకుందికని మళ్ళీ డాబాయెక్కాడు. బట్టలు ఆరవేసుకోడం అబ్బాయి అలవాటులో ఉన్నట్టు ఇంతవరకూ నేనెప్పుడూ చూడలేదు. పైగా తువ్వాయి ఆరవేయడానికి అంతకాలం వినియోగించవలసిన అనసరం కూడా నాకు కనబడలేదు. లేడిసిల్లి కళ్ళకంటే చంచలమై, సోగలైన అతని కళ్ళు యేదో పోగొట్టుకున్న అమూల్యమైన వస్తువుకోసం వెళ్తున్నట్టుగా ఆమూలనుంచి యీమూలకూ ఈమూలనుంచి ఆమూలకూ మాపెరటిచుట్టూ సంచరిస్తున్నాయి.

నేను పూలుకోసుకుందికని సజ్జాపట్టుకుని మెల్లగా అటువంక చూడకుండానే పెరటిలోకి వెళ్లాను. వెళ్తూ ఉంటే చీర అడ్డుకుని ఒకటిరెండుసార్లు అడుగులు తొట్టుకున్నాయి. పూలుకోసి సజ్జాలో వేయబోతూ

ఉంటే అది పక్కటూరికి కిందపడిపోతున్నాయి. అబ్బాయి డాబామీదనుంచి ఏకాంతంగా ఓరగా నా తట్టే చూస్తూఉంటాడు. అనల్లని, వర్షమేఘంకంటే నల్లని అతనిచూపులే నాపనికి అడ్డుతగిలి సన్నిహిత్యం పెడుతున్నాయి. అయినా అతనివంక చూడకూడదని నిశ్చయించుకున్నాను. కాని—అతడక్కడ ఉన్నాడనీ నాతట్టే చూస్తూఉంటాడనీ తెలిసికూడా అతనివంక తిరగకుండా ఉండడమంటే మాటలుకాదు.

రెండుమూడు నిమిషాలైనతరువాత ఏమీ యెరగనట్టే మెల్లగా అటువైపు తిరిగిచూశాను. కవలచుక్కల్లా మెరిసే అందమైన అతని నేత్రాలు పద్మంమీదకు దుమికే తుమ్మెద జతవలె ప్రేమతోనూ, ఆనందంతోనూ నాముఖమీదకు దుముకుతున్నాయి. నాఅభిమాన అహంకారస్థానాల్లో సిగ్గు, ఆనందమూ చోటుచేసుకున్నాయి. నేను ప్రేమతో చిరునవ్వునవ్వాను. అతడానందంతో మందహాసంచేశాడు. మాయిరువురకూ తిరిగి రాజీఅయింది తరువాత అబ్బాయి ఎప్పుడూ అటువంటి నేరం చెయ్యలేదు. ఒకవేళ చేసినా అంతకఠినమైనశిక్ష విధించకూడదని నేనూ శపథంచేసుకున్నాను.

౬

జానకిగారింటికి వెళ్ళడానికి ఉదయం ఎనిమిదికే పదికే, మధ్యాహ్నం రెండుకే నాలుగుకే మధ్యవేళలనే ఎంచుకునేదాన్ని. అందుకు ముఖ్యమైన కారణం అది అయిన స్కూలుకి వెళ్ళేసమయమైనందున అదే నాకు తీరికసమయం. అదే అబ్బాయి ఇంటిలోఉండే వేళ కావడం కూడా కొంతవరకు కారణం కాకపోదు. మధ్యాహ్నం నేను వారింటికి వెళ్లేసమయానికి మానోదినా దొడ్డమ్మా వెనకటింటిలో గుమ్మంలో తీరుబడిగా కూచుని నాకోసం ఎదురుచూస్తూ ఉండేవారు. నేనూ ద్వారంచెంత వారిపక్కనే కూచుని అంతలేని కబుర్లు చెప్పుకుంటూ, అప్పుడప్పుడు అబ్బాయి బలవంతాన హార్మోనీయం వాయింది పాటలూ అపీ పాడుతూ నాలుగు గంటలవరకూ సరళంగా కాలక్షేపంచేసేదాన్ని. అప్పుడబ్బాయి ముందరిచీడీతోనో, గదిలో గుమ్మంలోనో ఈజీచైర్లో బాగా మా కగుపడేటట్టు కూచుని పుస్తకం

ముఖమీద ఉంచుకుని తడేకధ్యానంలో మాన్తూఉండేవాడు. పుస్తకంలోని విషయమే నిజంగా అప్పుడతని దృష్టిని ఆకర్షిస్తున్నాడని యెవరోనా నమ్ముకుంటే నేను నచ్చావుకోలేను.

నాకూ అబ్బాయికి అంత చనువున్నా ప్రతిరోజూ మొట్ట మొదట మేమిరువురం కలసుకునేటప్పుడు ఒకటి రెండు నిమిషాలవరకూ ఆతనివంక సరిగా కన్నెత్తి చూడడానికిగాని, ఆతనితో మాట్లాడడానికిగాని నాకెంతో సంతోషంగానూ, సిగ్గుగానూ ఉండేది. కాని ఆతనిలో ఏమిశక్తిఉందో! ఒక్కసారి ఆతడు నన్ను పలకరించి నాతో చనువుగా మాటకలిపితేచాలా—నానోటి కింక ఆపు ఉండేదికాదు. అంతంలేకుండా, అవిరామంగా ఒకటే సంభాషణ సముద్రపు అలలవలె నావృద్ధయంలోంచి పొంగి పెదవుల గుండా ప్రవహించేది. ఆతనితో మాట్లాడుతున్నంత సేపు ఆతడు పురుషుడూ నేనుస్త్రీనీ అనే భేదభావం కూడా నామనస్సుకి తట్టేదికాదు. ఇంటికి చేరుకున్నాక నాలో నేనే వితర్కించుకునే దాన్ని :

‘అబ్బా! ఏమిటి ఈవేళ నేనింత విషేషంగా మాట్లాడేను? మాసంభాషణ ఎంతమితిమీరిపోయింది? దొడ్డమ్మ ఏమనుకుంటుందో! ఒదిన ఏమి తప్పుభిప్రాయం పడుతుందో! అబ్బాయికంటే, మొగవాడు ఘరవాలేదు; కాని, అడది నైవానితో అంతలా మాట్లాడడం ఏమేనా బాగుంటుందా?’

లోపటినుంచి ప్రక్కార్థకమైన ఈజబాబువచ్చేది :

‘ఏమీ? అందులో తప్పేముందీ? మనస్సులో ఏమీ కళంకంలేనప్పుడు మాట్లాడినంతమాత్రాన దోషమేమిటి ?

‘నిజమే, దోషంలేదు; మనస్సులో ఏమీ కళంకం లేకపోతే’ అనే నాకూ తోచేది. కాని, మనస్సులో ఏమీ కళంకంలేకపోవడం—అక్కడే ఏమో సంశయంగా ఉండేది.

ఈసారి వారింటికి వెళ్ళినప్పుడు కొంచెం జాగ్రత్తగా మనులుకోనాలి—నోరుకొంచెం కట్టుకోవాలని

నిశ్చయించుకునేదాన్ని. కాని అబ్బాయిముఖంచూసి—ఆతనిమాటలు వింటూ నానిశ్చయాన్ని జ్ఞాపకమంచుకోవడం, నోరుకట్టుకోడం—అంత ములభమైన పనులు కావు. మాసంభాషణ మామూలు ధోరణిలోనే సాగిపోయేది.

రోజు కొక్కసారైనా అబ్బాయి మాయంటికివచ్చి మౌనమృదగ్గరే ఆయన దగ్గరే కూచుని వావుగంటైనా మాట్లాడి వెళ్ళుతూ ఉండడం అలవాటు. ఒక్కొక్కసారి ఆతడు మాయంటికి వచ్చినప్పుడు ఇంటిలో నేనొక్కర్తే ఉండడం తటస్థించేది. ఆతనిరాకతోసంఘాతకంవలె తపించే నాను అప్పుడెందుచేతనో బెదరు బెదరుగా ఉండేది. ఆతడు నెమ్మదిగా సూచించి పురుషుడేనెగొంతుతో ‘ఎవరూ లేరేమిటి?’ అని ప్రశ్నించేవాడు.

‘లేరు. మౌనమృ ఎవరింటికో వెళ్ళింది...మాచెల్లీ, ఆయనా ఇంకా బడినుండి రాలేదు’ అనేదాన్ని సంతోచిస్తూ. ఇంకా అబ్బాయి నాతో ఏదో మాట్లాడాలని ఘటాహలపడుతున్నట్లు ఆతని వదనంలోని భావాలు నాకు స్ఫురించేవి. కాని ఒక్కమాటైనా ఆతడనడానికి తగిన ఉత్సాహం నాముఖంలో ఆతనికి కనబడేదికాదు. ఆతనితో మాట్లాడాలని నామనస్సులో ఎంత ఉత్సాహమున్నా ఒంటరిగా ఆతనివద్ద నాఉత్సాహాన్ని ప్రకటించడానికి తగిన ధైర్యం నాకు లేకపోయేది, మాచెల్లీ లేనా అప్పుడింటిలోఉంటే ఎంతబాగుండుననిపించేది. ముగ్ధరముంటే మాసంభాషణ సునాయాసంగా సాగడాని కవకాశంఉండును. కాని, మనమనుకున్నట్టే అన్నీ జరుగుతూఉంటే ఇంకేంకావాలి? భగవంతుడున్నాడని అనుకోవలసిన అవసరం ఏముంటుంది?—అబ్బాయి ఒక్కమాటయినా అడకుండానే నెమ్మదిగా వెళ్ళిపోయేవాడు. ఆతడు వెళ్ళిపోయాక ‘ఏమిటింత కఠినంగా ప్రవర్తించాను? ఆతనిమనస్సుకి నొప్పికలిగించాను కావోలు!’ అని నావృద్ధయం చాలా బాధపడేది. తిరిగి మా అమ్మావాళ్ళూవచ్చాక జానకిగారింటికి వెళ్ళి అబ్బాయితో చనువుగా ఒకటి రెండు మాటలాడి వచ్చేవరకూ నామనస్సుకి శాంతిఉండేదికాదు.

ఒక్క విషయంలోమాత్రం మొదటిలో నాకు చాలా ఉడుసుబోతుతనంగా ఉండి అప్పుడప్పుడు ఆ తనిమీద పట్టరానంత కోపంకూడా వచ్చేది. అనేమిటంటే ఆబ్బాయి ఎప్పుడూ మాటలచేతగాని, చూపుల చేతగాని నేను అందంగా ఉంటాననే నూచమైనా చేసేవాడు కాదు. మైగా ఎప్పుడైనా పండుగులకూ వాటికీ నేను చక్కగా ముస్తాబై ఆతనికంటబడితే చాలు— 'ఇవాళ ఎన్నిసమయాలు నీజుట్టులో దూరాయి? ఎన్ని నబ్బులుముఖంమీద ఆరిగాయి?' అని ఆబ్బాయి వేళాకోలాల్ని అంటుండేదికాదు. కాని ఆలా అనడంలో ఆతని ఉద్దేశమేమిటో నేను త్వరలోనే గ్రహించగలిగాను. నాజుట్టు, కళ్ళూ, ముక్కు, చెక్కిళ్ళూ, పెదవులూ, చేతులూ, నడుమూ—ఇవన్నీ సహజంగా ఎలా ఉంటాయో ఆతనికి బాగా తెలుసుననీ, మై ముస్తాబుల వల్లనూ, అలంకారాల వల్లనూ ఆతని దృష్టిలో వాటి మూల్యం నేనెంతమాత్రం పెంచుచున్నానో నేను తెలుసుకోవాలనే ఆతని ఉద్దేశం. ఎదుటినుంచి చూసి నవ్వుపూ, ఓరగానున్నపూ, కూర్చున్నపుడూ, నిలుచున్నపుడూ, పని తొండగ్లో ఉన్నపుడూ అన్ని సమయాల్లోనూ నేనెలాఉంటానో నాశరమునుంచి పాదాల చివరవరకూ ఆతనికి బాగా తెలుసు. తెలిసే నాసహజ రూపంతోనే సంతృప్తి నొందుతున్నాడు. ఈసంగతి తెలుసుకున్న తరువాత సామాన్యమైన దుస్తులతోనూ, స్వభావసిద్ధమైన రూపంతోనూ ఆతని ఎదుట ఉండడానికి అంతవరకూ నాలో ఉండే సుకోచభావం పూర్తిగా తొలగిపోయింది.

ఎప్పుడైనా నాటకాలన, సినిమాలకు ఆబ్బాయి, మావోడినా వెళ్ళడలచుకున్నప్పుడు ఆయన్నీ, నన్నూ కూడా రమ్మని పట్టుపట్టేవారు. మాటవరుసకి 'అయినా, మీరూ వెళుదురూ!' అని నే నన్నమీదట 'ఉహు! నువ్వైతే తప్పదనేవాడబ్బాయి.

'ఆబ్బా! నేనుకూడా ఎందుకు వెళ్ళుదురా!' అనే దాన్ని మళ్ళీ.

అప్పుడబ్బాయి అతికాపీసంతో నాకళ్ళలోకి

చూస్తూ 'నీలో ఏదోఉంది! నువ్వుంటే మాకంతో సరదాగా ఉంటుంది.' అనేవాడు.

అప్పుడు నాహృదయంలో జనించిన ఆనందాన్ని నేనెంతమాత్రం నాలో ఇముడ్చుకోలేక పోయేదాన్ని. 'ఊరుకుందూ! ఆబ్బాయి! నీనన్న ఇలాంటి మాటలే' అని ఆబ్బాయిమాటలు నేనెంత నిర్లక్ష్యంగా ఉత్తమాటలకింద కొట్టిపారవేసినా ఆతనిమాటలను నేను చాలా సంతోషించినట్లు ఆబ్బాయికి వ్యక్తమై పోయేది—వెళ్ళక తప్పేదికాదు.

'నేనంటే ఆబ్బాయి కెందుకింత సరదా?'

'ఎందుకా? మీరిరువురూ బాల్యస్నేహితులుకారూ?' అని ఒకమారూ, 'బంధువులుగనక' అని ఇంకోమారూ, 'ఎంతోకాలంనుంచీ మీకుటుంబానికి వాళ్ళకుటుంబానికి ఉన్న మైత్రివల్ల'నని ఇంకోసారి ఇలాగే యేవేనో సమాధానాలు వచ్చేవి. కాని వాటిలో ఏ సమాధానానికి ఊతచాలినట్టుండేదికాదు. ఏదోలోటుగానూ, నీరసంగానూ ఉన్నట్టు, ఎమో అతగనట్టు కనబడేవి; కాని అసలు కారణం ఏమిటో ఎంతకూ బోధపడేదికాదు.

అంతకంతకూ మాయిరువురికీ చనువు పెచ్చువుతున్నకొద్దీ ఆబ్బాయికంటిమాపు, కనుబొమ్మలవంపుగూడా ఆతని మనోభావాలను నాకు తెలియజేసేవి. ఆతడెప్పుడైనా నాకేనా సలహాఇవ్వడలచునంటే ఆతడు చెప్పడలచుకున్న దేదో చెప్పకపూర్వమే నేను గ్రహించగలిగేదాన్ని. ఎప్పుడైనా ఆతడు నాముఖంలో చూసి దేనికైనా నన్ను ప్రశ్నిస్తే ఆతని మాటే ఆతనికి కావలసిన జవాబు నావద్దనుంచి పొందేది. అప్పటి నాలోచనలూ, భావాలూ నిజంగా నావికాపు ఆబ్బాయి ఆలోచనలే, వానిభావాలే నాలోప్రవేశించి, నావిగా మారి, నాజీవితాని కొకవిధమయిన దీప్తినిచ్చాయి. నా నీతిలో ఏదో మారుమచ్చినట్లు నాకే తట్టేది.

[అసలుకథ ఇంకా మిగలేఉంది.]

—ఆరుండి సత్యనారాయణ,

THE SOUTH INDIA CO-OPERATIVE INSURANCE SOCIETY, LTD.,

MADRAS.

ది సౌత్ ఇండియా కో-ఆపరేటివ్ ఇన్సూరెన్సు
సొసైటీ, లిమిటెడ్.

పోస్టుబాక్సు నెం 182 రు. మద్రాసు.

ఈ సొసైటీలో ప్రీమియములు చాలాతక్కువే! ఎందుచేత? కార్యనిర్వహణమునకగు ఖర్చు చాల తక్కువగుటచేత.

దక్షిణహిందూదేశమున కంతకు నీ సొసైటీ యొక్క టెర్మ్స్? ఔను. ఎందువలన? సహకారధర్మములమీద నడుపబడుటవలన.

జనసామాన్యమునకు చాల ఉపయోగించునట! ఏ విధమున? రు 100 లు తక్కువ మొత్తము మొదలు రు 5000 లు వరకు మాత్రమే పాలసీలు జారీచేయుటవలన.

దీనిలో కార్యనిర్వహణవ్యయము చాలతక్కువా? ఔను. ఎట్లు? సహకారసంఘాలాభములను పొందుటచేతను, విశేషవ్యయమునకు కారణమగు బ్రాంచి ఆఫీసుల నెలకొల్పకపోవుటచేతను.

బ్రాంచిఆఫీసులస్థాపింపకనే మంచివ్యాపారము చేయుచున్నట్లున్నది. ఏలాగున? రాజధానిలోని సహకారసంస్థల కనుబంధములుగా లోకల్ బోర్డులను స్థాపించి.

ఈ ప్రణాళిక పాలసీదారులకు చాల సౌకర్యమే! ఔను. మనియర్లరునకగు కమీషనుఖర్చు లేకుండ పాలసీదారులు సహకారసంస్థలలో వారి ప్రీమియములను చెల్లింపవచ్చును.

సహకారసంఘలాభము లెవ్వ? ముఖ్యమైనవా? ఔను రాబడిపన్ను లేకపోవుట, ప్రాంపుడ్యూటీ లేకపోవుట మొదలైనవిన్ని, పాలసీదారులే వాటాదారులగుట.

నీకు లాభముకావలెనా, నష్టముకావలెనా? లాభమే. ఐన, ఆలస్యము చేయక నేడే ఈ సౌత్ ఇండియా కో-ఆపరేటివ్ ఇన్సూరెన్సు సొసైటీలో నొక పాలసీ తీసికొనుము.

మూతలోనే ఉంది మహాత్మ్యంతా

[స్త్రీపాత్రలు ధరించు పురుషులు నున్నగా ఊవరంచేయించుకొని బాగా వెంట్రుకలు కలిగిన మూతలను—విగ్గులను—తలలకు ధరించాలి. ఈమూతను ధరించడం మరచి నటుడు స్టేజిమీదకు వచ్చాడంటే... ఈమూతను ధరించినా స్టేజిలో కొచ్చేసరికి మెడవిరుపు లెక్కువయి విగ్గు పట్టువదలి నటకుని స్వరూపప్రదర్శనమైతే... సామాన్యంగా మానవులదృష్టి మూసిఉన్న వస్తువులమీదికే పోతుంది. గొప్పగొప్ప కవీశ్వరులకుకూడా మూతలో వస్తువులే కావాలి. వీరు అన్నిటిని విడిచి ప్రత్యేకంగా మూతగల స్తనములు మొదలైన అంగాలనే తెగ వర్ణిస్తారు. ..మూతలోనే ఉంది మహాత్మ్యం అంతా.]

ఏవస్తువుకయినా, దృష్టిదోషము తగులకుండదాని కయితే నేమి, మాస్తీ సంగ్రహిస్తారనే భయంచేత నైతే నేమి, విశేషసరుకుతో సంబంధాన్ని తొలగించ దానికయితే నేమి, యెదుటనున్నప్పటికీ ఆవస్తువును దృష్టి కగోచరించాచేసే సాధనానికే కొందరు ఏక భాషా, ఉభయభాషా, త్రిభాషాప్రవీణులు సమావేశ మయి, దానియందలి గౌరవాన్నిబట్టి, దాని యుపయో గాన్నిబట్టి, యింకా యితర కారణాలవల్లను ‘మూత’ అనే బిరుదును శాంతునుచేసి, ఆబిరుదును యికేవస్తువుకు గార్డుపెట్టిలా తగిలించడానికి వీలులేనట్లుగా సదరు వైన పేర్కొనబడిన వస్తువునకే జెందునట్లు విజిప్తురు చేయించి సమస్తజనామోదాన్ని పొందినమీదట అమలులోనుంచి ఆభిరుదు రూఢిజేస్తారు. ఈ మూత అనే పదము కేవలము అచ్చలెలుగంటే నమ్మండి! దీనినే సంస్కృతంలో ‘అచ్చాదనం’ అంటారు ఇంగ్లీషులో ‘లిడ్’ లేక ‘కవర్’ అంటారు. సాతకులలో తమిళ, కన్నడ సోదరజనంగళ్ళో ఉంటే వారి కోసలాం. ఈ మూత అనే పదాన్ని నామవాచకంగాను, క్రియగాను గూడ ఉపయోగించవచ్చు. క్రియగా నుపయోగించినపుడు మూయడమని, నామవాచకంగా నుపయోగించినపుడు మూయడానినుపయోగించేవస్తువు అని తెలుసుకోవాలి. ఈమూత అనే వస్తువు నెరగని మనుష్యుడినొకంలో లేదు. అలాంటివాడెవడయినా ఉంటే వాణ్ణి ఉత్తరధృవములో కొన్ని పుష్కరాలుంచాలి.

మూతఅనేది లేనిది యేవస్తువు కోభించదు. ఇది లేక పోలే జరగదు కూడాను. ఈమూతలోనే ఉంది మహాత్మ్యమంతాను. ఆహారపదార్థాలమీద మూత అత్యవసరము. అదిలేకుంటే విశేషసరుకు విశేషంగా జేరుతుంది. పుస్తకాలబీరువాకు మూతపేయకపోతే, పుస్తకాలన్నీ బొలకుల స్వాధీనమయి ఒక అరగంటలో ఎడ్వర్లెయిజామెంటు పేపర్లయిపోతాయి. కిటికీప్రక్కన బట్టలు తగిలించి కిటికీ మూయకపోతే తెల్లవారే సరికి తమదోపతాముజాచుకుంటాయి. ఇరుపపెట్టె మూయకపోతే, ‘లోలాలక్ష్మిక’ అనేకాలిదాసోక్తిని స్మరింకొని శిరోముండనంజేయించుసని శోదనంజేస్తూ కూచుంటుంటే వస్తుంది. తెగదిని, విస్తరియూకుండాలేది బలిభిక్తులు వానిని మనమొహాన్నీ పారేస్తా.

మూతలేని లేకుండ తిరిగేరకంగాడా ఉండి కాని వారికి పాదరక్ష ప్రయోగాలకూడా ప్రక్క, ఉన్నాయి. పూర్వం మన మూలపురుషులు మూతలేని లేకుండా ఉండేవారట. ఇప్పుడు వారు కనిపించితే మనము దేహశుద్ధి జేయక మాస్తామా? కాని ప్రస్తుతం గూడా ప్రపంచంలో కొంతకాలంక్రిందలే, మూతలు లేనివారిసభ జరిగిందట. ‘ప్రకృతి నిరుద్ధంగా మూత లేమిటి’ అని వారి వాదనట. లింగవిసత్తులేలేకుంటే ఆ వాదనకేమీ ధోళాతేను.

మూతబుట్టలంటూ కొన్ని ప్రత్యేకంగా ఉన్నాయి. వాని ద్వారా యేమంటే తమగర్భంలో బడ్డ యేవస్తువు

నయినా మూసివేయడమే! మన యువర మొక గొప్ప మూత. ఎప్పుడేగాని, యెంతసరకుజేసినాగాని మూసు డిమే దీనిపని ఇతరమూతలకు లోపల యేమిలేకున్నా అట్టే బాధలేదు. ఈమూతకు మాత్రము లోపల యెంతసరకున్నా తృప్తిలేదు. సరుకు తక్కువయితే పీక నులిమేస్తుంది. ఈమూత చాలబాధించేమూత.

సామాన్యసంభాషణలోగూడ స్నేహితులు మూత నుపయోగించుటకద్దు. ఎవడయినా అసందర్భపుకోత లడ్డంగా కొయ్యిడము మొదలెడితే 'ఇక చాలు, మూసి పెడుదూ' అని ప్రక్కవాడు వార్నింగిస్తాడు. ఇక గొప్ప ఉద్యోగము నీమూతను చాల తీవ్రంగా ఉపయో గిస్తారు. బంట్రోతు యెదో చెప్పబోతే, తన కాకలి దహించుకుపోతే ఉగ్రుడై 'నోరుముయ్య, పుటవ' అని గర్జిస్తాడు. కొంచెం తెలివిగల బంట్రోతయితే తక్షణము ఆయనకోరును బంతుజేస్తాడు. మామూలు కండ్లకు గన పడే వస్తువులనేగాక రహస్యంలాంటి దృష్టి కగోచర మగు వాటినిగూడ మూసుడం మామూలు. ఒక డింకోడి కేదో కోమటిరహస్యం చెప్పి 'దీన్ని నీవు నీ జీవితాంతమువరకు మూసిఉంచాలి. మరణానంతరము ఎవరికయినా చెప్పు' అని అజ్ఞాపిస్తాడు. ఈరహస్య మహత్వవ్రీ మేమో గాని మరునాడే ఆరహస్యం గ్రహించినవాడు లోకాంతరానికి టికెట్టుచ్చుకొనేలాంటి గ్రహచారము తటస్థించేది.

ఈమూతను డ్రామాల్లో బాగా గమనించడానికి నీటుంటుంది. ఒక నటుడు ఒక పద్యాన్నో పాటనో సాగదీసి నాలుగయిదుమైళ్ళు పాడేసరికి శ్రోతల క సహ్య మెక్కువయి 'ఆగర్థభస్మరంగాణ్ణి నోరు మూసికొని సగౌరవంగా తెరలోకి వెళ్ళమండి' అని అజ్ఞాపిస్తారు. దానితో, యిక అలగ్నంచేస్తే విషమ పరీక్షకు లోనుగావలసి వస్తుందని అనటుడు తప్పుకుంటాడు. అట్లతడు తప్పుకొనకుండా మునుపటికంటే దీక్షంగా తన గానవిద్యాపాండిత్యాన్ని చూపిస్తే తక్షణం చెప్పలు, చేతికర్రలు రెక్కలు వచ్చి ప్లేజి మీది కెగురుతాయి.

ఈనటులలో కొందరు స్త్రీపాత్రలు ధరించు పురుషులు నున్నగా క్షవరంజేయించుకొని బాగా వెంట్రు

కలుగలిగిన మూతలను తలలకు ధరించాలి. అట్టివానికే, కళాపాసకులైన బుద్ధిమంతులు చాలమంది 'విగ్' అని నామకరణంజేస్తారు. పొరబాటున యీమూతను ధరించడము మరచి నటుడు ప్లేజిమీదకు వచ్చాడంటే వాడి కాకోజా కపాలమోక్షము అయిందన్నమాటే ఈ మూతను ధరించినా ప్లేజిలోకొచ్చేసరికి మెడవిరుపు లెక్కువయి విగ్గుపట్టువదలి నటుడు స్వరూపుడర్చనమయ్యే విషమపరిస్థితి కూడ గలుగుతుంది. కాబట్టి యీమూతను జాగ్రత్తగా ధరించి చలనరహితచిత్రంలాగ ఉండాలి సినీగాని యేమాత్రము అవకతకలు గలిగినా చాల ప్రమాదము సంభవిస్తుంది. ఈమూత ప్రాణాపాయకరమైనది. కావుననే చాలమంది స్త్రీపాత్రను ధరించునని ప్రశ్నించడతారు. వారికి స్త్రీపాత్రధారణయందలి అసహ్యం కారణంగాదు, యీమూత ధరించునందువల్ల యేమేమి అపాయాలు గలుగుతాయో అనే ప్రాణభయమే ముఖ్యకారణమని నానుభిప్రాయము. ప్రాణభయం లేదనుకున్నవారు యీమూతను ధరించే తీరుతారు. తమ సామాసాన్ని వెలిబుచ్చడానికి—విరహము ప్రాణాలమీద ఆకవడలకొని చల్లగాలిలో వెన్నెట్లో పికారులు గొట్టినట్లు, పిటితస్పలమందు! అవియే వారికి మృత్యుసమానములట!

సామాన్యంగా మానవులదృష్టి మూసియున్న వస్తువులమీదికే పోతుంది. వానిలో ఎంత ఆకర్షణశక్తి ఉందో! బజారులో పెట్టెలమీదలెట్టి అమ్మే పలహారాలు రుచించ వెవరికి. కాఫీహోటల్లో బీరువాలలోనుంచిన పలహారముల మీదికే మనసుపరిగెడుతుంది. కారణం మొదటిదానికి మూతలేదు, రెండవదానికి మూతఉంది. పనిడబ్బుల అమృతంలోనున్న కళ్ళజోడు నువేక్షిస్తారు రసజ్ఞులు. అదేకళ్ళజోడును మంచి పెట్టెలోనుంచి అద్దాలబీరువాలోమూసి ఉంచితే అదే ప్రతివాణ్ణి ఆకర్షిస్తుంది. కొందరు పంతానికయినా సరే, అంగడివాడు, పబ్లిక్ గా వంటామడము రాత్తున్నాడని తెలిసీగూడా దాన్నేకొంటారు.

ఇక సామాన్యపుసంగతి అలావుంచి గొప్పగొప్పకవిత్యరససంగతి తీసుకుందాం. వారికిగూడ యీయూత

సిచ్చే పట్టింజి. వీరు అన్నిటిని విడిచి ప్రత్యేకంగా మూతగల అంగాలనే తెగ వర్ణిస్తారు. మహామహులయిన కాళిదాసు ప్రభృతులు యీ మూతగల్గిన ఆకర్షింపబడ్డారు. కాళిదాసు చెప్పాడు:—‘మధ్యేను ధాశ్యామముఖస్యతస్య మృదాళీమూతావ్రతమస్యలభ్యం’ అని యొక్కనో నాలుగయిన మతలక్రింద దాగియున్న స్తనాలే ఉద్దేశించి వాచుభ్య దారం దూరే కంఠై నా లేదనడం అత్యంత అన్యాయంగా! ‘వసుధాలింగనధూసరస్తనీ’, ఇది మరీ యన్యాయము. భూమిమీద దొర్లితే దేహంనిండా మట్టి అవుతుంది చెప్పాలిగాని ప్రత్యేకంగా స్తనాలకేనా నుమ్ముఅంటు కొనేది? ‘నిమ్మ నాభిః, శ్రోణీభారాలలగమనా, స్తోకనమ్రస్తనాభ్యాం’ ఇది అనిర్వాచ్యం. ఈయనను వింటేపోయినాడు శ్రీహర్షుడు. ‘స్వవక్తంభాభవతఃకచాభభాః’ అవిస్త నాలు గావట. ఈదాని కుపయోగించే నుండటం. ఇంతటితో చాలు. ప్రాణిపురాకన్యాయంగా కొన్నిమాత్రము ఉదాహరించాను. అందరికీ లగు ఇనే

బాధ్యము. ‘మేము బయటికిరాముబాబో!’ అని ఘోషిస్తూ దృష్ణధాన్ని బడకుండ మూతలోపల దాగుకొని యున్న స్తనాదులను బలవంతాన బయటికిలాగి, ఒక్కోకంలో వదలక వంశస్థోకాలతో తెగ వర్ణించడమే మంటారు! ఈ ఆకర్షణశక్తి యొక్కడకుంది?

ఇక యెంత చెప్పినా మొదటి నాలుగుమాటల్నే బలపరచడ మవుతుంది. ఒక్కటిచాలు ‘ఈమూత మనం తీసివేయవలెనన్నా సాధ్యమయ్యేదిగాదు.’ సహజంగా ప్రకృతివల్లనే ప్రతికస్తులకు మూతయేర్పడింది. శరీరానికి చర్మంమూత, వృక్షమూలానికి బెరడు మూత. గొర్రెలకు ఎలుగుబంటుకు దట్టమైన బొచ్చు మూత. కంటిగుడ్డుకు రప్పమూత. ఇంతయెందుకూ? ఈ ప్రపంచానికే ‘మాను’ అనే గొప్పమూత ఉంది ఈమూత వలననే మనము ఆజ్ఞానంచేత బాధపడుతున్నాము. మూతఅనేది బాధాకరమైనా ‘తప్పనితదిదనం’ అయింది. ఇది లేకపోతే దైనిక కార్యాలు జరగనే జరగవు.

—మొదలి వెంకటరామయ్య.

స్థాపితం. 1920.

అత్యద్భుత కుప్టు రోగనివారిణి

(రిజిస్టర్డ్)

గుణములేదని ఋజువుచేయువారికి రు 500 లు బహుమానము.

18 రకముల కుప్టులు, శ్వేతకుప్టు, తదితర చర్మవ్యాధులు యెంతకాలమునుండి జీర్ణించి యున్ననూ గ్యారంటీగా బాగుచేయబడున. ‘అత్యద్భుత కుప్టురోగనివారిణి’ యను దివ్యవృద్ధిమహులన అనేకవేల రోగులు పూర్ణారోగ్యమును బొంది సుసారసుఖము ననుభవించుచున్నారు. చిరకాలమునుండి ప్రసిద్ధి కెక్కిన కంపెనీ రెడ్డికంపెనీయే. యింజక్షనులవలన ఫలితముపొందని రోగు 3 నెవులు మాయొద్ద చికిత్సబొంది పూర్ణారోగ్యమును బడయుచున్నారు. వైద్యాధులకేగాక తెగ, సహాయి, శుక్లవర్ణము, మూర్ఖ, మూలశంక మొదలగువ్యాధులకు మాయొద్ద గ్యారంటీ ఔషధములున్నవి.

“నకలు మందులనుచూచి మోసపోకుడు”

పూర్తివివరములకు యీక్రింది యాడ్రసునకు వ్రాయుడు.

గోపాలపురము పోస్టు
(వయా) కొత్తపేట,
తూర్పుగోదావరి జిల్లా.

రెడ్డి అండ్ కో

(రిజిస్టర్డ్)

బ్రాంచి ఆఫీస్ :
(కుప్టురోగచికిత్సానిపుణులు)
వాల్తేరు, ఆర్. నున్. పోస్టు.

అదృష్టం

సుదర్శనముని మాటలు.

నా అదృష్టంవల్ల ఏగుమాస్తాగిరియో కా కుండా—బడిపంతులు ఉద్యోగం—నలభై రూపాయలు నెలకి—కదలకుండా కూచుని వాగుకూడంటే - పోస్తారు - దొరికింది. ఉన్న డాల్లో - ఏమిటి మరిచేసేది - తృప్తిపడ్డాను. ఎందుకంటే నాన్నగారిచ్చిన భరణంకాదు - నాసొమ్ము - నే తినేది అని.

సన్నోపల్లెటూళ్ళో వేశారు తీసుకుపోయి.

నాకు ఉత్సాహమే జీవితం. ఉత్సాహంగా మాట్లాడేవాడు లేకపోతే నే మాట్లాడేవాణ్ణి కాదు - ఏదో చదువుకుంటూ ఒక్కణ్ణి కూచుంటానుగాని - నాకాఘాళ్ళో సరిఅయిన సమాజంలేదు. అందుకని గుమ్మంకదిలేవాణ్ణి—బడికివెళ్ళడం—రావడంతప్ప.

ఇంట్లో చూదామా అంటే—ఉపయోగంలేదు. నాభార్య రూపవతే—సమాజంలో చేరదు. కాని ఆమెఅంటే నాకు మహాగౌరవం. కథల్లో చెప్పినట్టు—నదేవతో శస్త్రురాలయి నాభార్యఅయి పుట్టిందేమో అనుకునేవాణ్ణి. సమాజంలో చేరితేనో—అనిపించేది. నామాట యింకా పెదిమిలమిదికి రాకుండానే—ఊహించుకుని నాపని పూర్తిచేసేది. ఎప్పుడోనా సరదాగా తిడదామంటేనూ—విసుక్కుందామంటేనూ - ఏవంకా దొరికేదే కాదు. ఏమయితేనేమి? క్రూరుణ్ణి అన్నా సరే—కత్తులో కలవలేదు.

అస్తమానం పుస్తకాలు తిరగవేయడం - వ్యాసాలు రాస్తూఉండడం—పత్రికలకి పంపుతూ ఉండడం - నాపని. శలవుల్లో హాయిగా రెక్కలు జాడించుకుని నాలుగుమూలలా

నలుగురినీ చూచి హస్తాఉండడం వోపని.

అలాని ఊరుకోలేక పోయాను. సమాజంలో కలుపుకుందామని ప్రయత్నించాను. లాభం లేకపోయింది. వసనూరిపోయడం ఉపయోగంలేని పని అని - ప్రయత్నించి మరీ తెలుసుకున్నాను. ఇ కామెనిబాధపెట్టలేదు.

పిట్టల్లాగ మేమిద్దరమే - క్రమంగా ఆ ఏకాంతవాసం అలవాటయి జీర్ణించిపోయింది. పంజరంలో అలవాటయిన చిలకని వొదిలేశినా మళ్ళీవచ్చి పంజరంలోనే దూరుతుంది. పెద్దఆకాశం చూసేసరికి భయంకూడా వేస్తుంది.

నాలుగుకాదు - అయిదుకాదు - పదిహేనేళ్లు - వెళ్ళిపోయాాయి. ఇంట్లో భోంచేస్తూ ఉండడం - ఆబడిగదిలో - ఆపాతాలే - చెప్పినవే చెప్పి వాళ్ళతో బాధపడుతూ ఉండడం అలవాటయిపోయి - ఎలా వెళ్ళిపోయామో-వెళ్ళిపోయాాయి.

విజయదశమి పండుగ ఆవేశ - అమ్మ అవతరించింది. “క్యార్” మని అరుపు వినబడేసరికి - పోస్టుజవాను ఆర్డరు తీసుకువచ్చాడు-ఎనభైరూపాయల జీతంమీద యీఘాళ్ళోనే హెడ్ మాస్టరుపని అని. నాతల్లి నాకు కష్టం లేకుండా తనకి కావలసిన డబ్బు తను తెచ్చుకుమరీ వచ్చింది.

మా అమ్మపేరు - సీతా అని నోటినిండా పిలిచేవాణ్ణి. ఏడుపు వినబడితే సహించలేక పోయేవాణ్ణి. ఇప్పుడు - అమ్మతోటి కొంత కాలక్షేపం అవుతోంది.

మొదట్లొచ్చి నానమ్మక్క—వ విజయదశమినాడు ఎవరో ట్లోకి వచ్చి పడ్డ సరస్వతి

ఆలాతయారు చేదామని నా ఉద్దేశం. నాకు బడివేళపోగా మిగిలిన వేళలో సగంపైగా అమ్మకే వినియోగించేవాణ్ణి.

పద్మానుగోపడు అమ్మకి. అమ్మే నాకు పెద్ద సమాజం - వేలమంది స్నేహితులూను. ఇదంతా ఎందుకు? అమ్మే నాకు విశ్వం. ఇప్పుడు అమ్మ పూర్తిగా సరస్వతి అయిపోయింది. నా ప్రయత్నము ఫలంఅయింది. నా ఆనందానికి మేరలేదు.

ఆరోజులలోనే - పయికిరాసుకుంటే - తాలూకా గ్రామం - పెద్దపూరు - హైస్కూల్లో-ఆజీతంమీదే అసిస్టెంటుగా వెంటనే వేశారు. ఈపూర్వోచి వెడితే చాలని హెడ్ మాస్టర్ వాడులుకున్నాను. గోతిలోంచి ఎన్నాళ్ళకో బయటికి వచ్చినట్టయింది. లంఖణాలవాడికి పథ్యం వంటపట్టినట్టయింది.

కాని చిన్నజాలుగా విచారం నన్ను బాధించడం మొదలుపెట్టింది పక్కనే. ఎక్కడికీ - ఆశలని అంతా అనవచ్చు - కాని అలాకాదు. సత్యం లేకపోలేదు. అమ్మకి సరస్వతికి మల్లా బ్రహ్మదేవుణ్ణి కట్టిపెట్టడం నా కిష్టంలేదు. అమ్మకి సచ్చాలి-నాకు సచ్చాలి - ఆలాంటివాడు వరుడుకావాలి. పెద్ద విషయం. నాతలకి దాటిపోయింది.

అనేక సంబంధాలు - విన్నవన్నీ - వెతిగాను. తిరగడం మొదలుపెట్టాను శలవుపెట్టి. ఏ వెలా ఉన్నా - చదువుకొన్న - కుదురయినవాడుకావాలి - నాకున్నదంతా అమ్మకే కనక. నిద్రట్లోకూడా అదేధ్యానంగా వెతకడం ప్రారంభించాను.

౨

దాక్షిణీ మాటలు

మనసారా - రెండుకళ్ళతో

సారి అయినా - ఎక్కడ

దిష్టితగులుతుందో అని భయం. బంగారు - పోతపోళిన బొమ్మ.

ఏమల్లరిచేశినా - ఆ. . . అనడానికి ప్రాణం వొప్పేదికాదు. దేవుడు పెట్టెలో కృష్ణుడు విగ్రహాలు పెంటమీద పారేశేది. ఏమని అనడం - లేకలేక కలిగిన నా బంగారుబిడ్డని-నాబిడ్డకాదది - దేవత. తన చదువంతా నాకు మాటల్లో చెప్పేసింది. కూడా పనిచేస్తూ యిట్టే చెప్పేది. నేను వారి సమాజంలోకి ఉపయోగిస్తానని వారెన్నడూ అనుకోలేదు-నా బిడ్డ వారి సమాజంలోకి నన్ను కలిపింది. నాకు నిజంగా-యింకేంకావాలి? నాజీవితంలో పూడని లోటు-లోటు అని చచ్చిపోవలశినంత లోటు-నాశక్తి వినియోగించి-ఉత్సాహంగా పనిచేశినా తీర్పుకోలేని లోటు-తీర్చి నాకు బ్రహ్మనందంకూర్చింది. నాదైవతమే నాముద్దుబిడ్డయి నాకు పుట్టింది. నా లోటు తీర్చేసింది.

ఎంతేనా శ్రమపడ్డారు మావారు-అయినప్పటికీ - మంచి సంబంధం కుదిరినందుకు - శ్రమే అనిపించిందికా దాయనకి.

పెళ్లినాడు కొంగుకొంగు ముడివేసుకుని ఇద్దరూ నమస్కరిస్తూఉంటే-నాబిడ్డ చూపిన వినయం-నామహాగర్వానికి హేతువు.

అప్పుడు-వప్పగింశలవేళ-నా బిడ్డని వప్పచెప్పాక-నాబిడ్డనే-నాదైవతాన్నే వప్పచెపుతా-అని నివ్వెరపడిపోయాను.

కాలానికి పనియేముంది? మనుషులకి పనిగాని-గిరగిర తిరిగిపోయింది.

‘విదియా సోమవారం వొచ్చి తీసుకువెడతాం. ఆవేళమంచిది. దాటితే మళ్ళీ యీ మధ్య వీలు’కాదని వియ్యాలవారు ఉత్తరం రాయించారు. నాబెంగకి హద్దులేదు-నాలుగు రోజులలో వెళ్ళిపోతుందని. నాకు ఏవిధమైన

శ్రమా లేకుండా—పాతాలు చెప్పేవారు ఎవరిక ? అమ్మా అని వినబడుతుందా తల్లి గుమ్మందాటాక ? ఎలాగో అని—

సోమవారం ప్రయాణంచేశారు. అమ్మకి కొనవలసినవి వారు ఎన్నో కొన్నారు. యింత కంటే చెయ్యబోయే కార్యాలేమున్నాయి కనక ? భోజనాలయాయి మూడుగంటలకి ముహూర్తం. మేనా గుమ్మంలోపెట్టారు.

తలంటుకున్నతల—పట్టుచీర కట్టుకుంది. చక్కని కళ్ళకి కాటుక తీర్చి పెట్టుకుంది. నా పాదాలకి నమస్కరిస్తూఉంటే హృదయం పగిలిపోయింది. రెండుచేతులతోటి లేవదీసి నీళ్ళతోనిండిన కళ్ళని హృదయానికి అద్దుకుని నాకళ్ళు తుడుచుకున్నాను. ఊణం మాట రాలేదు—వొణికిపోతూన్న పెదవులతో “వెళ్ళిపోస్తాను అమ్మా!” అంది. ఒక్కమాటు కొగలించుకుని ముద్దుపెట్టుకున్నాను బుగ్గలమీద. పొల్లివొస్తూన్న దుఃఖాన్ని ఆపుకున్నాను. వారికి కూడా నమస్కరించింది బిడ్డ. తీసుకువెళ్ళి మేనాలో కూచోపెట్టాను. మేనా వీధిమళ్ళుపు ధాటిపోయిందప్పుడే.

నాకళ్ళంట - ఒకటేధార - ఏడుపు పొంగి పోయింది. మంచంమీద కూలబడిపోయాను.

కోపగించి లక్ష్మీ సరస్వతు లేకమయి వొదిలి వెళ్ళిపోయినట్టు - ఇల్లంతా చిన్నపోయింది. చీకటిమయం. తలచుకున్నకొద్దీ గుండె నీరయిపోయింది. తోచదు—పనిచెయ్య బుద్ధేపుట్టదు. బెంగ—బెంగ—

వెళ్ళింది మొదలు ఇంతవరకు—నెలరోజులయింది - ఒక్కఉత్తరంరాలేదు. ఎన్ని ఉత్తరాలు రాశారు ? హఠాత్తుగా నా కీతగని రోగం ఏమిటి ? నా దేవత ఒక్కమాటు నా కళ్ళకి కనపడకూడదు ?

మంచంమీదనుంచి లేవలేక పోతున్నాను

బతకనని - ఏమో - అనిపించింది. బిడ్డ మళ్ళీ కళ్ళబడదేమో అని ఒకటే బెంగ—ఒకటేవాంఛ మిగిలింది. దేవుడికి యిష్టంలేదేమో ? నాదేవతకి దయలేదూ ? వుంటే కనబడదూ ?

ఒక్కమాటు ముద్దుచేతులతో తలదువ్వి ముడివేస్తుందా బిడ్డ ? ఇంక బతకనని నాకీ అపసమృతం - ఏమిటో బాధించడం మొదలుపెట్టింది.

నాకు బాగా జ్ఞాపకం - ఓనాడు ఎందుకో గాని - ఓదెబ్బవేశాను. తండ్రితోనయినా చెప్పకుండా భోజనంచేశి నిద్రపోయింది. నేవెళ్ళి పక్కలోపడుకుని నాబిడ్డని లాలించేదాకా మనస్సు కుళ్ళిపోతూనే వుంది.

వెళ్ళేరోజున దేవిదగ్గర పాడినపాట యింకా నాచెవిలో గింగురుమంటోంది.

౩

నీ తమాటలు

నాపెళ్ళికోసం మౌనాన్న పడిన శ్రమలకి—నే కొన్ని జన్మలు బుణ్ణస్థురాలనయి వుండాలాయనికీ. నిజంగా—రెండేళ్లు ఎలాతిరిగిరాదు కన్నుమూయకుండా—నాపెళ్ళి అయాకే హాయిగా నిద్రపోయిం దాయన.

మావారు చామంచాయగా వుంటారు. నిజంగా—మానాన్నని ఎన్నిజన్మలకేనా మరిచిపోతానా ?—నేను ఊహల్లో స్వజించుకున్నవారే—సరేగా—మావారు.

దిద్దుకుందామంటే నావశం కావడంలేదు. ఏ మపగాధంచేస్తూన్నానో తెలుసుకోలేక పోతున్నాను అత్తగారికి. నామీద ఎందుకో ఆమెకి హద్దులేనికోపం ? నేనామె విషయంలో ఏలోటూ చేసినట్టు—నాఊహకి అందినంతలో—ఎక్కడా గురురావడం లేదు. ఏమిలోటూ చేయ్యలేదా—

అకూడాను.

నాలోటు ఏమిటో—ఒక్కమాటు ఇది అని నిద్దేశించరు. ఇంక—నేనేం చెయ్యగలను యింక? నాయెరుకలో లోటులేకుండా చెయ్యడం నావిధి—అదే నేచేసేవని.

మావారికి తల్లి అంటే—అమితమయిన భక్తి, అపారమయిన విధేయత. నేను వాటికి ఏమీ అడ్డం వెళ్ళి ఉండలేదని నానమ్మకం—నాభర్త నమ్మకమూను. అత్తగారి విషయంలో—ఇంకా నాభర్తనే ఉపేక్ష చేసేదాన్ని కొంచెం—మావారి నిర్బంధంవల్ల—

నేను మావారి పాదసన్నిధినికూడా నింపొజానికి నాకు అర్హతలేదని మా అత్తగారి ఉద్దేశంలాగ స్పష్టమయింది. అంత—అకార్య మేమీ చేయడంలేదనే ధైర్యంచేత—నన్ను నే నంతగా నిందించుకోడం మానేశాను.

మావారుమాత్రం—నాకీయవలసిన గౌరవంకంటే అధికమయిన గౌరవాన్నే ఇచ్చేవారు. నాకు బాగా తెలుసును. నాహృదయంలో ఉన్న ఈ ఆందోళన వారు తెలుసుకుంటూన్నట్టు ఒక్కొక్కప్పుడు వారి మానంగా చూపుకునే దాన్ని.

అత్తగారి అసంతృప్తి పూర్తిచేదామనే దారుణప్రయత్నంలో—నాకూ—నాభర్తకీ విద్యావిషయప్రసంగానికి సమయం ఉండేదికాదు ఎక్కువగాను. అందుకు నేనూ నాభర్తకూడా ఒకరికి తెలియకుండా ఒకరని అసంతృప్తిపడేవారం, అయినా తప్పనిది మరి!

అత్తవారింటికి నేనొచ్చింది మొదలు ఒక్కమాటు—మాత్రేమం తెలుపుతూ ఉత్తరం రాయడానికి అత్తగారి వుత్తరపులేదు. మానాన్న నాలుగురోజులకోసారి—పెద్ద వుత్తరం—తప్పకుండా రాశేవాడు. రోజూ—ఎప్పుడో ఓవేళ—నోత్తరపుత్తరం వచ్చేవరకూ పాత, కుంటూ వుండడం అలవాటు నాకు.

యీమధ్య అమ్మకి జబ్బుచేసిందని రాశాడు నాన్న. నాకు తొందరకలిగింది లోపల. మావారు నావుత్తరాలన్నీ చదివేవారు—అయినానరే—ఏమీ అనకుండా ఊరుకున్నారు. నేనేంచేయను? మకానం ముద్రించుకున్నాను. క్రమంగా—జబ్బు ఎక్కువ అవుతూన్నట్టు—నన్ను చూడాలని అమ్మ అంటూన్నట్టు రాశాడు నాన్న. అవుత్తరాలు చదువుకుంటూవుంటే గుండెలు బెదిరిపోతూ వున్నాయి. నామాట వారు ఆలోచిస్తూనే వుండేవారు. అయినా అమ్మమాట తప్పదు.

నే నభాగ్యురాలిని. అదృష్టంలేదు. అత్తగారు అందుకే అనుష్ఠ ఇవ్వలేదు. అను కుని ఊరుకున్నాను. నేనేమీ ఇక అడగి—చిక్కులు తెచ్చిపెట్ట దలచుకోలేదు. నా దురదృష్టానికి.

తలుచుకుని తలుచుకుని కుళ్ళిపోతూ వుంటాను—బతికివుండగా అమ్మని కళ్ళతో చూడలేక పోయానని. మావారు—నావిషయంలో అయ్యో అనుకోడం నన్ను ఓదార్చేది.

ఆఖరునేనా పంపకుండా క్రూరంగా ప్రవర్తించానేమో అని పశ్చాత్తాపపడుతున్నట్టు అప్పడప్పడు వారి ఆలోచనలో వినబడుతూండేది.

నాకు మహాదుఃఖం పొల్లిపోయి వొస్తున్నా—అందులో తన్మయురాల నయిపోయినా—ఎలావున్నా—వారు—ఒక్క కన్నీటి చుక్క నాకోసం విడిచిపెడితే నాదుఃఖమంతా తుడుచుకు పోయేది. మహానందం అయేది.

పళ్ళిరోజున మంగళస్నానాలు అయాక పట్టుచీరకట్టి—కుంకుమబొట్టు పెట్టి—మా అమ్మ నాతో అమ్మా! ఇంక మాసామ్మవు కాదే అని, కంట తడిపెట్టుకోడం తలుచుకుంటే గర్భనిర్భేదం అయిపోతోంది.

నేనొచ్చే ముందరే—ఓమాటు—నేను పెంకి

తనంగా మాట్లాడితే—మీ అత్తారింటికి వెళ్ళి పోవే—అక్కడ నీయిష్టం అంది మా అమ్మ. నా కేంతో అసూయకలిగింది. 'వెళ్ళిపోతానులే—వెళ్ళాక మళ్ళీ నీ మొగంచూస్తానా' అన్నాను. నా ఎదురుకోడంచూసి—కష్టపడి అందులో—'ఎంత కోపం వచ్చిందే' అని అమ్మ నవ్వింది నా మానుషానికి. శపించినట్టు అల్లాగే మళ్ళీ అమ్మ మొగం చూడలేకపోయాను. నావాక్కులో నిజంగా ఎంతవిషం వుందీ, అని నన్ను నే నిందించుకుంటూ కుమిలిపోతాను.

నేను మావారితలకి మానెరాస్తూంటే చూశింది—వచ్చేరోజునే—మేఘం మెరుపులాగ అందంగా వున్నారే, అని మురిసిపోయింది. మమ్మల్ని చూసి మహానందపడే అమ్మ—మళ్ళీ—స్పటికీ—కళ్ళకి కనబడడంలే—గుండెలు ఆగిపోతూవుంటాయి.

ఎంతదుఃఖంలో వున్నారే—నీతా అని వారు పిలిస్తే - ఆనందవాహినిలో తేలిపోయే దాన్ని ఒక్కమాట.

మా అమ్మకి—వెళ్ళి వేళ—అత్తగారు—'నాకు నీ మామగారు చేయించియిచ్చారు. పురాతన సంగ్రహం సుమీ!' అని చేతికిపెట్టిందిట. మా అమ్మ దాన్ని ప్రాణంలా—భద్రంగా దాచుకోనేది. 'నీకంటే ఎక్కువ ఎవరే అమ్మా' అని అది నావేలికి పెట్టింది అమ్మ, 'జాగ్రత సుమీ!' రెండుసార్లు చెప్పింది. ఆ పుంగరమే మా అమ్మ అని అస్తమానం చూసుకుంటూ వుంటాను. ఆమె అమాల్వ ప్రేమ నాకు మాటకట్టి యిచ్చింది.

నా అదృష్టం అంతే అయినప్పుడు—అందరినీ అంటే—ఏమయినట్టు? నన్ను—బెంగ పోయిందాకా - రెండు మూడు నెలలు మా నాన్నదగ్గర వుంచుతారేమో అనుకున్నాను. వెంటనే రావాల్సినారు—అంతే బయలుదేరాను. మానాన్న అడుగుతానంటే - మా

వారు కష్టపడతారని—నాద్దు నేనెళ్ళిపోతానని చెప్పాను కూడాను. మానాన్న కప్పుడు—నే నలాలంటే—ఇస్తే! అనిపించి దాఖరుకి. ఏంచేయను?—నేను నడుచుకోవలసిన క్రమం అంతే—

నావంట్లో—నిరంతరచింతచేతో—ఎంతచేతో—స్వాస్థ్యం తప్పిపోయింది. అయినప్పటికీ—నాపనులలోమాత్రం నే బద్ధకించడంలేదు. కొద్దిగా చిక్కిపోతూన్నట్టు తోచింది.

ఇంతదుఃఖంలో—ఇలాటప్పుడు - ఒక్కమాటయిన - అత్తగారు అయ్యో అని అనుకోకపోవడం—నాకుబాధ అనిపించి దాఖరుకి. కాని అది నాదురదృష్టమని ఇదివరకే సమాధానం చెప్పుకున్నాను.

నాజబ్బుకి లక్షణం—క్రమంగా చిక్కిపోవడం—పాలిపోవడం—సత్తువుతగ్గిపోతూ వుండడమూను. అయినను—పుత్నాహం అంతా సత్తువుకింద పువయోగించేశాను. ఇక అయిపోయింది అదికూడా—మిగిలింది శరీరం. క్రమంగా నడవడానికి కూడా సామర్థ్యం తగ్గిపోయింది. మంచంపట్టాను. ఇంత మార్పుకి రెండు నెలలు పట్టింది. వారు మానాన్న కింత వరకు జాబు రాయనేలేదు. నాన్నకేమీ నా వరస తెలియదు కదా!

నిజంగా—మానాన్నకి తెలుస్తే శలవుపెట్టి ఇక్కడికి వచ్చి తగ్గేదాకా కుంచుంటాడు—వారు అక్కడికి పంపమని అంటును. అన్నివిధాలా ఆయనకి నేనొక్కతే నేకాదూ? ఇక్కడ ఎవరికీ ఇష్టంలేనిపని అది.

మానాన్న పుత్తరాలు వచ్చేవి. ఇక్కడి సంగతి రవంతై నా ఎరగడు. నేనెప్పుడూ బాధపడుతూవున్నను రాయమని అనలేదు. ఆఖరి కోరోజున బాధపట్టలేక వారితో అన్నాను. వారు నాకు మానంగా సమాధానం యిచ్చారు. అర్థం అయింది. నాచాపల్యానికి నే

సంతో పశ్చాత్తాపపడ్డాను.

మానాన్న నాశ్రేయస్సు సంతతంకోరు తూ వుండేవాడు. ఆశ్రేయస్సు నాకిచ్చాడు. అనుభవించమనిచెప్పేడు. అనుభవిస్తూన్నాను. తరవాత సంగతు లాయన కెందుకు ?

ఏంకావాలన్నా మావారు స్వయంగా తెచ్చిఈయవలశివచ్చినంత పరాధీనత నాకు వచ్చింది. వారు ఇస్తూంటే వొద్దనేదాన్ని. బలవంతాన ఇచ్చేవారు. ఏంచేయను!—తప్పేది కాదుమరి! ఇంక నాకు చచ్చిపోయినా లోటు లేదనిపించింది. వారి మహాప్రేమఅంతా విప్పి నామీద పోశేశారు.

స్వయంగా కాఫీకాచి యిచ్చేవారు. నా రింజపండు వాలించి తొనలు తీశిపెట్టేవారు. సమస్తమూను. నిజంగా ఆయన అంతదయ చూపడానికి అర్హతకలదాన్ని కాదని నమ్మకం.

వారలా చేస్తూంటే—ఊరుకుంటే మహా పాపం చుట్టుకుంటుందని వాణికిపొయేదాన్ని. చల్లని వారి కరస్పర్శ నాసందేహాలకి సమాధానములుచెప్పేది. కాని నాన్నకి వుత్తరం రాయలేదని బెంగ—

తలనొప్పివచ్చి బాధపడుతూవుంటే—తల నొప్పా? అని చేయివేసి చూసేసరికి మంచు గడ్డ పెట్టినట్లు తలనొప్పి ఎగిరిపోయేది. ఆ చల్లని కరస్పర్శకి ఎన్నిజన్మలకైనను వారికి నేను ఋణపడి వుంటాను.

ఎన్నిచేస్తూన్నా — ఆరోజుకారోజు దిగ నారిపోతున్నాను. మందులుతోటి—నోటి రుచిపోయి—నానికి బండపారింది. విసుగుపుట్టింది మందంటే—ఆఖరుకి.

నే నింక చచ్చిపోతానని నమ్మకం కలిగింది. ఆరోజున మాటరావడం మానేశింది. గాగా మాట్లాడగలనని జ్ఞానం వుంది. కాని

రాదు. నాన్నని చూడకుండా చచ్చిపోతానేమో అని ఆందోళన. ఆఖరికి వాదిలేశానది— లాభంలేదని కష్టపడి సంజ్ఞ చేసి— వారిపాదాలు నాకిమ్మన్నాను. వారు నా ఆందోళనంతా గ్రహించి—పరవాలేదని వారించారు. ఏంమాత్ర వేశాకో—చక్కగా నావూహాకి తగినట్టు మాట్లాడడానికి నోరువచ్చింది. నాభర్త గారి పాదాలు—కోరి—ధైర్యంగా వుంటుందని—రెండుచేతులతోటి పట్టుకుని కళ్ళకద్దు కున్నాను. యిక మృత్యువు ఆహ్వానాన్ని మన్నించడానికి సిద్ధం అయినా పరవాలేదను కున్నాను. కొద్దిగా పాలుపోశారు చంచాతో వారు. ఆమహాదారుణమయిన నీరసంతో— అది—బలమే మరి—వచ్చింది.

వాకట్లో జోడుచప్పుడయింది—నాకు బాగాగుర్తు—మానాన్న జోడుచప్పుడే అది. వొక్కమాటు సంతోషంతో నిండి పోయాను.

మానాన్న మంచంమీద కూచుని ఘంట సేపు నిర్ధాంతపడిపోయి చంటిటిడ్డలా పడి చాడు. ఆయన—రాకవల్లా—ఆయన అద్దై ర్యంతోను—నాకు బతుకుమీద ఆశ పోయింది.

నా చేతులు కాళ్లు మాటిమాటికి ముట్టు కోడం—నా పెదవులు పరీక్షించడం—నాడి చూడడం—నన్నెన్నో జబ్బునుగురించి ప్రశ్నలువేయడం—నాకు బాగాతెలుసును.

నే నేవో కోటిసంగతులు నాన్నని అడగాలి అని మొదలుపెట్టాను. నెమ్మదిగా—రాత్రి—ఇప్పుడు కాదు—ప్రదయం—అన్నాడు నాన్న.

నా ఆయుర్దాయంలో మరిఒక ఉదయం లేకపోయింది.

—క న క దం డి గో పాల కృష్ణ శాస్త్రి.

‘మనవర్తికాదు, మైనరువాటా’

చిత్రం ఏమిటంటారా! అహం ఉంచేనేకాని అట సాగదు. మోతాదు బాస్తీఅయితే మోజు తప్పుతుంది.

‘వాళ్ళకి వాళ్ళకి సరిపడనిసంగతులు ఏమైనా ఉంటే, ముఖాముఖిని, ‘నువ్వా? నేనా?’ అని వుస్తీ పట్టేయ్యాలి. లేకపోతే గుక్కెడు సీక్సూ గుడ్లలోనే దిగమింగేయ్యాలి. అంతేకాని ప్రాధేయపడుతూ కాళ్ళ దగ్గిరకు వచ్చిన అతగాణ్ణి వేళ్ళతో తోసేయ్యడం ఏం అంత పూరానాగా ఉంది’ అన్న కన్నవాళ్ళూ, విన్న వాళ్ళూకూడా ముక్కుమీద వేలేసుకున్నారు, జోగమృ గారి జోగుకి.

అవిడైనా తెలివితప్పువదేమానంటే—చూడండి - పదిమంది పిల్లలతల్లి. పసిపిల్లల ఉగ్గుపాల దగ్గరనుంచీ ప్రతిపిషయం అవిణ్ణి సంప్రదించకుండా చెయ్యరు. గ్రామంలోని మహిళావతంసాయి. అయితే ఏం? అవిడ ‘అహం’ అతిచారదోషాన్ని పొందింది. తాను గుమ్మం దిగదు. తనదగ్గిరకి అందరిని రప్పించునుంటుంది. తాటా కులు కట్టి వెనకనే ‘యిసుకా’ అంటుంది.

* * *

జోగమృగారి జోడు విశ్వనాథం. శుద్ధ అమాయక జీవుడు. గహజమే కాదండి. ఎడ్లజతల్లానైనా ఒహటి అందగాడు. ఒహటి పనివాడు. అమృగారు నట్టింట అడుగుపెట్టింది అగాయతు, పట్టణవాసం. చూచిందల్లా కొనడం. కావలసినదల్లా కొనిపించడం మొదలు. పైగా ఆయేటూ, యాయేటూ, కని పెంచేతత్వం. గ్రహచారం మారింది. ఉన్నది తరిగింది. ఊహ బలిసింది. చేతి కందిన పెద్దబ్బాయి తల్లిపోలిక. ఇక అడపిల్లల విషయమంటారా? పురిటికినచ్చే దొకామె. పురుషు హాసుకుని, అత్తింటికి తల్లి వెళ్ళే పిల్లతల్లి ఒకామె.

* * *

పెద్దబ్బాయి దినచర్య ముప్పుటా వీటవిరిగేటట్టు బస్తాబండిచేయడం. రకరకాల ముస్తాబులు. అట్లు తోమే ‘ఎల్లి’ దగ్గరనుంచి అతిమర్యాదస్తురాలివరకు

అయిన పలుకరించని వాళ్ళుండరు. పల్చపల్చగాపరువు మంటబెట్టని వాళ్ళుండరు. కొద్దివిషయాలలో సలహా దారు. పార్టీలలో కక్షిదారు. మొగుడు పెళ్లాల తగు వులలో మధ్యవర్తి. తల్లి పిల్లల కలతల్లో తక్కిన. అప్పసెల్లెండ ఆర్భాటాల్లా ‘అత్తీసరు’ (అన్నెసరు). ఎడ్డెబానికి ఏజంటు. ఆధారిటీకి అత్తగారు. ‘పేట్టు’కి పిడుగు.

లక్ష్మీ ఆయింటి పెద్దకోడలు. సంసారికి ‘అందం అంటే ఎక్కడికి’ అనుకుంటే అక్షేపాకు అవకాశంలేని చక్కదనం. ఇంట్లో అలుకులదగ్గరనుంచి కుంభం విస్త్ర్లోకి అరుచే పగ్యంతం చాకిరి ఆమెదే: చిన్నపిల్ల అవసంచేత తెలిసీతెలియకుండా కించిత్తు నోరువిప్పితే అత్తగారి ‘అడ్డిసెమ్ములు.’ బాబుగారి బజాయింపులు: ఆడపడుచుల అదమాయింపులు. మండలివారి మందలింపులు కూడాను.

జోగమృగారి నేస్తురాలు, సోంభొట్టుగారి సోమి దేవమ్మ: పూర్వాచారంలో నవనాగరికమిళాయింపు. మాటల్లో వెకిలితనం. చేతలలో చిలికితనం.

సోంభొట్టు, కూతకీ మేతకీ కూడా బంటు. పైనా కోసం పాకుచాడే తత్వం. జీవితములో ఏకొంచ మైనా అనుభవించాలని ఉబలాటం ఉందేమోకాని, అదే అలవాటు అయితే జీవితాంతం చప్పబడుతుండేమో నని కంగారు, కలవరపాటున్ను; ఆశఉంది కాని అజీర్ణ భయం, ‘తృప్తాస్త్రి’ అంటాడుగాని నాలిక చివర మాట కాని నాభిదగ్గరదికాదు. ఏమైతేనేమి యిష్టాదు నాలుగు రాళ్ళు, నాలుగు కాయలు కలనాడు.

* * *

ఓనాడు.

మధ్యాహ్నం రెండుగంటలు కొట్టారు. అచ్చట్లకి ముచ్చట్లకి అమ్మలక్కలు, జోగమృగారి అరుగుమీదకి చేరారు.

జో:—మారమృగారు ఎప్పుడో దిగింది ఊళ్ళోకి.

సో:—కొన్నాళ్ళు యింకా అకూతురుదగ్గరే ఉండాల్సింది. ఏంబావుకుందామని వచ్చిందోకాని. కోడలికి తనకి వస్తావుకంటా. ఈవిడచేతి ప్రసాదం ఆవిడ ముట్టదు. ఆవిడవండుతే యీవిడికి పనికిరాదు.

జో:—మరి ఎల్లా ఏడుస్తున్నారు ఓయింట్లో?

సో:—అత్తగారు మధ్యాహ్నం మడికట్టుకుంటుంది పొడితన్నం రాత్రికి మూతేసుకుంటుంది కోడలు రాత్రి కండుతుంది. మర్నాటికి ఆవిడ నిలకేస్తుంది. మొగాళ్ళకేం తెలుస్తాయి, తెలిసినా నోరు మోసుకుంటారు. కడుపుచింపుకుంటే కాళ్ళమీదే కడుతుందని.

జో:—వాళ్ళనే అనుకోనక్కరలేదు. ఉపవాసాలు చేసే అత్తగార్లు ఉన్నారు. ముఖపండే కోడళ్ళు ఉన్నారు. మాయింట ఆబాధలేదు ఒకేకాస్త అన్నంమిగిలినా, పిల్లలు ఎవరూతినరు. మాలత్యుమ్మ దెయ్యం ఉందికాదూ? ఆవిడకే వైతేవ్యంపెట్టాలి.

సో:—అన్నట్లు లక్ష్యమైతే పుట్టింటికి పంపుతారా పురిటికి?

యింకోఆమె:—పురిటికేనా పంపలేమిటి?

జో:—ఎక్కడికి వెళుతుంది వల్లకాటిలోకి? ఆ పినుగులు మనకి యింకా సామ్యివ్వాలి. యిక్కడికి నాలుకేళ్ళయింది. వైసావమూలులేదు. ఆవ్యాపారం దమ్మిడీస్తాననితోటి వైసలవ్వాలి. యీవిడ గుమ్మం కదలాలి. మావారున్నారా—ఒట్టి మొద్దుస్వరూపం - ఆబ్బాయి ఉన్నాడంటే, వాడికేం తెలుసు పుల్లయ్య! ఇంక అన్నింటికీ నేనే ఏడవాలి. పోనీ మొగుడన్నవాడు 'ఏమిటా' నాడబ్బయిచ్చేదా? ఇవ్వందా? తేకపోతే మీపిల్లని మీరు తీసుకుపోండి నాకక్కరలేదు. కావలిస్తే యింత మనవర్తిపడేస్తాను, అని బెదిరించాలి. ఏమీలేదు, 'నాకేం తెలుస్తుంది. మా అమ్మని అడగండి'నా నెత్తిమీద బరువేస్తాడు. నేనే అనాలి. నేనే పడాలి. ఇంతకీ వచ్చిందేమైనా ఉంటే, తనూ పెళ్ళాము కులుకు తారుగాని, నాకేమీనా ఓచిల్లిగ వైసినా యిస్తారా? రవ్వారట్టా గంగానమ్మది, అట్టాపెట్టా అసాది వానిదిన్నీ.

సో:—అడపిల్లలు కలవాళ్ళం, మనకు యీలాటి పట్టుదలలు కూడవండీ.

జో:—చాల్లెగ్గురూ చెప్పారా? వచ్చేవోటు కనకనే నిక్కచ్చి చెయ్యడం. తేకపోతే వారిచ్చేదేమిటి? మనం పుచ్చుకునేదేమిటి? మన్నూ, మళాన మూను.

* * *

'ఏమయ్యోయ్, అట్టే పదిమాటలదాన్ని కాను. నాకు రావలసింది యిక్కడపెట్టు. నీచెల్లెల్ని తీసికెళ్ళు. మళ్ళీ పంపకపోయినానరే. మావాడికి యింకోదాన్ని చూసుకుంటాము. పెళ్ళికాకుండా ఉండదు.'

'రాను! రాను! ఎంతమాటన్నారండీ! అత్తగారూ!—మాపిల్లనిగురించే మీకు సామ్యయిచ్చే ఏర్పాటు. కొంత యిచ్చాము. రోజులు తొరుమారయ్యాయి, కన్నుసాడుచుకున్నా, కానీ కనిపించడంలేదు. మీకు యివ్వవలసిన మంత్రాబాక్లికంద మీరు కోరినంతభూమి వ్రాయించుకోవని, బ్రతిమాలు తూంటే, మీరు 'పట్టిన కుండేటికి మూడేకాళ్ళంటే' ఎల్లాండీ అమ్మా! అన్నాడు సుందరం - లక్షీ ఆన్న - పురిటికి చెల్లెల్ని తీసుకువెళ్ళటమే వచ్చి.

జో:—'ఇదికో! పిచ్చిగా నాతో పదిసార్లు చెప్పకక్కరలేదు. మీధూమి, గంగలో కలుపుకోండి. నాడబ్బు నాకు పారెయ్యి. అంతలేనినాళ్ళు ఆనాడే చెప్పకపోయారా? మీపిల్ల మీయింటిలోనే ఉండును. అంతగా ఏడిస్తే యింతమనవర్తి పడేద్దుము. ఏరుదాటి తెప్పతగలేనే మచ్చని తెలుసుకోలేక పోయాం.'

'అత్తగారూ! కోప్పడకండి. అందరమూ గురిసారు అమ్మా, పిల్లలుకలవాళ్ళమూనూ. మాఅమ్మ, మాచెల్లెల్ని చూడాలని కంటికి నేలకి ఒకటే ధారగా ఏడుస్తూంది. ఒక్కమాటు ఆవిడకు చూపించి, మీశలపుప్రకారం, ఎప్పుడు తీసుకువచ్చుంటే అప్పుడు తిరిగి అప్పగించి వెడతాను. అడపిల్లలకి పుట్టింటి అపేక్ష తుడిచేస్తే మాత్రం పోతుందా? కాదని ఎప్పుడూ పుట్టినంటే ఉండడం ధర్మమా? నాప్రార్థన అంగీకరించండి - దయ

యించి ఒక్కసారి పంపండి!’

‘మాడు, ఒక్కోవో! నేచెప్పదలచుకున్నది చెప్పే కాను. ఇంక నాలో వాదించకు. మొదలే చెడుతుంది. అయ్యయ్యా! యిదేమి గ్రహచారమయ్యా మాకు?— సామూత్రలేదు వడ్డీలేదు. వైగా ఊరపందిని మేపినట్టు ముప్పులా కూచోపెట్టి మేపుతున్నాము. ఇవో దండుగ కూడాను. సామూత్రోయి, శనిపట్టింది.’

‘అయితే యిక మామీద మీకు దయరాదా?’

‘దయఏమిటి నీకాధం - ఫామ్మంటూంటే’

‘ఏమండోయ్. బొత్తిగా తీసెళ్ళుకండి’

‘ముందు గుమ్మండిగు’

‘చిత్తం - శలవు.’

‘చావు - ఏమేన్ - మీవాడితో గనక మాట్లాడావా కొంపలోంచి అవతలికి యాడ్యేస్తా.’

* * *

రోజులు గడిచాయి.

ఓనాడు.

సాయంత్రం అయిదుగంటలకి టసావాడు విశ్వనాథంగారికి ఓ ఉత్తరం యిచ్చిపోయాడు.

‘ఏమేన్! ఎంచేస్తున్నావు?’

‘ఏం!’

‘మరి ఉత్తరం వ్రాసింది’

‘ఏమని?’

‘వచ్చి తీసుకువెళ్ళువని’

‘పాపం! బిడ్డ...’

‘పురిటిరోజులుట’

‘ఇదేమి విడ్డూరం. పిల్లకింకా మొన్నటి కార్తీకానికే కాదా. ఏదాది వెళ్ళింది.’

‘విడ్డూరం ఏమిటి...తల్లిపోలిక’

‘ఊ...మరే! - ఇదో అద్వైతం!’

‘వెళ్లా? ఆక్కర్లేదా? ఇంతకీ,’

‘అయ్యో! ఎంతమాట! మొహంమీద పేడనీళ్లు చల్లరా, తీసుకురాకపోతే!’

‘లక్ష్మీకికూడా నెల్లు నిండా యి కాబోలు.’

‘ఆ, ఈ పెద్దమ్మకి రోజులే!’

‘మ? యిద్దరికీ చెయ్యగలరా?’

‘పోనీ! పంపినట్టా ఉంటుంది, మాట దక్కినట్టా ఉంటుంది దానివాళ్ళకి రాయండి వొచ్చి తీసుకు వెళ్ళువని.’

‘బొట్టుపెట్టి పిలిస్తే భోజనానికి వెళ్ళక, మూకుడ్లుకు ముద్దకి బయలుదేరింది యిల్లాలు’

‘బాగుంది. కథ అడ్డంకిరుగులే ఏంచెయ్యమూ?’

‘అంచేతే - దూరాలోచన కావాలన్నార’

‘దూరాలోచనచెయ్యక, దూరాలోచన చెయ్యలే దెవ్వరూ!’

‘సరే! వొట్టి హఝూ, హఝూమనిషివి. కాదలచిన కార్యాన్ని గంధర్వలే తీర్చారు!’

* * *

ఇంకో కొన్నిరోజులతరవాత.

పుల్లమ్మ బింది చంకనెట్టుకుని చెలువుకు సోతూంటే ‘నేనూ వస్తాను ఉండవే’ అంది. పొరుగింటి పెంకమ్మ.

పెం:—ఏమి టాగొడవ? రాణీగారికి చెలికత్తైపడింది.

పు:—ఏమీలేదండీ! సోమిగేవమ్మగారు ఉట్టి లేకి మనిషి. బోగమ్మగారు కూతుర్ని పురిటికి తీసుకు రావడానికి వెళ్ళింది. పెళ్ళికివెడుతూ పిల్లని చంకజెట్టు కల్లారన్నట్టు, యివిణ్ణికూడా తోడు కెల్లింది.

పెం:—బేసలే, జంటవిడిలే, బానికితాడు అంటుకోవడ మెల్లాగ?

పు:—అల్లాగే ఉంది కూతురిట్లో ఎంతకాదన్నా, వియ్యపురాలు వెడితే, ఓగుడ్డపెట్టరా? తీరా యివిడ కట్టుకోబాయ్యే సమయానికి, సోమిగేవమ్మ, శకునపక్షిలాగ, బుగ్గలు పొడుచుకుంటూ ఆయ్యో, కూతురింటో కొత్తగుడ్డ కట్టుగూడదంటట.

పెం:—సరి! సరి! దీని మేర్యానీమండ.’

పు:—లోపల పీకుతున్నా, లేచాచ్చారు. మొన్న, సోమిగేవమ్మ మొగుడుతో ‘తంపి’ పెట్టి బండనా చూసుకోక తీర్చాని కెళ్ళినట్టు, కాలినడకని బయలుదేరి కూతురింటి కెళ్ళింది. సరే కూతుర్నిచూచి

బయలుదేరుతోంటే—వాళ్ళు ముగ్ధులు—
యీవిడికూడా ఓమాడుచుక్కలచీర కట్ట
బెట్టారు. చిలకలా యీవిడ కట్టుకొచ్చింది.

వెం:—ఆవిడికి సాతంచెప్పి యీవిడ చేసిందేమిటి.

పు:—ఆజే ములిగింది. దానికోసం యిద్దరూ చీపుళ్లు
ఆడించుకోడం దగ్గిరకీ వచ్చింది.

వెం:—సరేలే! బాగానేఉంది. తొడిమెంకలు విడ్డాయి.

అయితే జోగమృతకోడలికి పురుషువచ్చిందేమో!

పు:—ఆ' అన్నమాటే, మొగపిల్లాట. వీళ్ళకి ఓము
క్కినా రాయలేదు. మొన్నటిదాకా, వేపించి వే
న్నీళ్ళు చల్లారు వాళ్లు తిరగేస్తున్నారు. తప్పే
ముంది.

వెం:—కాపరానికి వంపుతారా?

పు:—అజేమన్నమాట - నిండుకాపురానికి నీళ్ళొదులు
కుంటారా? అయినా రచ్చకెక్కితేకాని రాజీవుడ
రదు. చూశారా? కోడలుఅన్నగారువస్తే అనరాని
మాటలన్నీ అని, భోజనమేనా పెట్టకుండా, గుమ్మం
దిగేదాకా పరవళ్ళు తొక్కింది.

వెం:—అవును, చూశాము కదూ!

పు:—యీసోమిదేవి ఏంచేసిందనుకున్నారా? అత
గాణ్ణి ఆపూటకీ ఉండమని ఆసి, తీరా భోజనాల
వేళవస్తే, తలుపేనుకు, చూచుంది. గొంతు పగిలే
ట్టు అతగాడు కేకవేసినా, మరి పలకదు. తీరా
మాయింట్ భోజనానికి పిలిచారు. భోంచేస్తూంటే
ఆమూనివాయనపుపేరంటాలువచ్చి 'అయ్యో,
ఎంతసేపటికీ రాతేదని, మాసిచూసి కళ్లు కాయలు
కాచాయి' అని వొగలుమరిగింది.

వెం:—అబ్బో! ఆవిడ ఒడుపులపీల్చి—వగలమారి వంకా
యానూ.

* * *

'నాయనా! మనమీద తప్పుఉండకూడదు. తిడితే
తిట్టింది. ఆడపిల్లవాళ్ళము. వెళ్ళిభారసాలకి రమ్మని
చెప్పిరా' అంది అచ్చమృగారు - లక్ష్మీతల్లి - సుంద
రంతో.

'అమ్మా! ఏమిటి, నీభ్రమ. బావగారుచచ్చి, బావ

గారి కొడుకు మంచంమీద చాపడానికి సిద్ధంగా ఉం
తే, చచ్చిన అన్నగార్ని చూడటానికేనా మొగుణ్ణి
వెళ్ళనివ్వని, యిల్లాలు, మన దీనాలాపాలువిని, వరం
ప్రసాదిస్తుందా?'

'ఆవిడ ఎల్లాటిదైలేం? బాబూ యిప్పుడు మన
పని. లేకపోతే లోకం కాసులు గుడ్లని పొడిచినట్టు,
మనల్ని వాడుస్తుంది.'

'అమ్మా, నన్ను వెళ్ళమంటావు. నేను వెడతాను.
అక్కడ ఆవిడ చింతకాయలు దులుపుతుంది. నాకు
చుక్కమంటూం. అప్పుడు మమకారం తెంపుకుని మా
టకీ మాట అందివ్వాలనివస్తుంది.....'

'తొందరపడకు నాయనవుకాదూ వెళ్ళుమరీ...'

* * *

'మళ్ళీ మీగుమ్మం ఎక్క; క తప్పింది కాదండోయ్,
అత్తగారూ!'

'ఎందుకుతప్పుదూ, తప్పించుకుంటే.'

'యీసారి మీపనిమీదే వచ్చాను. మీకు మన
మడు పుట్టాను. తమరందరూ దనుచేసి బాలసార
చేసుకుని, మీమనమణ్ణి, కోడల్ని, తీసుకు తెచ్చి
కోండి.'

'ఇప్పుడేం తొందర. మీముచ్చట తీరేదాకా ఉంచు
కోండి.'

'బీదవాళ్ళం. అడి చెయ్యలేము. మైగా మాము
చ్చట్లు, ఎప్పటికప్పుడు తీరుతూనే ఉన్నాయి.'

'భారసాలకు భావమరదికీ కట్టుంఏమిటి? మేనల్లు
డికి ఏంనగలేట్టారు? ఏంచెడతారు.'

'సంసారలము, సామాన్యలము, తమకోరికలుతీర్చే
స్థితిలేదు

'అయితే భారసాలావద్దూ, బండలావద్దూ, మీపిల్లని,
మియింటిలోనే ఉంచుకోండి!

'అత్తగారూ! ఇవి వెనకటిరోజులుకావు మీపిల్ల
మాకు వద్దు. కావలిస్తే మనవర్తి పారేస్తాము' అని కల
వివ్వటానికి. ఈవైనవచ్చేది మైనరువాటా తగువు.
ఆలోచించండి. శతవు.'

—కడియాల కామేశ్వరరావు.

రాన్ టఫారి తల్లి చెప్పిన జోస్యము

అబిసీనియాచక్రవర్తి రాన్ టఫారి ఇప్పుడు పూర్తిగా యుద్ధకార్యములందు నిమగ్నుడైనాడు. ఆ దేశమున ఇప్పుడు అందరికిని ఒక్కటేవృత్తి. తమ ప్రాక్తనసామ్రాజ్యస్వాతంత్ర్యపరిరక్షణమునకు వలయు సాధన సామగ్రులను సమకూర్చుకొనుట, ప్రయోగించుట. శాంతిసమయములందే రాన్ టఫారి ఉదయము 7 గంటలు మొదలు రాత్రి 10 గంటలవఱకు పనిచేయువాడగునో ఈ యుద్ధసమయమున ఆతడు రోజున కెన్నిగంటలు పనిచేయుచుండునో ఊహింపవచ్చును. ఆతని యుద్ధమంత్రి రాన్ ములుగ్యేటా నిరంతరము కార్యనిమగ్నుడయ్యే ఉండుచున్నాడు. ఆతడసలు నిద్రపోవుచున్నాడో లేదో ఎవరికిని తెలిసికొనుటకు ఏలుగాకయున్నది. రాన్ టఫారి అల్లుడు డెప్టి డామ్రో ముసోలిసి అల్లుని వలెనే యుద్ధరంగమున ప్రవేశించియున్నాడు. ఇంతటి అలజడిసమయమునకూడ రాన్ టఫారి వశీకృతచిత్తుడై యున్నాడు. ఆతడు తన దేశమున కింతవఱకు గలిగిన గొప్ప అపాయములలో కెల్ల ఘోరమైనదగు అపాయమునకు ఇటలీదాడికి - ఎదురొడ్డి నిలచుచున్నాడు. ఈ సమయమున ఆతని పుట్టుకకు ఆతని తల్లి చెప్పిన జోస్యమును వివరించు ఈ క్రింది వృత్తాంతము చమత్కారముగ నుండగలదు.

అబిసీనియాలో ఒక వింతయైన ఆచారమున్నది. పిల్లలకు పేరుపెట్టు హక్కు స్త్రీలదే. ఆ హక్కును ఉపయోగించుటలో ఆ దేశపు స్త్రీలు గొప్ప బుద్ధివైశద్యమును ప్రదర్శింతురు. మఱియు ఆ పేరు పెట్టుట పుట్టినతోడనే జరుగవలెను. ఈ చక్రవర్తి పుట్టువునొందిన తోడనే ఆతనితల్లి ఆతనికి

‘టఫారి’ అని పేరు పెట్టినది. ‘టఫారి’ అనగా ఆ దేశపు భాషలో ‘భయములేనివాడు’ అని అర్థమని ఆంధ్రభూమి పాఠకులకు తెలిసినవిషయమే. ఆతల్లి ఎంతటి దీర్ఘదర్శిత్వముతో ఆ నామ మాతని కుంచినదోగాని ఆతడు భయములేనివాడై ఎంతటి ఆపదలైన నెదుర్కొనుచున్నాడు. ఆఫ్రికా దేశపు ఏకైక స్వతంత్ర రాజ్యమగు అబిసీనియా రాజ్యసింహాసమును పొందుటకును, పొందినదానిని నిలబెట్టుకొనుటకును నిలబెట్టుకొనినదానిని నిర్వహించుటకును ఆత డెంతటి నిర్భయచిత్తుడై మెలగెనో ఆంధ్రభూమి పాఠకులకు తెలిసిన విషయములే. ఇపుడతడు ఇటాలియనుల దాడిని నిర్భయచిత్తముతో ఎదుర్కొంటున్నాడు. ఆతల్లి జోస్యము ఇట్లు ఈ నామము విషయమున అక్షరాలా నిజమైనది.

మరియొక విషయమునకూడ ఆమాతృదేవి కుమారునికి జోస్యము చెప్పినది. ఆ జోస్యముయొక్క ఫలము ఈవఱకే కొంత ఆతనికి అనుభవసిద్ధమైయున్నది. మిగిలిన ఫలము దొరకవలసిన సమయమిది. ఆమాతృదేవి జోస్యము సఫలమగునో, విఫలమగునో ఇప్పుడు చెలరేగియున్న ఇటలీ అబిసీనియా యుద్ధపర్యవసానము తేల్చుగలదు. టఫారి తనతల్లికి పుట్టిన పదునొకండుగురు బిడ్డలలో పదునొకండవవాడు. మొదట పుట్టిన పదిమంది బిడ్డలును చనిపోయిరి. పదునొకండవవాడు ఈ టఫారి బ్రతికి బట్టకట్టెను. అందుమీద ఆతనితల్లి ఇట్లు జోస్యము చెప్పినది : ‘నా పదునొకండుగురు బిడ్డలలో నీవు పదునొకండవవాడు. నీ విషయమున పదునొకండు సంఖ్యకు కొంత మహత్తుగలదు. రెండు పదు

నొకండ్లు—ఇరువదిరెండు వత్సరములు దాటువఱకును నీవు జీవింపగలవేని నీవు గొప్ప అదృష్టవంతుడవు కాగలవు.'

టఫారికి ఇరువదిరెండు వత్సరములు వచ్చు సరికి తల్లి చెప్పిన జ్ఞానము నిజమై ఆశ్చర్యమును పుట్టించినది. అప్పటికి ఆతనికి ఇరువదిరెండవ వత్సరము శారబడి ఎన్నియో రోజులు కాలేదు. సానాసరస్సులో విశాసార్థము నావపి కారుకు పూనుకొన్నాడు. కూడ ఉండి నావపి కారుకు పూనిన ఆతని స్నేహితులు ఇరువదియైక్కుమంది. ఆతనితో వారు ఇరువది ఇద్దరు. ఆతనికి ఇరువది రెండవ సంవత్సరము. నావలో ఉన్నవారు ఇరువదిఇద్దరు. సరస్సునడుమను నావ తలక్రిందులై నది. ఆ ఇరువదిఇద్దరు మిత్రులలో ఇరువదిరెండు సంవత్సరముల వాడగు టఫారి తక్కు మిగిలినవారందరును జల మరణముచొందిరి. ఆపెద్దగండమును దాటి బ్రతికి ఆతడు కాలక్రమమున అభిషేచియాచక్రవర్తి అయినాడు.

ఆగండముగడిచి నేటికి ఇరువదిరెండు సంవత్సరములైనది. అనగా ఇప్పుడు టఫారికి నలుబది నాలుగవ వత్సరము. (రెండు ఇరువదిరెండు, నాలుగు పదునొకండ్లు). టఫారి అదృష్ట విషయమున పదునొకండు సంఖ్యకు కొంత మహత్తుగలదను ఆతని తల్లి జ్ఞానము నిజమగుటకు ఇంతవఱకు నడచిన ఆతని చరిత్ర నిదర్శనమిచ్చినది. ఇప్పుడు—జ్ఞానము పూర్వమునకు వలెనే మంచిఫలమియకుండునా? రానెటఫారి తల్లి చెప్పిన జ్ఞానము కొంత నిజమై కొంత నిజముకాకుండునా? ఇరువదిరెండవ ఏట జలగండము గడచినట్లే ఆతనికి ఈ నలుబది నాలుగవయేట ఇటలేగండము గడువకుండునా? 'సర్వముం గదలంజేయు కాలమూర్తి' ఏమిచెప్పనో?

నాగులచవితి

నీవుట్టదరికి నాపాప లోచ్చేరు

పాపపుణ్యముల వాసనేలేని

బ్రహ్మస్వరూపుల పసికూనలోయి

కోపించి బుస్సలు కొట్టబోకోయి

నాగులచవితికి నాగేంద్ర ! నీకు

పొట్టనిండా పాలుపోసేము తండ్రి!

చీకటిలోన నీ శిరసుతోక్కేము

కసిదీర మమ్మల్ని కాటేయబోకు

కోవపుట్టలోని కోడెనాగన్న !

పగలుసాధించి మాప్రాణాలు దీకు

నాగులచవితికి నాగేంద్ర ! నీకు

పొట్టనిండా పాలుపోసేము తండ్రి!

అర్ధరాత్రీవేళ అపరాత్రివేళ

పాపమే యెఱుగని పసులు తిరిగేని

ధరణికి జీవనాధారమైనట్టి

వాటిని రోపాన కాటేయబోకు !

నాగులచవితికి నాగేంద్ర ! నీకు

పొట్టనిండా పాలుపోసేము తండ్రి !

అటుకొండ యిటుకొండ ఆరెంటినడుమ

నాగులకొండలో నాట్యమాడేటి

దివ్యసుందరనాగ! దేహియన్నాము

కనిపెట్టి మమ్మెప్పుడు కాపాడవోయి

నాగులచవితికి నాగేంద్ర ! నీకు

పొట్టనిండా పాలుపోసేము తండ్రి !

పగలనక రేయనక పనిపాటలందు

మునిగి తేలేటి నా మోహలబరిణె

కంచెలు కంపలూ గడచేటివేళ

కంపచాటునవుండి కొంప దీకోయి !

నాగులచవితికి నాగేంద్ర ! నీకు

పొట్టనిండా పాలుపోసేము తండ్రి !

—బసవ రాజు అప్పారావు, బి.ప.

ము సో లి నీ త ల్లి

[ప్రపంచాభిప్రాయము తనకు పూర్తిగ వ్యతిరేకించియున్నను ముసోలిని అభినీనియంపై దండెత్తినాడు. తన కొడుకుల నిర్దరిని, అల్లుని రణరంగమున కంపినాడు. అట్టి ముసోలిని తన బాల్యమును గురించి, తనతల్లినిగురించి వ్రాసిన ఈక్రిందివిషయము లీ సమయమున పాఠకులకు కుతూహలమును కల్గింపగలవు. ఇప్పటి యుద్ధమున ఈతని ప్రత్యర్థియగు రాస్టఫారీ విషయమున ఆతని తల్లి చెప్పినట్లే ఈతని విషయమున ఈతనితల్లియు జోస్యము చెప్పియున్నది. వీరిద్దరి విషయమున వీరి తల్లుల జోస్యము లింతవఱకు సత్యములై యుండుట చరిత్ర ప్రత్యక్షీకరించుచున్నది. ఇకమీదట ఈజోస్యము లెట్లు పనిచేయునో చూడనగును.]

నేను 1888-వ సంవత్సరము జూలై 29-వ తేదీని వారానొడికోస్తా అను తావున పుట్టితిని. ఆనాడు అది వారము. మధ్యాహ్నము చెందుగంటలవేళ నేను జనన మొందితిని నాతండ్రి కమ్మరివాడు. కొంచెము స్థూల కాయుడు. ఆతని చేతులు బిత్తములై మాంసలములై దీగ్లు ములై ఉండునవి. అతని పేరు ఆలెస్సాండ్రో.

నేను మంచిపిల్లవాడినై ఉండలేదనియే చెప్పక తీరదు. మామటుంబమువారు నన్ను చూచి గర్వింపవలసిన గొప్పగుణములేవియు అప్పుడు నాకడ లేకుండెను. క్లాసులో అందరికంటె ఘట్టుగా ఉండి తోడి విద్యార్థుల అనూయకు గుఱియగు పాపపుపనిని నేనెప్పుడును చేయలేదు. ఇప్పుడు 'పాపాలాడి ఇటాలియా' పత్రిక ప్రచురణకర్తగా నున్న నాసోదరుడు ఆర్నాల్డోతో కలిసి మాయింటికి చెంతగల సెలయేటి నీటిప్రవాహమునకు అనకట్టులు కట్టి ప్రవాహమును మరియొక మార్గమునకు మరలించుచుండుట అప్పటి నాప్రధానవిషాదము. పక్షిగూండ్లను వెతికి అందలి తొక్కలురాని పిల్లలను, గ్రుడ్లను వేటాడుట నాకు మనకుకెక్కిన క్రీడయై యుండెను.

నాకు ప్రియతములలోకెల్ల ప్రియతమువారు నాతల్లి. ఆమె శాంతికి, దయకు రాని అయి ఉండెను దృఢదిత్తురాలు. ఆమెనామము రోశా. మాతల్లి మమ్ములను పెంచుటయేగాదు. మాకు విద్యాబుద్ధులుకూడ ఆమెయే నేర్పినది. ఆమె ఒక ప్రాథమికవిద్యాలయ నిర్వహిం

చునది. ఆపాఠశాలలోనే మేము మాప్రథమపాఠములను నేర్చుకొంటిమి. అప్పటి నా చిన్నవయసులో కూడ నేను ఓర్పుతో నిరంతరము పనిచేయుచుండు ఆమె నేర్పున అకలింపగల్గితిని. ఆమెకు అనిష్టము కల్గింతునను విషయ మొక్కటే నే నాదినములలో భయపడిన విషయము. నాపరిహాసకృత్యములు, నా పెంకితనపు చేష్టలు, నా అల్లరిపనులు ఆమెకు తెలియకుండుటకై నేను మానాయనమ్మను, మాయీరుగుపారుగు అమ్మలక్కలను చాటుచేసికొనువాడను.

మాఅమ్మపాఠశాలలో విద్యాపూర్తి అయినతరువాత మాయూరికి చెందుమైళ్ళ దూరములోఉన్న ప్రిడాసియో అను తావునగల పెద్ద పాఠశాలకు నన్ను పంపిరి. ప్రిడాసియోయందలి పాఠశాలలోని బాలురు క్రొత్తగ్రామమునుండి వచ్చుచున్న నన్ను చులకన చేసిరి. నావై రాళ్ళు విసరువారు. నేనును ఊరుకొనలేదు. రాళ్ళయ్యుద్ధమునకు నేను ఎదురొడ్డు వాడను. నేను ఒంటరివాడను. నారు పలువురు. కాగా తఱుమ నాకే దెబ్బలుతగులునవి. అప్పటి నాదైర్యమునకు ఈ దెబ్బ లొకగురుతు. ఈ దెబ్బలయొక్క చిహ్నములను నాతల్లి కంటబడకుండ దాచుటకుగాను సాయంకాలపు భోజనసమయమున రొట్టెనందుకొన చేయి జాపుటకే వీలాలేకుండునది!

కొంతకాలమునకు పిమ్మట నన్ను ఒక బోర్డింగు పాఠశాలకు పంపిరి. తరువాత కొంతకాలము నాతండ్రి

కమ్మరికొలిమిలో పనిచేసితిని. కాయకష్టపడితిని అప్పటికి నావయస్సు ఇరువదికి లోపు నా భావినిగూర్చి నా తలిదండ్రులు ఆదినములలో తీవ్రముగ ఆలోచించువారు. కమ్మరికొలిమిలో జబ్బిసత్తువ చూపుటకంటె మంచి పనిని నేను చేయుట వారికోరిక అనియు, అట్టి అభివృద్ధికి వారు కొంతవఱకు సాయముచేయు గలరనియు, అదియునుగాక నా శక్తిసంపదకు కమ్మరపని అంత సుఖమైనది కాదాయని వారి ఆలోచనవలన నేనేల్చుకొనిన సారాంశములు. ఈ ఆలోచనసమయము లందెల్ల నాతల్లి 'పీడు మహత్కార్యము చేయగలడు' అని చెప్పుచుండునని. ఆవాక్యము ఎల్లవేళల నా చెవులలో నినదించుచునేయుండును.

కాని ఆసమయమున నాతల్లి అనిన ఆవాక్యమును గూర్చి నేనంతగ గర్వపడలేదు. విద్యనార్జింపవలయునను తృప్త నాకప్పటికి బాత్తిగా లేకుండెను. నేను ఉపాధ్యాయవృత్తికి తరిగిపోవుట నొందవలయునని మా వారి తలంపు. అదిలో నాకిది నచ్చలేదు. కాని వారి బలవంతమువై తిరిగి పాఠశాలకు పోక తప్పినదికాదు. ఉపాధ్యాయవృత్తికి తరిగిపోవుట పొందుటయనగా తిరిగి లరుసంతన్నరములు పుస్తకములతో, పెన్నిళ్ళతో, సిరాతో, కాగితములతో క్రిందుమీద కావలయును. అయినను నేనంత శ్రద్ధ పెట్టలేదు. తఱచుగా అవిధమున నై ఉంటిని. ఒక్కొక్కప్పుడు తెలివితక్కువగా ప్రవర్తించియు ఉంటిని. ఏమైన నేమి ఉపాధ్యాయ వృత్తికి డిప్లమా పొందితిని. నేనిప్పుడొక ఉపాధ్యాయుడను!

జీవితమును ఉపాధ్యాయులుగ ప్రారంభించిన వారిలో అనంతరము రాజకీయనాయకులైన వారి నిదర్శనములు పెక్కుగలవు. కాని నేనప్పుడు కలలోకూడ ఒక రాజకీయనాయకుడను కాగలనని అనుకొనలేదు. ఉద్యోగాన్వేషణము—సిఫారుసు ఉత్తరములు—ఇవి అప్పటి నాపనులు. గాల్ టీరీలో ఉపాధ్యాయుల పోటీలో నేను జయమంది ఉద్యోగము సంపాదించితిని ఒక సంవత్సరము ఉపాధ్యాయుడనైయుంటిని. ఇంతలో శలవులకు పాఠశాల మూయబడెను. ఇంటిమీద దృష్టి

పోలేదు. యాత్రచేయవలయునని మతూహలము కలిగినది. చేతిలో పుష్కలముగా డబ్బులేదు. తెగువయే మూలభనము. ఇటవీ పాలిమేరదాటి స్విడ్జర్లాండు నందు ప్రవేశించితిని. ఈతిరుగుబోతు జీవితమున నేను పొందిన కష్టములు, శ్రమ, ఆవేదన నాలో నిద్రాశయైయుండిన శక్తులను లేపినవి. నాకావయోపరిపాకమున ఆఘట మొక మైలుగాయి. ఆకష్టములనుండి బయటపడునదికి నేనే నొకరాజకీయవేత్తనైతిని.

ఆత్మకృత్తియందు విశ్వాసము కల్గినది. నా కదియే పెద్దఅండయైయుండినది. స్విడ్జర్లాండులో తఱచుగా నేను తాపీపనివాడుగా పనిచేయుచు పొట్ట పోసుకొనువాడను. వైగా ఇల్యాలీయన్ భాషలోనుంచి ఫ్రెంచిలోనికి ఫ్రెంచిభాషలోనుండి ఇటాలియన్లోనికి వ్యాసములు పరివర్తనము చేయువాడను. దొరికినపనియెల్ల చేయువాడను. రాజకీయములలోకూడ ప్రవేశించినాను. రాజకీయములలో నేను ఒక పెన్నికూడ ఆర్జించెదను. రాజకీయములందు ధనమార్జించువారనిన నాకు సరిపడదు.

ఆకలి అన ఎట్టివో నేనాకోజులలో బాగుగ నెఱుగుదును. కాని అట్టి సమయములలో కూడ నేను ఇతరులవద్ద అప్పుచేసి యుండలేదు. నా అక్కలలు బాత్తిగా తగ్గించు కొనువాడను. నాకు కావలసియుండిన కొద్దిధనము నాకు ఇంటివద్దగనండియే వచ్చునది.

నేనాదినములలో సాంఘికశాస్త్రమును అతి దీక్షతో చదివితిని. పేరట్ పండితుడొసగుచుండిన ఆర్థిక శాస్త్రోపన్యాసములకు వినియవముగా పోవువాడను. రాజకీయసభలకు పోవువాడను. అందుపర్యవించువాడను. ఆ ఉపన్యాసములు ఉండేకపూరితములైయుండునవి. అందలి కొన్ని పదములు స్విడ్జర్లాండుప్రభుత్వమువారి ఆగ్రహమునకు గుటియైనవి. కాగా వారు నాపై జనీవా, లాసాని భాగములకు రాకూడదని ఆంక్ష పెట్టిరి. అందుతో ఆదేశమున నివశించుట కిష్టతరమైనది. స్వదేశముపై ప్రేమ ఉద్భవిల్లినది. ఈ తరుణముననే ఇటలీలో నిర్బంధపైనికికీక్షణము అనులు నందుంపబడెను. అది నన్నెంతయో ఆకర్షించెను. కాగా

ఇంటికి వచ్చితిని. స్వాగతపరంపరలు. ప్రశ్నల మీద ప్రశ్నలు. దూరజాతాగతుడగు సాహసికవీరుడు తిరిగి వచ్చుచో జరుగగల తంతులన్నియు నడచెను.

చరిత్ర ప్రసిద్ధమైన వెంకటాచల నగరమునందలి రెజి మెంటులో సైనికునిగా ప్రవేశించితిని. సైనికుని జీవితము నాకు లెస్సగ పట్టినది. అవిధేయతకు నిధానమని, తిరుగుబోతులనమునకు మొలకపెరిచి నావిషయమై ఈ వఱకు ప్రచారముండెను. కాగా సైనికునిగా నేమాపిన విధేయతకు కాపైను, మేజరు పొందిన ఆశ్చర్యమునకు అంతులేకుండెను. నేను అన్నివిధముల ఆదర్శప్రాయుడగు సైనికుడనై యుంటిని.

కాని విధి నాభావి వేలొక విధముగ నిర్ణయించెను. మానాన్నకమ్మరికి లిమినుండి ఉపాధ్యాయవృత్తికి, ఉపాధ్యాయవృత్తి నుండి స్విజ్జర్లాండునకు, స్విజ్జర్లాండు నుండి సైనిక శిక్షణమునకు నన్ను తరలించిన విధియే నేను సైనికవృత్తిలో చిరకాలముండనుండ నిర్ణయించెను.

నే నాసమయమున కలవుతు దరఖాస్తు పెట్టవలసి వచ్చెను. నాజీవితకాలమున నేను చవిచూచిన గొప్ప దుఃఖములకెల్ల గొప్పదుఃఖమునకు నేనప్పుడు తాపల మైతిని.

ఒకనాడు మాకాపైన్ నన్ను ఆవలకు గొనిపోయెను ఆపట్టి ఆతని వర్తనము ఏదీ నొకచిత్రనియ విషయము తటస్థమైయుండుటను ద్యోతకము చేసెను. ఒక తంతివారై నాచేత బెట్టి థానిని చదువుమని ఆతడు నన్ను కోరెను. ఆతంతి మానాన్న పంపినది. మాఅమ్మకు చాల జబ్బుగ నున్నదనియు, నన్ను వెంటనే రమ్మన మనియు ఆతింతిలోగలను. అచ్చటినుండి మాపూరికి బయలుదేరు మొదటిరైలుకు నేను పరుగెత్తితిని.

నేను వెళ్ళునరకే కాలము మించిపోయినది. మా అమ్మ మరణవేదనలో నుండెను. కనబడకనబడని ఆమె తల ఊపువలన నారాక ఆమె గుర్తించినదని నేను తెలుసుకొంటిని. చిరునవ్వునవ్వు ఆమెచేసిన ప్రయత్నమును నేను గుర్తించితిని ఇంతలో ఆమెతల నెమ్మదిగా వ్రాలిపోయినది—ఆమె ఇక లేదు.

నా ఆత్మయొక్క నిరంకుశశక్తి అంతయు ఆసమయమున విడిపోయినది. నాప్రతిభాగంపద అంతయు ఆతరుణమున విచ్చిపోయినది. నావేదాంతతత్వము, మతవిజ్ఞానము నాఅప్పటి విచారమును తొలగించుటకు అసమర్థములైనవి. పెక్కురోజులవఱకు నే నావిచారమునుండి విడువరగాంచలేదు. నావికైకప్రేమపాత్ర—నా అక్క అలను గుర్తించిన సన్నిహితాత్మ—నాభావినిగూర్చి నాబాల్యముననే జోష్యముచెప్పిన మహానీరు-నాభౌతిక నేత్రములకు దూరమైపోయినది.

ఉపశమనవాక్యము లేమివనిచేయును ? మిత్రుల సానుభూతి ఉత్తరము లేమిచేయగలవు ? కుటుంబము లోని ఇతరవ్యక్తులు తమ విచారమును దిగమింగి నమ్మారదించిన మాత్రముననేమి ? నామాతృదేవి తొలగిపోవుటచే ఏర్పడిన ఆఘాత ఇక ఈజన్మకు ఖాలీగా ఉండిపోవలసినదే. మూఱుబడిన ఆద్యారము ఇక తెరువబడదు.

నాకొఱకు నాతల్లి అనేకకష్టములు పడినది. నాకొఱకు ఆమె పెక్కు వేదనామయదినములు వెళ్ళవ్రోసినది నాతిరుగుబోతుజీవితమునుగూర్చి ఆమె పొందిన అలజడికి అంతులేదు. నాభావిఅభివృద్ధిని ఆమె జోష్యముచెప్పినది ఆమె నాకొఱకు కష్టించినది, నా అభివృద్ధి నాశించినది. కలుబది ఎనిమిదేండ్ల నడిచుచున్న ననే ఆమె ఇకలాలోకమును వీడినది. తక్కువ అంతస్తు లోనే యగుగాక ఆమె మానవాతీతకార్యము లొనరించినది.

ఆమెను ఇంకను బ్రతుకదగు వరుగు ఉన్నది. ఈ నాడుకూడ ఆమె బ్రతీకిఉండవచ్చును. నా ఇష్టపటి రాజకీయాభివృద్ధిని, విజయమును తిలకించి ఆమాతృహృదయము సంతోషించియుండవచ్చును. కాని అట్టిదానికి అవకాశములేకుండబోయినది. కాని ఈసమయమునకూడ ఆమె తన స్వర్గీయ నేత్రములలో నన్ను తిలకించుచున్నదనియు, తన అసదృశప్రేమతో నా చేయు సకలప్రయత్నముల సఫలతకు సహాయపడుచున్నదనియు నానమ్మకము. ఆ నా నమ్మకమే నాకు ఊరడింపు.”

అ బి సీ ని యా పై ఇంగ్లండు దాడి

నేడు ఇటలీకిని అబిసీనియాకును యుద్ధము పొసగకుండ బ్రిటీషుమంత్రులు విశేషప్రయత్నము గావించిరి. యుద్ధము పొసగిన తరువాత ఇప్పుడు బ్రిటీషుమంత్రులు అబిసీనియా పక్షమువహించి జాతి సమితియంత్రమును ఇటీవలీమీదికి త్రిప్పినారు. ఇట్టి తరుణమున కొన్ని సంవత్సరములకు పూర్వము ఇంగ్లండు అబిసీనియాపై సల్పిన దండయాత్రను గూర్చిన క్రింది విషయ సంగ్రహము చదువుటకు ముచ్చటగా నుండును.

అది క్రీస్తుశకము 1868-వ సంవత్సరము. అప్పుడు అబిసీనియాకు థియోడర్ అనువాడు రాజు. అతడు బహు కోపిష్టి. తాను తురుష్కులపై దండెత్తుటకు ఇంగ్లండు సాయముచేయలేదని ఆతడు ఇంగ్లండుపై అలిగినాడు. విక్టోరియా మహారాణికి స్వయముగ నొక వేడికోలు ఉత్తరము వ్రాసినాడు. దానికి ఆతడు ప్రత్యుత్తరము పొందలేక పోయినాడు. అందుతో ఆతడత్యుగ్రుడైనాడు అబిసీనియానుండి నివసించుచున్న బ్రిటీష్ జాతివారల నందరిని పట్టుకొని తనరాజధాని నగరమగు మాగ్డాలాయందు బంధించినాడు.

అప్పటిలో బ్రిటీష్ గవర్నమెంటువారు అబిసీనియాపై యుద్ధక్రియలకు గడంగ సుముఖులై యుండలేదు. ఇప్పుడును అప్పుడును యుద్ధకృత్యములకు అబిసీనియా అందుబాటు కానిదేశము. అగుట తొలుత బ్రిటీష్ వారు శాంతిమార్గములనే అవలంబించుటకు నిశ్చయించిరి. ఏడేనెండు అసిస్టెంటు బ్రిటీష్ రెసిడెంటుగ నున్న రాస్సామ్ నాయకత్వమున కొంతమందిని థియోడర్ రాజుకడకు

రాయబారము పంపిరి.

ఆ రాయబారులతో రాజు పనిని అతి శీఘ్రముగనే ముగించెను. ఎట్లు? తాను లోగడ బందీగా కొనియున్న బ్రిటీష్ జాతివారి తోబాటే ఈబ్రిటీష్ రాయబారులను కూడ నాతడు చెఱబట్టెను. ఇట్లాతడు బ్రిటీష్ ప్రభుత్వమును అలవోకగా తృణీకరించెను.

ఇందుతో బ్రిటీష్ ప్రభుత్వమువారికి కడులుట్టినది. థియోడర్ పట్టి రాయబారములతో లొంగువాడు కాడని నిశ్చయించుకొనిరి. తాను బందీలుగా కొనియున్న బ్రిటీష్ జాతివారి నందరిని వెంటనే విడుదలచేయవలెనని వా రా రాజునకు అల్బిమేటమ్ పంపిరి. ఈ అల్బిమేటమును ఆరాజు బుట్టదాఖలుచేసెను. అప్పుడు బొంబాయినుంచి సర్ రాబర్ట్ సేపియర్ నాయకత్వమున సైనికదళముకటి (14,600 మంది సైనికులుగలది) అబిసీనియాకు పంపబడెను.

మాగ్డాలా చేరుటకు అబిసీనియా ప్రదేశమున నాలుగువందలమైళ్లు అతిక్రమించి పోవలెను. సరియైన బాటలులేని కొండప్రదేశము. దాడికికంటె కాపుకు అనుకూలమైన ప్రదేశము. ఎందుచేతనో అబిసీనియనులు ఈ బ్రిటీష్ దళమును ఎదుర్కొనలేదు. ఎదుర్కొనియే ఉండులేని బ్రిటీష్ సైనికులు తమగమ్యస్థానము చేరులోపుగ విశేషకష్టములకు గుటియైయుందురు.

తనసైనికులతో నేపియర్ ఎట్టి నిరోధము కాని లేకయే ముందుకు సాగిపోయెను. థియోడార్ ప్రజామోదమును బడిసిన రాజుకాదు. అంతకు కొద్దికాలమునకు క్రితమే ఆతడు

ప్రజల తిరుగుబాటును క్రూరముగ అణచి వైచియుండెను. కాగా ప్రజలకు అతనిని ఇష్టములేకుండెను.

మాడ్గలాదుర్గము దుర్భేధ్యమైనదని రాజు విశ్వసించెను. కాగా బ్రిటిష్ సైనికుల ఠాకకు ఎదురుచూచుచు ఆతడు మాడ్గలాదుర్గము నుండే యుండెను. రాజధాని పొలిమేరకు వారు వచ్చువరకును రాజువారిని తలపడనే లేదు.

అబిసీనియనులు ఆయుధమున ధైర్య సాహసములతోడనే పోరిరి. కాని ఓడిపోయిరి. బ్రిటిష్ సైనికులలో ఒక్కడుమాత్రము మరణించెను, ఇరువదిమంది మాత్రము గాయపడిరి. అప్పటికి థియోడర్ నకు బుద్ధివచ్చినది. రాయబారము నడుపుటకు తాను సిద్ధముగ నుండినని కబురంపెను. తనమాట కరారు చేయుటకుగాను తనకడ బందీగాఉన్న బ్రిటిష్ జాతివారి నందరిని బ్రిటిష్ వారి శిబిరమునకు పంపివై చెను.

శత్రువుజుట్టు చేతికిచిక్కినది. కాగా నేపియర్ సేనాని ఇట్లు కబురుచేసెను. 'రాయబారములకు కాలము దాటిపోయినది. నీవు పూర్తిగా మాకు వశమైపోవలయును.' దీనికి రాజు అంగీకరింపలేదు. కోటముట్టడించుటకే నేపియర్ కృతనిశ్చయుడయ్యెను. కాని కోటముట్టడి సులభసాధ్యమైనదికాదు. భూమి మట్టమునకు తొమ్మిదివందల అడుగుల ఎత్తున ఉన్న కొండలపై అది కట్టబడినది. కొండలు నిట్రమైనవి. వానిపైకి వెళ్లుటకు రెండు తావులయందే కొద్ది వీలుండెను.

ఉత్తరపు దిక్కున ఉన్న మార్గమున కోటను ముట్టడించుటకు నేపియర్ పూనెను. ఎక్కుటకే ఎంతయో కష్టమైనది. కోట ద్వారముకడ ఘోరరణముజరిగినది. బ్రిటిష్ సైనికులు విజయమందిరి. 1868-వ సంవత్స

రము ఏప్రియల్ 13-వ తేదీని బ్రిటిష్ సైనికులు మాడ్గలా నగరమున ప్రవేశించిరి. థియోడర్ ని రాజధాని జయింపబడినది. బ్రిటిష్ వారికి ఈ దాడికి అయిన ఖర్చు తొంబది లక్షల పానులు.

కాని రాజుమాత్రము పట్టుబడుటను తప్పించుకొన్నాడు. ఎట్లు? ఆత్మహత్య చేసికొని. శత్రువులచేత జక్కుపాటి అవమానమును భరింపలేక ఆ రాజు తన్నుతానే చంపుకొన్నాడు. రాజనగరద్వారమున కాలుపెట్టిన తోడనే బ్రిటిష్ సైనికులు కాంచిన మొదటి వస్తువు రాజుగారి శవమే.

అబిసీనియాతో ఇంగ్లండునకైన ఆచిన్న యుద్ధము ఇట్లు ముగిసినది. మాడ్గలా కోట కైవసమైన వారములోపుననే బ్రిటిష్ సైనికులు తిరుగుప్రయాణమున కారంభించిరి. ఆదాడియొక్క ఉద్దేశము బ్రిటిష్ బందీల విమోచనమే. ఆఉద్దేశము నెఱవేరుటతో వారి కక్కడ ఇక ఏమిపని ఉన్నది.

రాజ్యాక్రమణములేదు. అబిసీనియా యొక్క రాజ్యాంగవిషయములందు జోక్యము కలిగించుకొను ప్రయత్నమును లేదు. అసహాయశూరుడై శత్రుదేశగర్భమును చీల్చి కొనిపోయి ఈదాడియందు జయమందినందులకు నేపియర్ నకు సర్ బిరుద మిచ్చిరి, పీరేజ్ నొసగిరి. చరిత్రలో మాడ్గలా నేపియర్ అను నామ మాతనికి రూఢమైనది.

అబిసీనియాపై ఈ ఇంగ్లీషుదాడికిని నేటి ఇటలీ దాడికిని ఏవిషయమునందును పోలిక లేదు. నేటి ఇటలీదాడి రాజ్యాక్రమణ తృప్తితో గాభింపబడుచున్నది. శాంతి ప్రయత్నములు చెడినపిమ్మటనే ఇంగ్లీషువా రాదాడికి కడంగిరి. ఇతరులు చేయుచున్న శాంతి ప్రయత్నములను పెడచెవినిపెట్టి నేడు ఇటలీ ఈ దాడికి కడంగినది.

ఆంధ్రభూమియందు ప్రప్రథమమున స్థాపింపబడిన

ఆంధ్ర ప్రావిడెంటు కంపెనీ,

లిమిటెడ్

ప్రధాన కార్యస్థానము :—బెజవాడ.

స్థాపితము 1929.

మేనేజింగు డైరెక్టరు :

మ-రా-రా-(శ్రీ) దిట్టకవి వీరరాఘవయ్యపంతులుగారు.

స్వల్ప ప్రీమియములు.

నశీనపద్ధతులు.

ప్రత్యేక సౌకర్యములు.

ఏజెంట్లకు

ధారాశ్రమైన

కమిషన్

యియ్య

బహుము.

1. శ్రీ పురుషోత్తమ సమానమైన ప్రీమియం రేట్లు.

2. రు 100 లు మొదలు రు 500 ల వరకు పట్టాలు జారీ చేయబడును,

3. వైద్యపరీక్ష లేని భీమాపద్ధతులు,

4. క్లెయిములు గ్యారంటీ చేయబడినవి,

5. పట్టాదారులకు బుణము లియ్యబడును,

6. జననభీమాలో నెలకు 1 రూ. శక 2 రూపాయలు ప్రీమియం చెల్లించిన రు 500 లు లేక రు 1000 వరకు క్లెయిమును పొందవచ్చును. కవల పిల్లలు జనించిన రెండు క్లెయిములు యియ్యబడును.

7. ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు తెలుగుభాషలో జరుపవచ్చును.

8. పట్టాదారులకు ఫలిప్రదమును సహకారమునగు సేవయే అవర్చము.

జననభీమా

శిశు

పోషణకు

గొప్ప

సహాయకారి.

పూర్తి వివరములకు :

నూపరింటెండెంటు ఆఫ్ ఏజెన్సీస్.

ఆంధ్రప్రావిడెంటు కంపెనీ,

గాంధీనగర్,

బెజవాడ.

మ ణి మా ల

తెనుగు వారిలో నాగుల చ వితి

హిమాలయ పర్వతము మొదలుకొని వింధ్య పర్వతము వరకునుగల దేశమునంతను ఒకానొక కాలమున నాగులనియెడి జాతివారు పరిపాలనము చేయుచుండినవారని మన కావ్యపురాణేతిహాసము గ్రంథములనలనను, బౌద్ధ మతస్థుల గ్రంథములనలనను గానఁబడుచున్నది. మన పురాణాదులయందు దభివర్ణింపఁబడిన నాగలోకమనునది యీ నాగులదేశమిగాని పాతాళము గాదు. నగమనఁగాఁ గొండ. నాగమనఁగా బాము. నగములోనుండి పుట్టినది నాగము. ఈ నాగులనియెడి జాతివారు నాగులను బూజించువారగుట చేతనో నాగమును ధ్వజమును ధరియించెడు నాగధ్వజులగుటచేతనో లేక నగలయందు సుందరించెడు జాతివారగుటచేతనో మఱి యేమి కారణముచేతనో యీ జాతివారికి నాగులనియెడి పేరువచ్చినది. మనపూర్వగ్రంథము నీనాగుల కథలతో నిండియున్నవి. ఈనాగుల యనార్యాచారములనే పెక్కింటి నిప్పటికిని మనవారవలంబించియున్నారు. ఈనాగులు పాములను బూజించువారు గనుకనే నేటికిని మనవారు పాములను బూజించుచున్నారు. పూర్వకాలమునం దీదేశము నాగులకు లోఁబడి నాగులచేఁ బరిపాలింపఁబడి నాగసాంప్రదాయములనే యవలంబించి నాగుల యనార్యాచారములలో మునింగియుండినవగుటచేతనే కాఁబోలు మనదేశము నందెచ్చట విన్నను నాగకబ్బమే విసంబడుచున్నది. మనదేశమునందు నాగూరు, నాగవరము, నాగపురము, నాగపట్టణము, నాగేశ్వరము, నాగులపాడు, నాగిమూడి, నాగరము మొదలగు గ్రామనామములు విసంబడుచున్నవి. ఇంతియగాక నాగి, నాగఁడు, నాగులు, నాగయ్య, నాగన్న, నాగప్ప, నాగిరెడ్డి, నాగినీఁడు, నాగరాజు, నాగవర్మ, నాగలింగము, నాగరత్నము, నాగోజీరావు, నాగేశ్వరరావు అను నామములు మను

ష్యులలో విసంబడుచున్నవి. మఱియును మనదేశము నందు నాగులను బూజించుటకు కార్తిక శుద్ధచతుర్థి 'నాగులచవి' యను పేరుతోఁ బర్వదినముగా నొప్పుచున్నది. ఈపర్వదినము బ్రాహ్మణులకంటెను బ్రాహ్మణేతరులచే విక్రీ-లి భక్తిపూర్వకముగఁ బూజింపఁబడుచున్నది. పూర్వకాలమునందలి యార్యు లీ నాగములను గొల్పెడి నాగులను సాధారణముగా గౌరవముతోఁ జూచెడివారు గారు. ఆకారణముచేతనే గాఁబోలు నెవ్వడైన నొకానొకప్పు డేదియైన నొక తెలివి తక్కువ పఁచేసినప్పుడుగాని హానికరమైన పనిచేసినప్పుడుగాని మనవారు 'ఓరినాగులూ, ఓసి నాగమ్మా' అని నిందార్పముగఁ బలుకుచుండుటను నేఁడును మనము మాచుచున్నాము. మనదేశమునందు కార్తిక శుద్ధ చతుర్థి (నాగులచవితి) వలెనే మహారాష్ట్రది దేశములయందు నాగపంచమి యను పేరను కార్తికశుద్ధ పంచమి పర్వదినముగాఁ బరిగణింపఁబడుచున్నది. దీని సంతయును బరికించిచూడఁగా నీయాచారము లన్నియు నాగులనుబట్టి మనకు సంక్రమించినవి గాని యివి నిజముగా నార్యాచారములుగావు.

—చిలు కూరి పీఠ భద్ర రావు.

* * *

నాగుల చ వితి అంతరార్థము

నాగులచవితి తెనుగువారి ముఖ్యమైన పర్వదినాల్లో ఒకటి. క్రూరమైన పాములకు కూడా పాలుపోసి జీవకారణ్యం తెనుగువారు ప్రదర్శించే దిన మది. హింసాప్రియులైన పాశ్చాత్యులూ, వారి నాగరికతకు దానులైన మన నవీనులూ ఇట్టివాటిని నిరసించినా దాని పవిత్రతనూ, అంతరార్థమునూ గ్రహించిన భారతీయులు ఆదినండి ఈ ఆచరణను సాగిస్తూనే ఉన్నారు. తెనుగు యువతీయువకులు, బాలవృద్ధులు సున్నాతులై ఉపన

సింది పుట్టలదగ్గరకుపోయి 'నాగన్న'కు పాలుపోసి చివిలి సమర్పించి వస్తారు. ఎంత ఉన్నతమైన భావమది! తెనుకనీమ ఒకప్పుడు నాగులది. తెనుగులది నాగవంశము. నాగపూజ తెలుగుల ఆధర్యం. కనుకనే తెనుగు నాడులో నాగులచవితి కింత ప్రాముఖ్యం!

—సత్యవాణి.

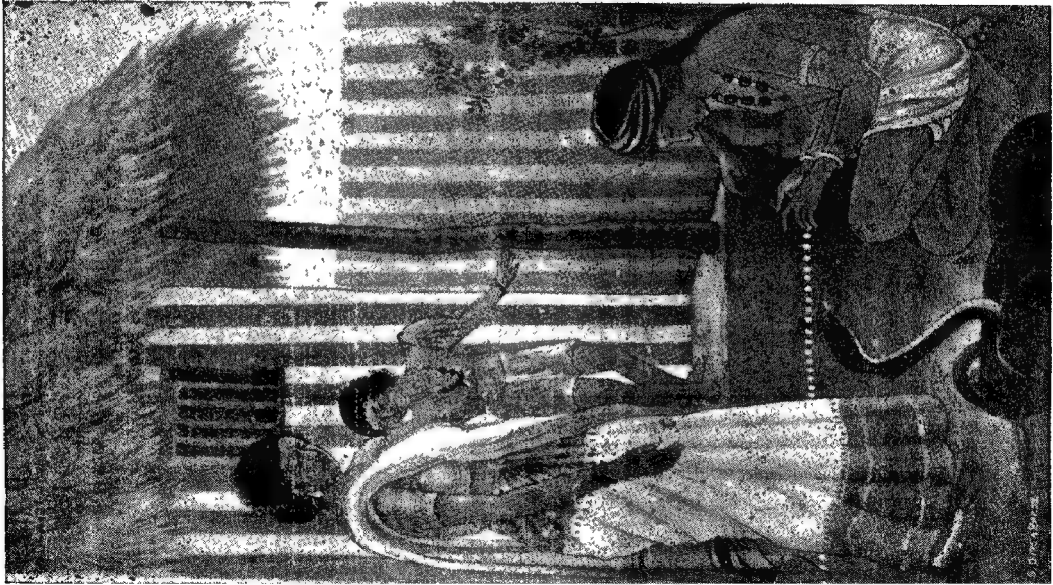
* * *

బొప్పాయి చెట్టు ఉపయోగములు

బొప్పాయి పచ్చికాయలను పల్చని ముక్కలుగా కోసి ఆ ముక్కలను గుడ్డమీద సిరామరకలు గాని మటి యేయితర సురకలుగాని యున్నయెడల ఆ మరకలపై రుద్దినచో ఆమరకలు శీఘ్రముగ రూపుమానిపోవును. ఎట్టి మరకలపైన తొలగింపఁగల శక్తి యీపచ్చి బొప్పాయికిఁ గలదుగాన దీని మెల్లన్ బ్రీచియను పేరు ప్రసిద్ధమైనది. పచ్చికాయలనుండి వచ్చు పొలను ప్రేజిల్ దేశపు స్త్రీలు తమ శరీరసౌందర్యమును పెంపొందించు దానినిగా వాడుదురు. పండిన బొప్పాయి పండు ముక్కను శరీరముపై మాంసమధికముగ నున్న భాగమున రుద్దినచో యచటి యధికమైన మాంసము తగ్గిపోవును. అచట చర్మముపైగల మచ్చలను కూడ లేకుండ జేయును. వద్దలకు యువకులు, యువతులు తమ చర్మకాంతి వృద్ధిపఱచుటలై టోయిలెట్ గాని బొప్పాయికాయ నుపయోగింతురనియు, ఈ బొప్పాయిని చర్మమున కుపయోగించువారలు చాల సౌందర్య యుతులై యుండురనియు ఒక ఫ్రెంచి గ్రంథకర్త వాక్రచ్చుచున్నాడు. బొప్పాయిపండును నిమ్రరసము తోను, పంచదారతోను కలిపి చాలనుండి భుజింతురు. గట్టిజీస్ట్రోయా బొప్పాయిపండును గాని, అందలి గింజలను గాని భుజించినచో గర్భప్రావము కలుగునట. స్త్రీలకు స్తనస్యము వృద్ధిచేయుటకు బొప్పాయి ఆకులను నలుగగొట్టి వాని నొక పెనముపైవెచ్చజేసి వెచ్చగ నున్న ఆకులు స్త్రీల వక్షోజములపై వేసినచో స్తనము

లందు పాలు వృద్ధి గాంచునని ప్రసిద్ధి. సాంతాలుపరగ జాలలోని జను లటులఁ జేయుదురు. ఈ బొప్పాయి ఆకులను వెచ్చఁజేసి యేనుగుకాళ్ళకు పట్టి వేసినచో నయముగునని దక్షిణహిందూదేశమున కొన్ని ప్రాంతము లందు నమ్మబడుచున్నది. తామర మొదలైన చర్మ రోగములకు, బొప్పాయికాలలోని గింజలను గ్లిసరీన్ తో మారిన ముద్దను రాచినచో అట్టి చర్మరోగము లన్నియు రూపుమాయము. ఆగింజలనే తేనెతోనూరి బిడ్డల కిచ్చినచో బిడ్డల లీవర్ (కార్బము), స్టీవ్ (స్టీహము) ఎన్ కాలర్మి మెంటు తగ్గిపోవును. బొప్పాయి పండు విరోచనకారి. ప్రతిదినము తినినచో మలబద్ధము క్రమముగ తగ్గించివేయును. మూలశంకనుకూడ తగ్గించి వేయును. పిల్లలలో స్టీవ్ (స్టీహము) వృద్ధిని పోగొట్టుటకు బొప్పాయిపండును కోసి (పూర్చి) దానిలో ఉప్పుకలిపి తినిపించవలయును. హిందూదేశము ననేకప్రదేశములలో డయేరియా, డిస్సెంటరీ (కాలమునుండి వికటించిన అతిపారము) పోగొట్టుటకు బొప్పాయిపండు అమోఘమైనది. పండ్లనుండి తీయబడిన షర్బత్తులు, సారాయములు, ఎలిగ్జిరులు అన్నియు మన శరీరమునకు టానిక్స్ లో (బలమును వృద్ధిపొందించునవి) గా పనిజేయును. పచ్చి బొప్పాయికాయతో తయారుచేసిన కషాయమునకు అజీర్తిని పాణిడ్రోలు టలో గొప్పశక్తిగలదు. అజీర్తికి వాడబడు Caripeptic Liquid బొప్పాయిపండునుండి తీసిన రసమే. ముఖముమీద బయలుదేరు మొటిమలకు పచ్చికాయ ముక్కలను చుట్టెను అవి పోవును. అతిమాత్రవ్యాధిగలవారు కూడ దీనిని భుజించుచో మిగుల సుపయోగముగలుగునని అనుభవజ్ఞుడగు రోగియొకడు తెలుపుచున్నాడు. Latex అను బొప్పాయి సంబంధమైన పదార్థము అత్యధికముగ వచ్చు దగ్గు (whooping Cough) నరికట్టుటలో వమోఘముగ పనిజేయును.

—ఆరుండి వెంకటేశాస్త్రి.

౧

సీ. పూతూరపవనంబు పూరించు పుక్కిళ్లు ముసిడిపండులోడ ముద్దుగురియ
నందిటి సంకుపూసల నద్దుటు తుంబినాడ స్వరోజ్జ్వంభణమల సడఁచ
నేడురంధ్రమ్ములు నిరుకేల వ్రేళ్ళను వివృతి సంవృతిలీల విస్తరింప
నాలాపతాశాంతరాంతరంబులయందు విక్కనుశబ్దముల్ చొక్కటముగ

నాగసింధుప్రభేద నానావరాట

రాగగంధర్వలహరికారంభణముల

మిహిపదంబుగఁ బాములమెంగఁ డూదె

భోగిరాజులు వర్తింప నాగసరము.

౨

సీ. కద్రూమహదేవి గారాపుసంతతి మద్దుకై టభారాతి మడుగుఁ బాన్పు
కాలకంఠుని యంఘ్రి గండపెండారంబు భానుమంతని తేరి ప్రగహంబు
నక్షత్రవీధి నెన్నడిమి పెద్దగ్రహంబు మూలాలవాలంబు మొదటిదుంప
యాదిభైరవదేవు యజ్ఞోపవీతంబు క్షీణవరాహంబు లోడిజోడు

యర్కనందను నెలకట్టె యంపకోల

పులుగురాయని తల్కాలపుణ్యభిక్ష

కేతకీపుష్పవాసనాకృత్రిమాసి

పర్యతేంద్రంబు తరిత్రాడు పాపతేడు.

—శ్రీ నాథ మహాకవి.

రాస్ టఫారికి విజయము, వినాశము విమానము వల్లనేనా?

అబిస్సీనియాచక్రవర్తి రాస్ టఫారికి ఆమె రికార్డేజ్ మునుండి యెండువిమానములు బహుమానముగా పంపబడినవని వార్తాపత్రికలలో చదివియున్నాము. విమానములైన టఫారికి అభిమానము సాచ్చు. 1923 లో ఆతడు ఏడెన్ వెళ్ళినపుడు తోడవచ్చినవారు వారించుచున్నను విమానవిహారము గావించినాడు. 1930 నవంబరు 2-వ తేదీని జరిగిన తనపట్టాభిషేకమహోత్సవమునకు ఫ్రెంచివారు పంపిన విమానబహుమానమును స్వీకరించినాడు. నాటినుండి విమానములను కొనుచునేయున్నాడు. తనదేశము మొదటి విమానమును కొన్నదానికి గురుతుగా ప్రత్యేకము పోస్టల్ స్టాంపులు వేయించినాడు. ఎన్నిచేసిన నేమి? విమానబలమున ఆతడు ఇటలీతో తలపడుట గొట్టెపిల్ల. కొండను డీకొనుటయే. ఇటలీవిమానములు నేడు వేయి యుద్ధకార్యములందు పర్యాప్తములై యున్నవి. మరియొక వేయి నిలవలో ఉన్నవి. ఈ విమానబలముముందు తాను కొన్న కొద్దిపాటి విమానములతో రాస్ టఫారి నిలబడగలడా?

రాస్ టఫారికి అబిస్సీనియాచక్రవర్తిత్వము విమానముమూలముననే వచ్చినది. ఏ విమానబలమున ఆతనికి అబిస్సీనియాచక్రవర్తిత్వము వచ్చినదో ఆ విమానబలమువలననే ఆతని చక్రవర్తిత్వము పోవునేమో! తనదేశమున తనకు ఎదురుతిరిగినవారిని తన విమానముతో డంగుపఱచి వారి ప్రాణములు బలిగొన్నదానికి శిక్షగా రాస్ టఫారి పరాభూతి ఈ విమానములమూలముననే జరుగునా? చేసినవారికి చేసినంత అను నానుడి ఈ యెడ

సార్థకమగునా?

అవిషయమును కాలముచెప్పవలకు వేచియుండము. ప్రస్తుతములో—లోగడ ఆతడు తన దేశమున తనకు ఎదురుతిరిగిన వారిని తనవిమానముతో డంగుపఱచి వారి ప్రాణములు బలిగొనియున్న విషయము తెలిసికొందము.

1916 లో జాడిటారాణి అబిస్సీనియా అధికారిణి యయ్యెను. ఆమె కనికారములేనిది. పెంకిమనిషి. ఆమెకు నాలుగు పెళ్ళిళ్ళు జరిగినవి. తనతోబాటు అబిస్సీనియాసింహాసనము అధిరోహించుటకు తన నాలగవధర్త రాస్ గూక్సా నీచకులపువాడగుటచే పీలులేక పోయినది. సింహాసనముకొటకు ఆమె ఆభర్తకు విడాకు ఇచ్చినది. మగనికంటె అధికారపదవియే ఆమె అభిమానమును చూరకొన్నది. కాని అబిస్సీనియాప్రజలు భర్తలేని రాణిచే పాలింపబడుటకు అంగీకరింపక పోయిరి. పరిపాలనాదత్తుడగు మగవాడొకడు రీజెంటుగా నియమింపబడుట తప్పని సరియాయెను. రాస్ టఫారి ఆమె మేనల్లుడు. రీజెంటుపదవికి అభ్యర్థిగా నిలిచెను. ప్రభువర్గమున కాన్వాసింగు చేసి తనను రీజెంటుగా ప్రతిపాదింప జేసికొనెను. తుదకు ఆతడే ఎన్నుకొనబడెను. అతడనిన జాడిటాకు మొదటినుంచియు అనుమానమే, మొదటినుంచియు పక్కబెదురే.

అందుకు తగినట్లే రాస్ టఫారి నమ్మదిగా తనస్థానమును బలపఱచుకొన జొచ్చెను. ఇతర రాస్ లు (ప్రభువులు) టఫారి మేధావి, దత్తుడు అగుట తెలిసికొని కారవింపజొచ్చిరి. కాలముకూడ నాతని కనుకూలపడెను.

1928 అక్టోబరులో అతడు సింహాసన మాక్రమించుకొన ప్రయత్నించెను. రాస్ ట ఫారి బలము జాడిటారాణి పొల్లిపట్టినది. ఎదుర్కొండలేక సంధిప్రయత్నములు సాగించినది. అబిసీనియాలోని ఒక రాష్ట్ర ప్రభుత్వము ప్రత్యేక మతనికై వస మొనర్పబడినది. పోయాప్రదేశమున కాతడు రాజు గావింపబడెను. రాజ్యతృష్ణకు వశుడైన తనమేనల్లుడు చిరకాల మీ ప్రత్యేక రాష్ట్ర ప్రభుత్వముతో, ఈ పోయా ప్రదేశపు రాచరికముతో తృప్తిపడి యుండడను సత్యమును ఆరాణి ఆకళించెను. నేడు కాకున్న రేపైన అతడు తన పూర్ణదృష్టిని అబిసీనియాసింహాసనముపై ప్రసరించి తీరును. నిజమునకు తనకు రీజెంటుగా ఉన్న ఈ సమయముననే అతనిని పలువురు అబిసీనియా రాజుగా తలంచుచున్నారు. ప్రజలలోకూడ అతడే రాజును భావము ప్రబలిపోవుచున్నది. కాగా జాడిటారాణి పన్నుగడలు ప్రారంభించెను.

తాను లోగడ విడాకు ఇచ్చియున్న తన నాలగవధ ర్తతో రాయబారములు నడిపినది. ఆ రాస్ గూక్నాను కొండప్రదేశములకు పోయి ఒక సేనను కూర్చవలసినదని ఆమె కోరినది. కొండజాతులవారు యుద్ధమనిన చెవికోసికొందురు. అట్టివారిని సైనికులనుగా కూర్చుకొని అతడు రాజధానినగరముపై దాడిరావలయును. రాణిచే విడాకుపొందిన రాస్ గూక్నా తోసిపారవేయతగిన శత్రువుకాడు. అతడు సమర్థుడు, వీరుడు. విడాకుసంగతి విస్మరించి ఆవీరుడు భార్యమాటప్రకారము కొండలకు పోయి వ్యాయామసున్నిగములగు దృఢకాయములుగల వారినెల్ల ఒక సేనగా కూర్చినాడు. రాజధానినగరమునకై ఎత్తిపోయినాడు.

ఎత్తిపోవుచు రాస్ ట ఫారివద్దకు అతడు

వెంటనే ఆధికారము వీడవలయునని మనుష్యులను తరిమినాడు. టఫారి అనగా భయము లేనివాడనిగదా! రాస్ గూక్నానుండి ఈవార్త తెచ్చిన మనుష్యులనుచూచి అతడు నవ్వినాడు. తన యుద్ధమంత్రియగు మొల్లాచేటాను ఇరువదివేలసైనికులతో రాస్ గూక్నాకు ఎదురుగా పంపినాడు. ఆరెండుసేనలును టానానరస్సునకు తూర్పున డెబ్బదిమైళ్ళ కవ తలిప్రదేశమున తారసపడినవి. అప్పటికి సాయంకాలమైనది. మఱునాటి ఉదయముననే యుద్ధముచేయుటకు సేనాను లిరువురును తమ తమ సైనికులను మొగ్గరమున తీర్చిరి. సైనికులలో పలువురు డాలులు, బల్లెములు, అడ్డలి, జంతువుల చర్మములు ధరించియుండిరి. కాని ఇరుపక్షములవారి చెంతను పాత తుపాకులు కొన్ని లేకపోలేదు.

ఏప్రిల్ 1-వ తేదీ ఉదయమున ఇరు వాగులవారును యుద్ధమునకు తలపడిరి. మొల్లాచేటా సైనికులు సంఖ్యయందు అధికులు. రాస్ గూక్నా సైనికులు ధైర్యసాహసము లందు నిరుపమానులు. డాలులు, బల్లెములు అన్యోన్యము తలపడి రణధ్వని పుట్టించినవి. జోళ్లుతోడుగుట యెఱుగని ఆ అబిసీనియను సైనికుల పాదఘట్టనములతో అచట భూమి అడరినది.

పెక్కుమైళ్ళ దూరమున రాజధానినగరమున ఉన్న రాస్ ట ఫారికి ఈ డాలు బల్లెముల ఘర్షణధ్వని కాని, ఈ సైనికుల పదఘట్టన కాని వినపడలేదు. కాని ఎల్లయిన విజయమంది తీరవలయునని అతడు కృతనిశ్చయము డయ్యెను. అందుకుగాను అత డంతవఱకు అబిసీనియనులు కనియెఱుగని ఒక క్రొత్తమార్గము త్రొక్కెను.

చెమటతో తడిసిపోవుచున్న ఆ అంధరి

సైనికులలో గాయముల నెత్తుటితో తడిసి పోవువారి సంఖ్యయు తక్కువలయి ఉండలేదు. ఎదుటివారి ఈటెపోటులకు తమడాలు నడ్డుపెట్టుచు తమ ఈటెలకు ఎదుటివారిడాలు అడ్డురాకుండుటకు ప్రయత్నించుచున్న ఆలందరి సైనికులలో ఈటెపోటుతని తమ డాలుతో నేలకొరుగువారి సంఖ్యయు తక్కువలయి ఉండలేదు. అట్టి సంకులసమర్థనమయమున ఉన్నట్టుండి ఆకాశమున ఏదియో చప్పుడు కాజొచ్చెను. డాలు బల్లెములు రాపిడి ధ్వనినికూడ ఆకాశమునుండి వచ్చుచున్న ఆధ్వని డిందుపఱుపజాలెను. యుద్ధముమాని ఆ సైనికులు ఆకాశముపై దృష్టులు బరసిరి. మూడు విమానములు రెక్కలల్లార్చుచు తమ వైపు వచ్చుచుండుట వారు చూచిరి. అందుకొందరికి, పాపము! అవి గాలివిమానములగుటయే తెలియదు.

ఆ విమానములలో ముఖ్యమైనదాని చోదకుడు యాండ్రుమెయిలెట్ అనువాడు. ఆతడు ఫ్రెంచిదేశీయుడు. విమానయుద్ధమునకు అభిసీనియనులను తయారుచేయ రాన్ టఫారి ఆఫ్రెంచివైమానికుని జీతమునకు కుదుర్చుకొని యున్నాడు. మిగిలిన రెండు విమానములను నడుపువారు అభిసీనియనులే. మూడువేల అడుగుల ఎత్తునుండి ఆవిమానములు దిగుటకు ఆరంభించినవి. దేవలోకమునుండి తమపై దేవతలే ఈ విమానములపై ఎత్తివచ్చి రేమోనని ఆ అభిసీనియన్ కొండ సైనికులు తలంచిరి. పాపము!

రాన్ గూక్సా శిబిరమును గుర్తించి వైమానికులు ఆశిబిరముపై బాంబులువైచుచు తుపాకులు పేల్చుజొచ్చిరి. నెమలి ఈకల కిరీటముతో, సిందూరవర్ణపు చొక్కాతో రాన్ గూక్సా సులభముగ ఆనవాలునకు అంది

గుఱికి కుదిరెను. గుండుదెబ్బలకు ఆతడు నేలకూలెను. ఆతని సైనికులు చెట్టొక పిట్టయై చెదరిపోయిరి. ఫ్రెంచి వైమానికుడు తన విమానమును నేలకుదింపెను. ఆతనినెనుక అభిసీనియను వైమానికులు దిగిరి. ఆ విమానములందుండి ఒక అభిసీనియనుదిగి రాన్ గూక్సా శవముగల తావునకు పోయెను. రాన్ గూక్సాతలకాయ నఱకి తెచ్చెను. దానిని విమానములో ఒకమూల పడవై చెను. తిరిగి విమానములో ప్రవేశించెను. ఇక విమానము ఎగురవచ్చునని పైలట్ కు సంజ్ఞ చేసెను.

మఱునిముసములో విమానము లన్నియు తిరిగి గగనమార్గము పట్టెను. వారి రాకకు టఫారి విప్పారిననేత్రములతో ఎదురు చూచుచుండెను. తన జయవిషయమున ఆతడు నిశ్చయమై యుండెను గావున ఆనమయమున అచటికి ఆతడు తోడిప్రభువుల నెందరినో రావించెను. వచ్చినప్రజ్ఞ తీర్థప్రజయైరి. జరిచుట్టంచుగల ఎర్రనిపట్టుగుడ్డతో చేయబడిన ఉల్లాభముక్రింద రాన్ టఫారి తీవిగ ఉపవిష్టుడై యుండెను. రాన్ గూక్సా తలకొట్టి తీసికొని రావలసినదని ఆతని ఆజ్ఞయే. అగుట నాతడు బుద్ధిపూర్వకముగనే ఈ యుత్సవమును కూర్చెననవచ్చును.

ప్రభువర్గములో ఈ యుత్సవమునకు రాని వ్యక్తి ఒకటిగలను. ఆవ్యక్తి జాడిటారాణియే. ఆమె అంతఃపురముననే ఉండిపోయెను.

ఆ ఉత్సవసందర్శనోత్సవకుల తలలపై ఆకాశమున కొద్ది నిముసములలో విమానముల పొలకువ తెలుపు శబ్దమైనది. ప్రదక్షిణములు చేయుచు విమానములు నేలకు వచ్చినవి. యాండ్రుమెయిలెట్ ఈవలకు వచ్చినాడు. రాన్ టఫారికి వినమితుడైనాడు. ఏబదివేళ

ప్రాంతల బహుమానమందినాడు. రాస్ గూక్నా పుట్టి చూపబడగా ఆ ప్రజాసముద్రమున లేచిన ఘోషము మిన్నముట్టినది, రాజద్రోహి ఖండితశిరము చూచుటచే ప్రజలలో ఉద్బవించిన కోలాహలము చప్పబడకుండగనే రాస్ టఫారీ మరకతశ్యామలవర్ణముగల తన మోటారు నెక్కి రాజభవనమునకు తరలిపోయినాడు.

ఇరువది నాలుగుగంటల యనంతరము. జాడిటారాణి మరణించినదని రాజధానినగరమున వదంతి బయలుదేరెను. ఆమె ఆత్మహత్య గావించుకొని చరిత్రప్రసిద్ధమైన క్లియోపాత్రా మార్గము నవలంబించినదని మొదట పలువురు నమ్మిరి. కాని నిజమునకు ఆమె నిమోనియా జబ్బువలన చనిపోయినది. సింహాసనముకొరకు తాను లోగడ విడచుకొని పోయిన మగనియొక్క విజయమును ఇప్పుడు అదే సింహాసనముకొరకు ఆమె కోరవలసి వచ్చినది! రోజురోజును మగని విజయము కోరకు ఆమె ప్రార్థనలు సల్పునది. తనకు శీతల భారము. అయినను తేమతోగూడియున్న తన ప్రార్థనామందిరమునందే యుండి రాత్రి అంతయు భగవద్ప్రార్థనము గావించునది. ఎవరు వలదన్నను మానునదికాదు. ఇట్టి స్థితిలో రాస్ గూక్నా మరణవార్త విన్నది. ఆ న్యుమోనియాజ్వరతురాలు ఈఘోరవార్త ఎట్లు భరింపగలదు? ఇరువదినాలుగు గంటలు తిరుగకుండ ఆమె మరణించినది.

ఆమె మరణముతో రాస్ టఫారీ అబిసీనియాచక్రవర్తి అయినాడు. అతడు చక్రవర్తి అగుటకు విమానములు ఎట్టి సాయము చేసినవో చూసితిరా? నాటికిని నేటికిని విమానములనిన ఆతనికి అభిమానము హెచ్చు. ఆతని సొంతమునకు ఒక 'ట్రీనీటర్' విమాన

మున్నది. దానిపై ఆతడు ఎక్కి తనరాజధానినగరమగు ఆడిస్ అబాబాపై తిరుచుగా విహరించువాడు.

కాని ఇప్పుడాతడు ఒక్కసారికూడ విమానమెక్కి విహరించుటలేదు. ఏ ఆడిస్ అబాబానగరమున విమానముపై రాస్ గూక్నా ఖండితశిరము కొనిరాబడినపుడు విజయగర్వముతో తాను గొప్ప ఉత్సవము గావించియుండెనో అదియే ఆడిస్ అబాబానగరమున నేడు టఫారి విమానభయమున విచలించుచున్నాడు. ఇటాలియన్ విమానములు ఏక్షణమున వచ్చిపడునో? విదేశీయులు చాలమంది ఉన్నారు కావున ఆడిస్ అబాబాపై విమానములనుండి బాంబులు వేయకుండునట్లు ఇటలీ ప్రభుత్వమువారినుండి కరారుగైకొన ఆతడు సమితికి విజ్ఞాపించుచున్నాడు; ఇతరప్రభుత్వముల వాక్సహాయము సర్థించుచున్నాడు. పగలంతయు దూరదర్శిని యంత్రముతో విమానములూ వచ్చుచున్న వేమోనని చూచుటయే ఆతని ఇప్పటి పనియైయున్నది. రాత్రిపూట పట్టణములో దీపపువెలుగు కనిపించినచో ఇటాలియన్ విమానములు పట్టణము గుర్తింపగలవని ఆడిస్ అబాబాలో ఇప్పుడు రాత్రిపూట ఒక్కదీపముకూడ వెలిగింపరాదని ఆజ్ఞాపించినాడు. విమానభయము రాస్ టఫారీని దీపములార్పించునంతవఱకు తెచ్చినది! ఒకప్పుడు రాస్ టఫారి చక్రవర్తిత్వమునకు మంగళాచరణము గావించిన విమానములే ఇప్పుడు ఆతని చక్రవర్తిత్వమునకు చరమగీతము నాలపించుచా? ఎక్కివెళ్ళిన నిచ్చెనమీదనే ఆతడు దిగిరావలసివచ్చునా? ఒకప్పుడు ఆతని జయమునకు కారణమైన విమానములే ఇప్పుడు ఆతని అపజయమునకు కారణమగునా?

విజ్ఞానరూపాదనావసరమున వివిధవిషయములందు కలుగు సంజేహములను నివారించుకొన పత్రికాముఖమున జిజ్ఞాస సలుపుటకును—ఇందలి ఏ ఒక్క జిజ్ఞాసకైననుసరే సరియైన సమాధానము తెలిసియున్నచో దానిని కూడినంత సంగ్రహముగ వ్రాసి, ప్రచురణార్థము పంపుటకును ఆంధ్రభూమి సాత్రకులను ప్రార్థింతుము.
—సంపాదకుడు.

౬౩. 'అభిసీనియా : ఇతోపియా'

౫౫. భార్యను పేరుతో పిలవకుండడము

యుద్ధవార్తలలో తలుచు వినిపించు అభిసీనియా, ఇతోపియా నామములలో ఏది సరియైనది? ఈ రెండు నామములలో ఏదైన ఒకదానిని అదేశియులు వాడుటకు అంగీకరింపకుండిరా? అట్లు అంగీకరింపకుండుటకు కారణ మేమైనది?

—జి. నాగన్న చౌదరి.

౬౪. ముసోలిసీ పదమున కర్థము

అభిసీనియా చక్రవర్తి అగు రావటఫారి అనగా భయములేని భువు అని అర్థమున్నట్లే ఇటలీ నియంత యగు ముసోలిసీ అనగా ఏమైన ప్రత్యేకార్థముగలదా?

—కలపటపుదుర్గారావు.

౬౫. జాతిసమితిలో భాషాసమస్య

జాతిసమితి సమావేశమున పలుకేకపు ప్రతినిధులు కూడియున్నప్పుడు ఏదేకపు ప్రతినిధి ఆకేకపు భాషలో మాటలాడుచో మిగిలినవారికి ఆభాష తెలియుట కేమయిన ఏర్పాటులున్నవా?

—కె. నరసింహాచారి.

౬౬. గ్రేటా గార్బొ

సినిమా రంగమున లోకప్రఖ్యాతిగాంచిన గ్రేటా గార్బొకు వివాహమయినదా?

—తిరువీధులతాయారమ్మ.

౬౭. గోదావరి గంగకు అప్ప

గోదావరి గంగకు అప్పగాని పెద్దలంటారు. భూగోళశాస్త్రరీత్యా దీనిని సమర్థింపవచ్చుదా?

—నిమిషకవి కామేశ్వరి.

హిందూసంఘంలోనే కాకుండా ఈ కట్టడి పలు చోట్ల ఉంది. భార్యాభర్తలు ఒండొరులను పేర్లతో పిలుచుటంటే ఆయుర్వీధుని మన నమ్మకం. నాత్త న్యాసాల్యాండు వారికి అల్లా పిలుచుటంటే సంతానం కలగదని నమ్మకం. బాసుటూ జాతీయుల, బేరియా జాతీయుల, కాఫీర్ (అఫ్రికా) జాతీయుల, ఓబ్బిజేన్ జాతీయుల దంపకులు ఒండొరులను పేర్లతో పిలుచు కోరు. కాలిఫోర్నియా లోని నిషీనామ్సు జాతిలో మగవాడు ఏకారణంచేతగాని భార్యను పేరుతో పిలవ కూడదు. ఒకవేళ పిలిచాడో భార్య ఆకారణంచేత భర్తకు విడాకు ఈయవచ్చును. కొన్నికొన్ని గోత్రాల్లో తమతమ భర్తలపేర్లకుల వస్తువులను భార్యలను, తమ తమ భార్యల పేర్లకుల వస్తువులను భర్తలును ఆయా వేర్వేలో పేర్కొని దానికి సంప్రదాయం ఉన్నదు

—దుశ్యరామకృష్ణారావు, బి. ఏ.

౫౬. స్త్రీ కోర్టుషిప్ చేయుట

మానవత్వంలోనే పక్షులలోను, జంతువులలోను కూడా కోర్టుషిప్ తరుచు మగవారిపనియే. కాని స్త్రీ కోర్టుషిప్ చేయు నిదగ్గరములును లేకపోలేదు. ఫెలారోప్ అను పక్షులలో ఆడదీ కోర్టుషిప్ చేస్తుంది. అట్లే సెమశ్యలోను. టర్కీజాతి కోళ్ళలో ఆడదీ—అందు ముఖ్యముగా ముసేవి—కోర్టుషిప్ చేస్తాయి. న్యూజెక్సీలో గోని మోక్సీలో పడుచే తనకునచ్చిన వాన్ని ఎన్నుకొని తండ్రికి చెప్పుతుంది. తండ్రి పెళ్ళి వదురుస్తాడు. పెరుగ్స్వోలో పురుషునికంటే కామవాంఛ స్త్రీలకు ఎక్కువనియు, కావున వారే కోర్టుషిప్ చేస్తా

రనియు తెలుస్తోంది. గోరాన్ ఆనే జాతివారిలో పడుచులే తమమగళ్ళను ఏర్పరుచుకోవాలి. కోర్టుషిప్ చేసి అల్లాగనక వారు ఏర్పరుచుకోకపోతే వారు అపరాధం చేసినవారుగా భావింపబడతారు. ఎనాయిన్ జాతిలో వివాహముచేసికొనుటకు ప్రతిపాదన ముందు బాలికే చేస్తుంది. పోలిసేషియాలో, నేలగుండలి కాఫిర్స్ లో, ఒరిగాన్స్ చేందిన కొన్ని జాతులలో కోర్టు షిప్ స్త్రీలే ప్రారంభిస్తారు

—జి. వెంకటరావు, బి. ఏ.

౫౭. తలిదండ్రులకు పెళ్ళిచేసిన కొడుకు

బ్రహ్మచర్య వ్రతనిష్ఠుడగు ఉద్దాలకులకు : స్వప్న స్థలముకాగా ఆతడాధాతునిను పద్మముకుళమున బెట్టి ౫౦౫లో విడిచెను. రఘురాజు కూతురు అవివాహిత చంద్రవతి ఆనయమును ౫౦౫లో స్నానము చేయుచు పద్మముకుళమునంది వాసనచూచి గర్భవతియయ్యెను. కారణముగా తలిదండ్రులచే విడవబడి అడవిలో త్రొబిందు ఆశ్రమములో పుత్రునిగన్పడి. ఈతడు పెద్దయై తన తలిదండ్రులకు చంద్రవతి, ఉద్దాలకులకు సంధానముచేసి వివాహముచేయించెను. ఈవృత్తాంతము 'నాసికతోపాఖ్యానము' అను పద్యకావ్యమున వర్ణింపబడినది.

—చల్లా సోమనాథశాస్త్రి.

౬౦. ముట్టునీళ్ళనాడు కూరలు తరుగడం

ముట్టునీళ్ళు పోసుకున్ననాడు స్త్రీలకు శరీరమున అత్యుత్తముకాని అశీతిలముకాని ఉండును. అట్టి సమయమున కూరలు తరుగుటలో ప్రమాదమున చేయి కోసుకొనిన రక్తము స్రవించి వాతము క్రమవచ్చును. మరియు ఋతుస్నాత అగు స్త్రీ గర్భధారణను యోగ్యురాలై యుండును అట్టి యామె జీవహింస చేయుకుండుట మంచిది. కూరగాయలు జీవముగలవే అనుమన పెద్దల నమ్మకమును డి. సి. బోసుగారు నేడు నిరూపించియున్నారు. అదియునుగాక ఋతుమతి

యగు స్త్రీ హడులదగ్గరకు పోవుచో అవి చనిపోవును, లేదా గొడ్డుపోవును. శిశ్వనాడు అందరు స్త్రీలకును ఋతువు నిలిచిపోదు. అనగా అంటువోషము తగ్గదన్నమాట. అట్టిస్త్రీలు మట్టిన కూరగాయలు నిస్సారములగును. నిస్సారములగువానిని భుజించి ప్రయోజనము లేదు గదా? కూరగాయలు తరుగుటలో గాయమై రక్తము స్రవించి నాడు వాతముక్రమ్ముటకు అవకాశముండుట, గర్భముధరించి కొత్త ప్రాణమును సృష్టింప దగు యోగ్యతగల స్త్రీ జీవహింస చేయుకుండుట వాంఛనీయమగుట, ఋతుస్నాతల స్వచ్ఛచే కూరగాయలు నిస్సారములు కాకుండుట అను మూడు కారణములచే ముట్టునీళ్ళనాడు కూరగాయలు తరుగరాదని మనపెద్దలు ఏర్పాటుచేసినది.

—తిమిరపురామభద్రచయనులు.

౬౧. తెనుగులో సినిమాపత్రిక

సినిమాపత్రికమయందను, పత్రికానిర్వాహణమునందును భారతదేశమునందలి ఇతరరాష్ట్రీయులకు మన ఆంధ్రులు చాల వెనకబడియున్నారు. ఆ కారణముచేతనే తెనుగున ఇంతవరకు సినిమాపత్రిక బయలుదేరలేదు. ఇప్పుడు టాకీ అను పేరుతో మదరాసునుంచి ఒక తెనుగు సినిమాపత్రిక రాగలదనియు, దానికి వ్యాజ సంపాదకులు సంపాదకులుగా ఉండురనియు తెలియుచున్నది.

—వింజమూరి విశాలాక్షి.

౬౨. పెద్ద సినిమామందిరం

ప్రపంచములోకల్లా పెద్ద సినిమామందిరం అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రముల రాజధానినగరమగు న్యూయార్క్ లో ఉంది. దానిపేరు 'రాక్సీ' అందు ఒక్కసారిగ ఆరువేలమంది ప్రేక్షకులు ఆసీనులగుటకు తోలున్నది.

—హిందూస్థాన్ ఇయర్ బుక్.

అత్యాశ్చర్య కుఘ్మరొగనిర్మూలిని

గుణములేదని ఋజువుచేయువారికి రు 1000 లు బహుమానము. 20-వ శతాబ్దముయొక్క క్రొత్త వింత. 18 రకముల కుఘ్మలు, బొల్లి, సర్పచర్మవ్యాధులు, యెస్థితిలో యెంతకాలమునుండి జీర్ణించియున్నను గ్యారంటీగా బాగుచేయుదుము. విశాఖపట్టణమున మొదట స్థాపనకాబడి వేలకొలది రోగులను బాగుచేయుచున్న కంపెనీ మా లక్ష్మీ అండు కంపెనీయే. డాక్టర్లు కుఘ్మలపాలిటి కల్పతరువని స్పష్టిపైచేయుచున్నార డాక్టరు వి. యన్. శోషక్, యం. బి. హెచ్. యమ్. డి., చర్మరొగ చికిత్సా నిపుణులు, సేలం, గారు యాక్రిందివిధముగా వ్రాయుచున్నారు.

“లక్ష్మీ అండు కంపెనీవారి అత్యాశ్చర్య కుఘ్మరొగ నిర్మూలిని అను ఔషధము, నాకుఘ్మరొగులకు వాడితిని. 30 దినములలో అద్భుత మగు గుణమిచ్చినది. ఆమందువలన కుఘ్మరొగము పోయినపిమ్మట రోగి రక్తము పరీక్షచేయగా కుఘ్మక్రిము లేమియులేవు. లక్ష్మీ అండు కంపెనీ వారిమందు యిప్పటి కాలపు మందులన్నిటిలోకి యిన్నినది పైచేయుచున్నాను.” పూర్తి వివరములకు యాదిగువ అడ్రసుకు వ్రాయుట.

అక్ష్మీ అండు కంపెనీ, (రిజిస్టర్డు)
కుఘ్మరొగచికిత్సానిపుణులు.
వాల్తేరు. ఆర్. యన్. పోషు.

ఆంధ్ర జ్యోతి

మోల్టేన్ - వార పత్రిక

సాలు చందా రు 3. విడి పత్రిక 9 పైసలు.

బర్మాలోని 1,60,000 ఆంధ్రుల జేమానికి వాటు బడుచున్న శారపత్రిక. ఇందు కార్మిక, సాంఘిక, రాజకీయ, వాణిజ్య విషయములు సిపాపత్రికముగ చర్చించబడును. దీనికి బర్మాఅంతట ప్రచారము గలదు. వర్తకు లిందు తమ సరసలను క్రకటించిన మంచి లాభమును పొందగలరు.

వివరములకు :—

ఎడిటర్, “ఆంధ్రజ్యోతి”

185, లోవర్ మెయిన్ రోడ్డు,

మోల్టేన్-అని వ్రాయుడు.

మొమ్మాయి - జీవన్

క్రైస్తవ మైన హిరారీ మొమ్మాయిలో మహాత్మర శక్తిమంతములైన అనేక ఓనధులు చేర్చి చేయబడినది.

రక్తవృద్ధిని, ధాతువునీ, జ్వరవృత్తులను కల్గించును శుక్రసప్తము, శీఘ్రస్థలను, కీర్ణనోష్ఠలను నివారించి వక్షకాయము నొసంగును.

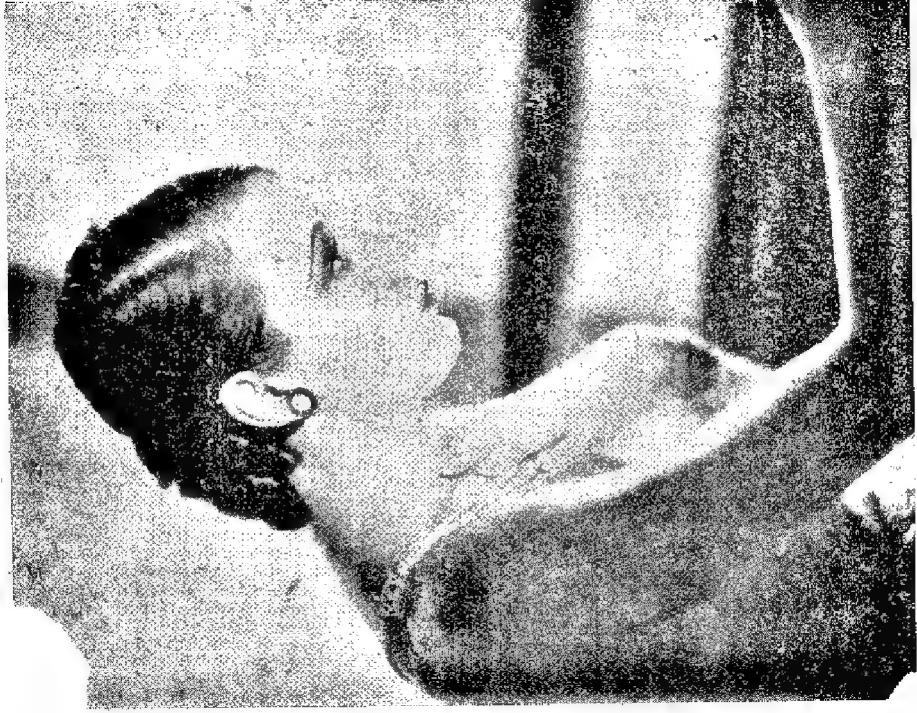
(20 రోజులకు) సీసా 1 కి రు 2-0-0.

పోస్టల్ ప్రత్యేకము.

ఆంధ్ర కెమికల్ అండ్

ఫార్మస్యూటికల్ వర్క్సు, (రిజిస్టర్డు),

గాంధినగరం, బెజవాడ.

~~~~~

[illegible]

లక్షాఅరువదివేల బర్మాఆంధ్రుల ఠేమాభివృద్ధులకు ప్రతి శనివారము వెలువడు ప్రజాసీత పత్రిక. 7 సంవత్సరముల నుండి బర్మాఆంధ్రుల శ్రేయోభివృద్ధికై పాటుపడుచున్నది. ఇది ఆంధ్రులకు అండ, కార్మికులకు పట్టుకొమ్మ. యువజనోద్యమము నకు ఉనికి. నిర్మోమాటముల నిష్ఠా. అన్యాయముల సంశరింప జేయుటకు బ్రహ్మాస్త్రము. ఆంతర్యమెరిగినవారికి హాయి, చదివినవారికి మిత్రాయి.

సంవత్సరపు చందా రు 31.   పై గ్రామస్థులకు రు 3-12-0.

చిరునామా :

ఐరావతి పత్రికా కార్యాలయము, 2133 బార్ స్ట్రీట్, రంగూను. (బర్మా.)

గో ల కొం డ ప త్రి కా వ చు ర మ్ములు

త్రూపుబజారు, దక్షిణ హైద్రాబాద్,

1. గోలకొండ కవుల సంచిక. 3713 కవులభావ విలసనములు.			
33 పటములు, రగిం పుటలు, గోలకొండ పత్రిక			
చందానారులకు	...	...	1 0 0
ఇతరులకు	...	...	2 0 0
2. ఉచ్చల విషాదనాటకము, కాశ్మీర ప్రాచీన చరిత్రాత్మక			
విషాదాంత నాటకము. సురవరము ప్రతాపరెడ్డిగారి			
కృతము.	...	...	0 12 0
3. సంఘోద్ధరణము. సాంఘిక సమస్యలపై చర్చ.			
సు. ప్రతాపరెడ్డిగారిది...	...	...	0 6 0
4. గయోపాఖ్యానము. ద్విపద. ప్రాచీనకవి నాదెండ్లగోప			
ప్రధానికృతము	...	...	0 6 0
5. సుధాలహరి. ప్రాచీన జైనకవి శ్లోకములు. తెలుగుపద్యములు.			0 2
6. కృష్ణాలహరి. శ్లోకములు, పద్యములు	...	...	0

విద్వారములు

శ్రీ. బంగాళాదుంప కడుపులో ఇనప చెమ్మా

కేనడా నీకనుందలి గెనానోక్యాకు చెందిన వార్తా ప్రతికయొకటి బంగాళాదుంప కడుపులో ఇనప చెమ్మా కాననైన విచిత్రవృత్తాంతమును ప్రచురించుచున్నది. ఒక యిల్లాలు ఒక బంగాళాదుంపను తరుగబోయెను. ఆ గుంప మామూలుదుంపకంటె చాల పెద్దదైయుండెను. కత్తిపీటకు అందియగా దుంపలో ఏదియో గట్టివస్తువు అడ్డుపడెను. పరీక్షమీద ఆదియొక ఇనప చెమ్మా అగుట తెలిసికొనబడెను. ఆ చెమ్మా అందులో కెల్లువచ్చినది? ఎవరో పారవైపుకొనిన చెమ్మా భూమిలోపూడిపోగా ఆస్థలమున ఊరిన బంగాళాదుంప దానిని లోగొని యుండును.

శ్రీ. ఆహూల్లో చదరంగపుటూట

రాకపోతే పెళ్ళికాదు

జర్మనీకి చెందిన హ్యూజ్ పర్వతములలో స్ట్రోబెక్ అను నొకవిద్వారపు గ్రామముకలదు. తరములపెంబడి ఆ గ్రామము చదరంగపుటూటకు ప్రపంచప్రఖ్యాతి గాంచియున్నది. ఆ ఊరిలో చర్చికిభరమువైకూడ చదరంగపుటలకయే వాయుప్రసారనూచిగా అమర్చబడియున్నది. మరియు పాతకాలలకు విద్యాధులు వారి వారి చదరంగపు పలకలను దినదినము తెచ్చికొందురు. పాతములతోబాటు చదరంగపుటూటకూడ వారికి నేర్పబడును. ఈ గ్రామమునకు చెందిన యువకులను అన్య గ్రామపు యువకులు వివాహమగుటకు ఆయువకులు చదరంగపుటూటయందు చదురాండ్రయి యుండి తీరవలయును. అట్లు వారు చదరంగపుటూటయందు చతురురాండ్రు కానిచో వారు తమ భర్తయొక్క గ్రామాధి

కారులకు కొంత అపరాధపుపన్ను కట్టవలయును. ఇట్లు వమూలైన పన్నులు ఏలేటట ఏర్పాటుచేయబడు చదరంగపు పోటీల సమయపు ఖర్చులకు అక్క-అకు వచ్చును. ఈ గ్రామపు యువకులు అన్య గ్రామపు యువకులను పెండ్లాడుచో వా రీ గ్రామమును విడిచిపోవుటకు పూర్వము ఈ గ్రామము మేజిస్ట్రేటుతో ఆమె చదరంగపుటూట నాడవలెను. ఏతగ్గారు ప్రతిష్ఠను హేతువైన చదరంగపు క్రీడాజ్ఞాన ముమెసన్నదని ఇట్లునిరూపించుకొనువరకు ఆమె అత్రవారింటికి పోరాదు.

శ్రీ. సముద్రములో 150 మైళ్లు ఈదినాడు

ప్రమాదవశమున సముద్రమున బడిన చేపలబట్టువాడొకడు అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రపు తీరమునుండి నూటఏబదిమైళ్ళు ఈదిన తరువాత కనుగొనబడి రక్షింపబడినాడు. నెహోలియను చక్రవర్తికి పిమ్మటను ఇన్నిమైళ్ళు సముద్రములో ఈదిన మానవమాత్రుడు మరియొకడు లేడు.

శ్రీ. ఒంటిపెట్టామీద నడిచే రైలు

రైల్వేస్టేషన్లకూడా రెండుపట్టాలు కావాలి అని పరుగెత్తెటందుకు, కాని ఒక్కటేపట్టామీద నడిచే రైల్వేస్టేషన్లకూడా కనిపెట్టారు. ఇట్లా ఒక్కపట్టామీదనే నడిపించే ఉద్దేశం మొట్టమొదట లార్డ్రీగ్ అనే ప్రాంసువీకపు ఇంజనీరుకి కలిగింది. ఈతని పద్ధతిలో భూమికి 5 అడుగుల ఎత్తుని A వలె ఉన్న మార్గం మీద పట్టాని అమర్చారు. రైలుపెట్టెలకి అడుగున మధ్యగా కాలకలాగ ఒక త్రోవఉంటుంది. ఇందులోనే చక్రాలు ఉంటూ ఆపట్టామీద అనుకుని, అంటే ఈపద్ధతిలో రైలుపెట్టెల గం పట్టాకి ఒక

వైపునా, మిత్రానగం రెండోవైపునా వ్రేళ్లాడుతూ ఉంటుంది. ఈపద్ధతి ఓ, న, రూల రకమే. కాని తర్వాత బ్రెష్టు అనే అతడు చాలా ఆశ్చర్యకరంగా తయారు చేసేడు ఒంటిపట్టారైలు. ఈపద్ధతిలోరైలుపట్టా మామూలుగా నేలమీదే ఉంటుంది. రైలుపెట్టెయూడా మామూలుగానే ఉండి వాటికి అడుగున మధ్యగా వరసగా చక్రాంటాయి. అంటే ఒకపైకిలు (పెట్టెమీదిరి) పట్టామీద నడుస్తూఉన్నట్లుంటుంది. అల్లా ఉండి కూడా రైలుప్రేషనులో ఆగినప్పుడు కూడా ప్రక్కలకి పడిపోదు. ఇదంతాకూడా టైర్లోస్కోపు అనే యంత్రం మహత్తు. ఈయంతలో, అమ్మిప్రక్కలకి కూడా ఆడగలిగే చక్రం ఒకటి యునున్నది. నిమిషానికి 3000 మార్లు తిరుగుతూ ఉన్నది. విద్యుచ్ఛక్తి రైలుచక్రాలని ముందుకి తిప్పుతూ ఉంటుంది. ఈ టైర్లోస్కోపు చక్రాలు రైలుపక్కకి పడిపోకుండా కాపాడతాయి. ఒక ప్రక్కనించి గాలి ఎంతకట్టిగా వీచినా సరే, లేక రైలుపెట్టెలలో సామానంతా ఒక్కవైపున వేసినా సరే, ఈయంత్రం పనిచేస్తూ ఉన్నంతవరకు కూడా రైలు పడిపోదు. ఈ రైలుమీద గంటకి 180 మైళ్ళదూరం వెళ్ళవచ్చును. ఈ రైలుమార్గం కట్టేందుకు కూడా, మామూలు రైలుమార్గం కట్టేందుకు అయ్యే ఖర్చులో 20-వ వంతు మాత్రమే అగుతుంది.

—వడ్డెది సీతారామారావు, బి, ఏ.

శ్రీ, పురుగులనుతినే మొక్కలు

డెయిసియా అనే మొక్క తన ఆకులయాలంగా అన్న పురుగులని పట్టుకొని తింటుంది. ఆకుమీద ఏ పురుగునైనా వ్రాలగానే దానిని పోనీయకుండా ఆకు తట్రాలున ముడుచుకొంటుంది అప్పుడు ఈ ఆకు కొన్ని ద్రవాలని ప్రవింపజేసి పురుగుని జీర్ణంచేసుకొంటుంది. పురుగు జీర్ణం అయ్యేదాకా ఆకు ముడుచుకునే ఉంటుంది. ఈ మొక్కనే వీనస్ ఫ్లయిట్రాప్ అని కూడా అంటారు. ఇల్లాంటిదే బ్లాడర్ ప్లంట్ అనే మొక్క కూడాను. ఇది నీళ్ళల్లో ఉంది. దీని ఆకులలో ఒక భాగం బంతిలాగ ఉన్నది. తలపు ఉం

టుంది. ఈతలపు ఒక వాల్చు లాంటిది. రోపలికే తెరుచుకుంటుంది కాని బయటికి తెరుచుకోదు? నీళ్ళలో కలిసి రోపలి? ఏదైనా పురుగు వెళ్ళిందంటే అది ఇక బయటికివచ్చే ఉపాయంలేదు. ఈ పురుగుని జీర్ణం చేసేసుకుంటుంది మొక్క. ఇల్లాంటి మొక్కలు ఇంకా కొన్ని ఉన్నాయి.

—వడ్డెది సీతారామారావు, బి, ఏ.

శ్రీ. 6 ఈతలకు ఆ ఆవు

18 దూడల్ని పెట్టింది

రమ్యలోని కుర్నక్ లో గాల్గా అని ఒక ఆవు ఉంది. ఆ ఆవు ఇంతవఱకు ఆరు ఈతలు ఈసింది. ఆరు ఈతలికి అది పెట్టిన దూడలు పెద్దనిమిది. 1931 లోను 1935 లోను అది ఒక్కొక్క ఈతకే నాలుగేసి దూడల్ని పెట్టింది. ఈ ఆవు ఇప్పుడు శాస్త్రవేత్తల పరిశీలనకింద ఉన్నది

శ్రీ. ముప్పైదానిదగ్గర ఏబదివేల రూపాయలు

పాటియా నగరమందలి సెయిభాబండి గేటదగ్గర గనేకి అను పేరుగల ముప్పైని ఉండేవి. అది అడుక్కు తిని బ్రతికేది. ఈమధ్య పోలీసువారు ఆ మెగుడి సోదా చేసుగా ఏబదివేల రూపాయల విలువగల సొమ్ము దొరికింది. అందు 250 బంగారు మోహరిలు, ఒకమణుగుమీద ఇరువదిమేడు సేర్ల చాడీవెండి.

శ్రీ. సర్కారు పన్నుక్రింద తలవెంట్రుకల జపు

లాపుకా అని రుమేనియాలో ఒక ఫలైట్టూరు. అచ్చటి ఒకరైతు సర్కారు పన్నులు బకాయి పెట్టినాడు. అంగుపై పన్ను వసూలుచేయడానికి బెయిలిఫ్ (నూలు అధికారి) వచ్చినాడు. రైతు నిండా పేద నాడు. జపుచేయడానికి ఆతనివద్ద ఏమిన్నీలేదు. ఆతని ఇల్లాలి తలవెంట్రుకలుమాత్రం దీర్ఘములై గుండరములై ఉండెను. అయింట్లో ఆ తలవెంట్రుకలకంటే విలవైన వస్తువులేవు. కాబట్టి బెయిలిఫ్ ఆ ఇల్లాలి తలవెంట్రుకలు జపుచేసి కత్తిరించుకొని పోయినాడు. అందుకుగాను ఆయిల్లాలు కోర్టులో ఆ బెయిలిఫ్ మీద దావా వేసింది. ఈ వార్త కురంట్ లో ప్రతీక ప్రచురించినది.

కారవృశనగలు

కాంగ్రెసు వర్క్మంగుకమిటీ వారి వార్తాసభను, మదరాసు సభకు పోలికలు, తేడాలు ఏమిటండీ అని ఒక నాయకుణ్ణి అడిగాను. దానికి ఆయన ఇల్లా చెప్పారు : వార్తాసభా, మదరాసుసభా ముత్రిపదవుల తీర్మానాన్ని వాయిదావేళాయి. ఇది పోలిక. ఇక తేడావిషయం. వార్తాసభలో గాంధీగారు వర్క్మంగు కమిటీ మెంబర్లకు వేపఆకుల ముద్దలు పెట్టారు. మదరాసు సభలో నాగేశ్వరరావుగారు ఇతర్లతోబాటు వర్క్మంగు కమిటీ మెంబర్లకు మంచిమంచి పిండివంటలతో భోజనాలు పెట్టారు. ఒక్క తింకివిషయాన్ని పట్టి ఆలోచిస్తే వార్తాసభ చేడుగాను, మదరాసు సభ తియ్యగాను ఉందిఅని ఒప్పుకోవలసింది. మిగతా విషయాల్ని బట్టి అసభా, ఈసభా కూడా చప్పగానే ఉన్నాయి.

నాగేశ్వరరావుగారి యింట్లో ఎప్పుడు ఎవరు వెళ్ళినా 'కడవాడచేయు భోజనమే'. వారి తనయ వివాహానికి బెజవాడలోను, వారి శ్రీబాగ్ గృహప్రవేశానిక మదరాసులోను జరిగిన విందుభోజనాల సంగతులు ఇప్పటికీన్నీ జనులు కథలుగా చెప్పుకుంటుంటారు. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయం కాన్వోకేషన్లు బెజవాడలో జరిగినన్నాళ్ళు మాత్తుపట్టభద్రులకు బెజవాడలో వారి దుర్గావిలాసంలో విందుభోజనాలు తప్పేవి కావు. నాగేశ్వరరావుగారి అన్నదాతృత్వమును గుర్తించే ప్రభుత్వమువారు ఆయన్ని వెల్లూరు జయిల్లో ఉండగా పాకకాలాధ్యక్షులుగా నియమించారు.

గృహలక్ష్మి అక్టోబరు సంచికలో అబిసీనియా చరిత్ర అని ఒకవ్యాసం ప్రచురింపబడ్డది. అందులో మేనెల్కో తరువాత అబిసీనియాను అతని మనమరాలు పాలించినదని వ్రాయబడ్డది. అన్ని చరిత్రల్లోను మనమడు పాలించాడని గలదు. మరి గృహలక్ష్మిలో ఇల్లా ఉండ

దానికి కారణమేమిటి? అవవాళ్ళపైతిక కాబట్టి దౌచిత్యభంగం లేకుండా మనమడు మనమరాలుగా మారుచేయడమైనదా?

ప్రబుద్ధాంధ్రసంపాదకులు తలపెట్టిన శ్రీ చిలుకూరి వీరభద్రరావు పంతులుగారి సన్మానవిషయమై సంపాదకీయము వ్రాస్తూ ఆశ్చర్యమునమానపు 'చంద్రిక' ఇట్లా అంటోంది : 'కాని యొకసంగతి. అవర్త సమ్మానము ఎంత యుచితమో, అర్హ సమ్మాన మంతకు వేయి మడుగులనుచితము.' ఈనాక్యములకు ప్రబుద్ధాంధ్ర వారు (ఇతరుల సంగతి మనకెందుకు) ఏమంటారు? ఇట్లు వ్రాయుట చంద్రికవారి పొరపాటుంటారా? చంద్రికాసంపాదకులు తమ సంపాదకీయవాగ్దానములలో అరసున్నలు—తెనుగులో మరయే ఇతర సంపాదకులు శ్రద్ధవహించనివి—అతిశ్రద్ధతో వేస్తున్నారు. అట్టి వారు ఆక్షరాల విషయంలో పొరపవతారా? పొరపడ్డమే ఖాయమంటే మాత్రం చంద్రికాసంపాదకులకు అరసున్నలమీద ఉన్న శ్రద్ధ అక్షరాలమీద లేదని ఒప్పుకోవలసింది.

తెలుగువారికంటే అరవవారు అరువవారు ఎక్కువగా తింటారు. తోటకూర, గోంగూర తప్పితే మనం అట్టే ఆరువారు ఉపయోగించం. కాని అరవవారు తినే ఆరువారుకు లెక్కలేదు. అఖికి మేకలకూడా తినని కామందికూరకూడా వారు తింటారు. మెడ్రాసుకు అవిసెకూర రోజురోజూ రెండెట్లబళ్ళమీద మేట్లు మేట్లుగా వస్తుంది. నేను మదరాసువచ్చిన కొత్తలో ఈ అవిసెకూరబండిని చూచి మనపల్లెల్లో వట్టిగడ్డి మోస్తరుగా ఈ పట్నంలో పచ్చగడ్డి యిల్లా తెచ్చుకుంటారు కాబోసు అనుకున్నా. కాని అది అంత మనుషులు కూరగా వండుకోడానికి ఖర్చు అవుతుందని గ్రహించడానికి నాకు అట్టే రోజులు పట్టలేదు. ఈ

మధ్య నేనుండే బ్రిస్టికేన్ భాగంలో ఒకరోడ్డు మలుపులో నిలబడి మొన్న అదివారం ఉదయం ఒక తెనుగు మిత్రునితో మాట్లాడుతున్నా. అక్కడ ఒక అవిశేషమైన కురబండి ఆపుచేయబడింది. తేనెపట్టుకు ఈగలు ముసిరినట్లు జనలు అక్కడ కోలాహలంగా మూగారు. తనొకటూ పుచ్చుకుపోతున్నార. రాగిడబ్బులచప్పుడు మామూ వినిపిస్తుంది. కాని అమూకలో నాకు తెనుగు నాన్న ఎవరూ పోలికీ రాలేదు. పదినిమిషాల్లో బండి ఖాళీయింది. అరవవారికి అకుమారలికి అంతటి ఆస్వాదం! కాబట్టే అరవనాకునుడైన రాజగోపాలాచారిగారి మామగారు గాంధీగారికొడుకును పెళ్లాడినతరువాత మామగార్ని అకుమారలు అభిమానించేవాడ్నిగా చేసింది. అరవవారి విచిత్రమడు కాకపూర్వం గాంధీగారు ముచ్చటకీసా ఆసుకూర తినేసాడా?

... ..

గుంటూరు జిల్లానుంచి గోంకూర తీసికొనివెళ్ళి వారాలో గాంధీకి సమర్పించ తలుచుకున్న శ్రీ గొల్లపూడి సీతారామకృష్ణులగారి మాట ఎల్లాఉన్నా తూర్పు గోదావరిజిల్లా రామచంద్రపురంనుంచి మదరాసు కాంగ్రెస్ కమిటీ సభలకు నడిచివచ్చిన శ్రీ మారంపూడి శ్రీ హరిరావుగారికి కాకినాడ ఆంధ్రసాహిత్య సరివత్తు మేనేజరు శ్రీ కొత్తపల్లి మూర్త్యారావుగారు తమచేరచి యింపబడిన 'ఉన్మాదసహస్రము' అనే గ్రంథమును బహుమానము చేయదలచిరిని బెజనాడనుండి వెలువడబోయే 'ఆంధ్రవార్త' అనే క్రొత్త తెనుగు దినపత్రికకు కాకినాడలో ఉండబోయే స్పెషల్ కరస్పాండెంటు వ్రాసినాడని బ్రిస్టికేన్ అక్టోసాహేబ్ వీధిలో పుట్టిన వదంతి ఎంతవఱకు నిజము?

... ..

తల్లావఱ్ఱుల శివశంకరకాశ్రిగారి 'హృదయేశ్వరి' అనే కావ్యంలోని దంతా వైష్ణవప్రేమే అన్నాడు మిత్రుడొకడు. ఆకావ్యప్రచురణతో శివశంకర కాశ్రిగారి వైష్ణవప్రేమకు వారి స్వస్థలమైన గుంటూరు లో బాటు ఆంధ్రదేశం అంతా వింజమాకిడినట్లయింది. ఈ

వడును నేను వారిని చూచినప్పుడు వారిలో వృద్ధాప్య లక్షణములు బాగా పొడగట్టాయి. పశ్చు ఊడిపోయా. అయినా వారి కవీంద్రులయ్యారా వైష్ణవప్రేమ యొక్కతై ఊర్ధ్వతగ్గలేవని చెప్పాలి. ఏమంటారా? మొన్నటి 'హృతి' పత్రికలో వారు 'అచారికీ బౌరత్' (అచార్యుని పెళ్ళిపెళ్ళాము) అని ఒక వైష్ణవ కథ వ్రాశారు. నీలకంఠం కథలు అనే శీర్షికతో శివశంకర కాశ్రిగారు హృతిలో వ్రాస్తూన్న కథలలో ఇదిఒకటి. శివశంకరుడన్నా నీలకంఠుడన్నా ఒకటే అర్థంనున్నది. శివశంకరకాశ్రిగారే నీలకంఠం నామంతో ఈ కథలో కనిపిస్తున్నారేమనని ఆశ్చర్యం ఏకాగ్ర స్ఫురణను బట్టి కొందరికి అనుమానం కలగడానికి అవకాశం ఉంది. కాని ఆ అనుమానం నిజానికి చాలా దూరమైందిగా ఉంటుందని నేను చెప్పాలను. శివశంకరకాశ్రిగారిని నేను ఎప్పుడూ మరాయి తోడు ముగ్గుని ఉండగా చూడలేదు. కాని ఈ కథలో నీలకంఠం మరాయితోడిగాడు. వైష్ణవప్రేమవల్ల దాన్ని తడుపుకున్నాడు మాడాను. శివశంకరకాశ్రిగారు బిళ్లగోటీ పంచకట్టు కడగారు. అదీగాక నీలకంఠం వైష్ణవప్రేమకు శివశంకరకాశ్రిగారి వైష్ణవప్రేమకు ఎక్కడా పోలికలేదు. నన్నురాలై స్నానంచేస్తూన్న 'అచారికీ బౌరత్'ను కిటికీనుండా చూచి నుండునుంజలతో కొట్టి కిటికీ ఈవఱలి తన్ను ఆమె గుర్తించేటట్లు చేసి కొన్న నీలకంఠుని—యాపిల్ ఫండు ఇచ్చే నేపథ్యంతో అచారికీ బౌరత్ ను ముద్దుపెట్టుకుని కాగలించుకొన్న (అచారికీ బౌరత్ లోని) నీలకంఠుని తుచ్చుచున్న, లేకి యొక, అంతలో ఫలము లభ్యమయిన వైష్ణవప్రేమకు పొందరాని దానిని పొందవలెననే భక్తుని ఆవేదనవంటి ఆవేదనను కనపరచే శివశంకరకాశ్రిగారి ఉన్నతమయిన, విద్యాపూర్ణమయిన, లభ్యమయినట్లొకసారి కనిపించిమాడా ఎప్పుటికీ ఫలము లభ్యమయినా 'హృదయేశ్వరి' సంబంధమగు వైష్ణవప్రేమకు సాదృశ్యమేది? కాని అట్టి శివశంకరకాశ్రిగారు ఇట్టి నీలకంఠుని ఎట్లు సృష్టించారా అనే విషయం భావనాశ్చర్యమయింది.

—వి. విశ్వనాథము, బి. ఏ.